4748

हिरण्मयेन पात्रेण सत्यस्यापिहितं मुखम् ।
तत् त्वं पूषन्नपावृणु सत्यधर्माय दृष्टये ॥

Under a golden brilliance the face of Ttuth lies hidden. Do Thou, O protector, withdraw this cover, that I, devoted to Truth alone, may realise it.

ĀRĀDHANA

आनन्दरूप
अमृतं
यद्विभाति

Vol. I FEBRUARY, 1955 No. 1

समानो मन्त्रस्समितिस्समानी ।
समानं मनस्सह चित्तमेषाम् ॥

Rig Veda. X. 191-3.

Common be your prayer;
Common be your end;
Common be your purpose;
Common be your deliberation.

समानी व आकूतिस्समाना हृदयानि वः ।
समानमस्तु वो मनो यथा वस्सुसहासति ॥

Rig Veda. X. 191-4.

Common be your desires;
Unified be your hearts;
United be your intentions;
Perfect be the union amongst you.

सर्गस्थितिप्रलयहेतुमचिन्त्यशक्तिं
विश्वेश्वरं विदितविश्वमनन्तमूर्तिम् ।
निर्मुक्तबन्धनमपारसुखाम्बुराशिं
श्रीवल्लभं विमलबोधघनं नमामि ॥

I bow down to that Pure Consciousness, an ocean of Uulimited happiness, which is Vishnu, the beloved of Sri, the all-knowing Lord of the Universe, assuming manifold forms yet bereft of all bondage, possessing an inscrutable power and (hence) the Cause of the Creation, Maintanance, and Dissolution of the Universe.

With the best compliments of :

C. V. L. VARAPRASADA RAO, B. A. B. L.,

DEPUTY COMMISSIONER

Hindu Religious & Charitable Endowments (Andhra) Dept.

MASULIPATAM

ĀRĀDHANA

Anent THE TEMPLES
FOR THE TEMPLES
BY THE TEMPLES
in Andhra State

(A RELEGIOUS MONTHLY MAGAZINE)

INAUGURAL NUMBER

(on the eve of Maha - Sivaratri)

" Go deep inside the temple and you will find me there"—MOTHER

PUBLICATION OFFICE:

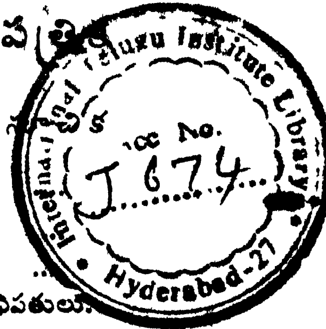
" ĀRĀDHANA "

OFFICE OF THE DEPUTY COMMISSIONER
Hindu Religious & Charitable Endowments (Administrative) Department (Andhra)
MASULIPATAM

ANNUAL SUBSCRIPTION (inland) Rs. 12/-
PER SINGLE COPY Re. 1/-
ANNUAL SUBSCRIPTION (Foreign) 24 Sh.

ఆరాధన

మాసపత్రిక మాఘము

విషయసూచిక పుట.

ĀRĀDHANA

A MONTHLY RELEGIOUS MAGAZINE, FEBRUARY 1955

CONTENTS

'ఆనందరూపమమృతం యద్విభాతి'

ఆరాధన

సకృదేవ ప్రపన్నాయ తవాస్మీతి చ యాచతే ।
అభయం సర్వభూతేభ్యో దదామ్యేతద్వ్రతం మమ ॥

సంపుటము ౧ | జయ - మాఘము | సంచిక ౧

గణపతి మంత్రము

ఓం గణానాం త్వా గణపతిగ్ం హవామహే
కవిం కవీనాం ఉపమశ్రవస్తమమ్ ।
జ్యేష్ఠరాజం బ్రహ్మణాం బ్రహ్మణస్పతే
ఆ న శ్శృణ్వన్నూతిభిస్సీద సాదనమ్ ॥

—కృష్ణయజుర్వేద సంహిత, ౨ వ కాండ,
౩ వ ప్రపాఠకము, ౧౪ వ అనువాకము.

ఈ మంత్రమునకు గృత్సమదుడు ఋషి; జగతీ ఛందస్సు. "బ్రాహ్మణస్పత్యమేకాదశ కపాలం నిర్వపేద్గ్రామకామః" అను బ్రాహ్మణవాక్యముచే గ్రామకామునకు విహితమగు బ్రాహ్మణస్పత్యేష్టి యందు 'పురోనువాక్య'గా నీ మంత్రమునకు వినియోగము చెప్పబడినది.

అర్థము :—సకలమంత్రములకును పతియగు ఓ దేవా! సకలదేవగణములకు స్వామియగు నిన్ను మేమిచటకు ఆహ్వానించుచుంటిమి. నీవు విద్వాంసులందరిలోనుత్తమవిద్వాంసుడవు. ఉపమానభూతమగు కీర్తికలవాడవు. రాజులందరిలో జ్యేష్ఠుడవు. అట్టి నిన్ను మేము ఆహ్వానించుచుంటిమి. యథోక్తగుణసంపన్నుడవైన నీవు మాయొక్క రక్షణతోకూడిన వాడవగుచు మాచే చేయబడు నీకర్మయందు సుఖాసీనుడవై మమ్ములను రక్షింపుము.

"మంగళాదీని మంగళమధ్యాని మంగళాంతాని శాస్త్రాణి ప్రథంతే" అను వాక్యముచే మాయుద్యమము సఫలమగుటకును మంగళాదిగా నారంభింపబడుటకును, సర్వకార్యములు నిర్విఘ్నముగ సమాప్తి నొందుటకు కారణభూతుడగు గణపతిని మాయుద్యమము నిర్విఘ్నముగ కొనసాగుటకై ప్రార్థించుచున్నారము.

సర్వకార్యములయొక్క ప్రారంభములో గణపతినారాధించుట ప్రాచీనకాలమునుండియు భారతీయులగు వైదికమతావలంబులకే గాక, బౌద్ధులకును, జైనులకునుగూడ సంప్రదాయము.

ముఖచిత్రము

ఆంధ్రదేశమునందలి దేవాలయము లధికముగా తూర్పు చాళుక్యులనాటి శిల్పవిశేషమును సూచించునట్టివి, కావున తద్ద్యోతకమగు స్తంభములు, పైన దేవాలయవిమానము పొందుపరపబడి యున్నది. పైభాగమున శంఖ చక్రములు వైష్ణవ చిహ్నములేగాక, శంఖము నాదస్వరూపమగుటచే జ్ఞానమును సృష్టిని ప్రబోధించుచున్నది. జ్యోతిర్మయమగు చక్రము కాలమును సూచించుచున్నది. తదుభయ మధ్యగతమై విమానమునందు విలసితమగు హంస సర్వశుక్లమయియై శుద్ధసత్త్వగుణాశ్రయమగు స్థితిని సూచించును. రెండు స్తంభములయందు రెండు లింగములును, క్రిందనొక లింగమును, అధోముఖమగు ముక్కోణము. ఈయాకృతియే మన త్రిలింగదేశచిహ్నము.

గణపతి నృత్యము :—ప్రణవ స్వరూపము, మంత్ర సిద్ధి మాయుద్యమునయొక్క ప్రసన్నతయు ద్యోతకములగు చున్నవి.

స్వవిషయము

భారతదేశమునందలి రాష్ట్రములలో సర్వథా స్వనామమును, స్వభాష నామమును, స్వీయసంస్కృతిని, భగవదంకితము చేసికొన్నది మనమే. మన జాతిపేరు తెలుగు జాతి. మనభాష తెలుగు. మనదేశము త్రిలింగదేశము.

మనదేశము ముక్కోణాకారముగనున్నది. దేవీయంత్రములలో నీయాకృతి ప్రథమము. మూడు కోణములందును మూడు ప్రసిద్ధలింగములున్నవి. మొదటిది పశ్చిమమున శ్రీశైలలింగము, రెండవది ఉత్తరమున దక్షారామలింగము, మూడవది దక్షిణమున శ్రీ కాళహస్తీశ్వరలింగము, అని ప్రతీతి. ఈ కారణముననే మనదేశమునకు త్రిలింగ దేశమనియు, మనభాషకు తెలుగనియు, మన జాతికి తెలుగుజాతి యనియు పేరు వచ్చియుండును.

మతవిషయమున మనకెంత యావేశమున్నను తెలుగువారు సామరస్యసరసత నెఱింగినవారు. శాతవాహనుల కాలమున సనాతనవైదికధర్మమును బౌద్ధధర్మమును కూడ సమరసతతో చూచిరి. వీరశైవము, వీరవైష్ణవము మనదేశమునగొంతకాలము విజృంభించినను కడకు మధ్యస్థమార్గమునే తెలుగువారవలంబించిరి.

ఏయొక నూతనధర్మమునందైనను విజృంభణము తెగులువానిదే! బౌద్ధధర్మము, అనంతరమున పండిత త్రయమువారి వీరశైవము, తదుపరి పలనాటి బ్రహ్మనాయని వీరవైష్ణవము, ఇటీవల బ్రాహ్మధర్మము, నవీనములగు కుసుమహరనాథ సాయిబాబాల యారాధనము- అన్నిటియందును ముందంజ తెలుగువారిదే.

కాని మనకున్న యావేశమునకు తగిన యభినివేశము కొఱతయేమో?

మన భారతీయసంప్రదాయమునననుసరించి ఉపాసనకు సాధనములు మూడు. ఒకటి దేవత; రెండవది దేవతోపాసనకు వలయు వస్తువు; మూడవది దేవతాహ్వానమునకు విహితమగు మంత్రము. ఈ విధముననే వైదిక మార్గమున దేవాలయోద్ధరణమునకును వలయు సాధనములు మూడు. మొదటిది దైవభక్తియుతులగు ధర్మశీలురు. రెండవది దేవాలయములను గురించిన శాస్త్ర విధులందు పరిచయముగల ధర్మకర్తలు. ఇంక, శాస్త్ర విహిత పద్ధతి కనుగుణమున శ్రద్ధాభక్తులతోడను, పరిశుద్ధితోడను, పూజావిధుల నెరవేర్చుచు దేవాలయమందరి నాకర్షింప సమకూర్చెడు అర్చకాది పరిచారక బృందము, పైవిషయములయం దీషణ్మాత్రమైనను ప్రవేశము కలిగి ప్రభుత్వము తరపున నియుక్తులై దేవాలయ విషయములను శ్రద్ధతో పర్యవేక్షణచేయు పాలకవర్గమును, మూడవ సాధనము. ప్రస్తుతకాలమున శ్రద్ధాభక్తులున్నను దేవాలయాగమాదివిషయపరిజ్ఞానము పైవారియందసంపూర్ణముగా కానవచ్చును. కావున నీవిషయములనన్నిటి నాలోచించి దేవాలయములకు సంబంధించిన సకల విషయ పరిజ్ఞానమునకును, క్రింది ఆశయముల సంసిద్ధికిని ఈ

"ఆరాధన"

పత్రిక వెలువడుచున్నది. ఈ పత్రికాశయములు:

1. ఆంధ్రదేశమునందలి పుణ్యక్షేత్రములు, వాటి యొక్క మహత్మ్యము, చారిత్రిక ప్రశస్తి, ఆలయశిల్పకళా విన్యాస విశేషములు, మున్నగువానిని ప్రచురించుట.
2. ఆగమోక్తమగు పద్ధతిని పూజావిధానమును వ్యాప్తి జేయుట.
3. హిందూ మత ధర్మాదాయ పరిపాలనా శాఖాధికృతుల నిత్యకార్యనిర్వహణమును, ఇందుకు సంబంధించిన శాసనముల నిబంధనలను, ప్రజలకెఱుకపరచి ధర్మకర్తలు మొదలగువారిని సమర్థులగు ధర్మపరిపాలకులుగ చేయుటయును, దేశమునందంతటను ముఖ్యముగ ఆంధ్రదేశమునందున్న మతసంస్థలను గూర్చి యావశ్యకమగు పరిజ్ఞానమును వీలగునంతవరకు జనుల కందజేయుట.
4. మతవిషయక ప్రచారసాధనముగ నుండుట.
5. అర్చకులు, అధ్యాపకులు, వేదపారాయణ ప్రవక్తలు, మొదలగువారిని వారివారి విధుల నిర్వహణకు తగినట్లు శిక్షణము గరపుట.

ఈ పత్రికయందు సామాన్యముగ దేవాలయములకు సంబంధించు నీక్రింది విషయవిభాగమున వ్యాసములు ప్రచురింపబడును.

1. క్షేత్ర విషయములు.
2. శిల్ప విషయములు.
3. చారిత్రిక విషయములు.
4. ఆగమ విషయములు.
5. దేవాలయములకు సంబంధించిన లౌకిక విషయములు.
6. దార్శనిక విషయములు.
7. సంగీతాది కళా విషయములు.
8. భాగవతోత్తముల విషయములు.

ఇట్టి "ఆరాధన" పత్రికను ప్రాజ్ఞులగువారు సర్వవిధముల యథాశక్తి నారాధించి యీ యుద్యమమును సఫలముగ జేయ ప్రార్థితులు.

ఆశీస్సులు

శ్రీ జగద్గురు శ్రీ శృంగేరి శారదాపీఠ స్వామి పాదానామాశీర్వాక్యాని

అరాధన పత్రికా సంపాదక
శ్రీ వేంకటకృష్ణార్యేషు
సాదరావిజ్ఞప్తిః

౧౧-౮-౫౪ తమదివసే విలసితం భవతాం విజ్ఞాపనం యథావసరం శ్రీ జగద్గురు స్వామిపాదానాం సంనిధావుపాహరమ్, "కలిమల మలీమసం స్వాంతం న పరిశుధ్యతి భక్తిమంతరేణే" తి అబాలగోపం భక్తిపథమవతారయితుం చిరంతనైః మహతా పరిశ్రమేణ దేవతాయతనాని నిరమాయిషత, తేషాం సంరిరక్షయా విశాలాని శాలి క్షేత్రాణి ఆరామాదీని చ ఉపాదీయంత, నిరదిశ్యంత సేవన సరణయః ఉత్సవరీతయశ్చ। సాంప్రతికాః కేచన ఐహికం సుఖమేవ పరమం పుమర్థం మన్వానాః తానన్యథాయితుం కృతప్రయతనా ఇతి మహత్ ఖేదస్థానమ్। ఆంధ్రజనపదీయ- దేవాలయ-ధర్మోపద్రష్టారః సమేపి మిళిత్వా ఇదం పర్యంతప్రవృత్త - దేవాలయీయాయ - పూజోత్సవాదిధర్మం యథాపురం పరిపాలయితుం ఆగమప్రతిపాదితో పాసనా-ప్రణాలిక-పరిచయాయ చ " ఆరాధన " నామ్నీం కామపి మాసిక-పత్రికాం ప్రకాశయిష్యంతీతి భవత్పత్రతో విజ్ఞాయ ఆవిర్భూతప్రమోదాః శ్రీ జగద్గురు స్వామిపాదాః భవదుద్యమోఽయం శ్రీ శారదాయా అమందయా దయయా భవతాం సదభీప్సితం ఫలత్వితి ఆశాసతే ॥

ఇతి నివేదయితా
నరసింహయ్య

శ్రీ జగద్గురు శ్రీ శృంగేరి శారదా పీఠాధిపతి స్వాములవారి ఆశీస్సు

౧౧-౮-౫౪ తేదీన వ్రాయబడిన మీ విజ్ఞాపనమును శ్రీ జగద్గురు స్వామి పాదముల సన్నిధియందు సరియగు సమయమున సమర్పించితిని. కలికాలమాలిన్యముచే మలినమగు మనస్సు భక్తిలేనిదే పరిశుద్ధినొందదని యుద్దేశించి అబాలగోపాలమగు జనులను భక్తిమార్గమున ప్రవర్తింపచేయుటకై ప్రాచీనులచే గొప్ప పరిశ్రమచేతను దేవాలయములు నిర్మింపబడినవి. వాటి రక్షణకై విశాలములగు సుక్షేత్రములగు భూములు తోటలు కూడ కల్పింపబడినవి. దేవుని సేవించెడుపద్ధతులు, ఉత్సవరీతులుకూడ నిర్దేశింపబడినవి. అధునాతనులగు కొంతమంది ఐహికసుఖము మాత్రమే పరమపురుషార్థమునుగా తలంచుచున్నవారై ఆ దేవాలయములను, వాటికొరకు నిర్ణయింపబడిన క్షేత్రములను మరియొక విధముగా మార్చుటకు ప్రయత్నించుచుండుట మిక్కిలి విచారింపతగిన విషయము. ఆంధ్రరాష్ట్రముసందలి దేవాలయ ధర్మములను పర్యవేక్షణ చేయునధికారులందరును కలసి ఇంతవరకును జరిగిన దేవాలములకు సంబంధించిన పూజలు, ఉత్సవములు మొదలగు కార్యములను పూర్వమువలెనే జరిపించుచు దేవాలయ ధర్మమును రక్షించుటకును ఆగమములందు నిరూపింపబడిన దేవతోపాసన, ప్రణాళికలను సర్వజనసుగమముగ వ్యక్తపరచుటకును "ఆరాధన" యను నొక మాసపత్రికను ప్రకటించెదరని మీ లేఖవలన తెలిసికొని శ్రీ జగద్గురుస్వామి చరణులు మిక్కిలి యానందించినవారై మీ యీ యుద్యమము శ్రీ శారదయొక్క అపారమగు కరుణచే మీయొక్క యభీప్సితము ఫలింపచేయుగాక యని యాశించుచున్నారు.

ఇట్లు నివేదించు
నరసింహయ్య

ఓం ద్యౌః శాంతిరంతరిక్షగ్ం శాంతిః పృథివీ శాంతిరాపః శాంతిః
ఓషధయః శాంతిర్వనస్పతయః శాంతిర్విశ్వేదేవాః శాంతిః
బ్రహ్మ శాంతిః సర్వగ్ం శాంతిః శాంతిరేవ శాంతిః ॥

ఓం శాంతి శ్శాంతి శ్శాంతిః.

శ్రీ శృంగేరి విరూపాక్ష శ్రీ పీఠాధిపతీనాం
శ్రీ జగద్గురు శ్రీ కళ్యాణానంద భారతీ
మాంతాచార్య స్వామినాం

ఆశిషః

విదుషాం చర్చాభిః దైవమానుష సంబంధాన్ కృత్స్నం ప్రకట యన్తీసదుపాసనాసంజాతయా తత్త్వదృష్ట్యాముముక్షూణాం నిజరూపం అనుగృహ్ణన్తీ భక్తేభ్యః సమగ్రాణి వరివస్యావిధానాని ప్రసాదయన్తీ విరాజమానా ఏషా "ఆరాధన" పత్రికా

శ్రౌతస్మార్త సత్సంప్రదాయ గతానాం అంతర్వాణివతంసానాం వ్యాసరాజైః సాంఖ్యయోగభేదభిన్నాం వైదికధర్మనిష్ఠాం భారతే సర్వత్రాపి ప్రవర్తయన్తీ విశ్వానపి భారతీయాన్ ధర్మతత్ప రాన్విధాయ భారతస్యాస్య అనుపమాం సేవాం కర్తుం స్థిరాం సత్ప్రతిష్ఠా మాప్నోతు ; ఇతి వయం సుదృఢమాశాస్మహే.

ఇతి నారాయణస్మృతిః
(సం) జగద్గురు శ్రీ కల్యాణానంద భారతీ
మాంతాచార్యస్వామీ.

విద్వాంసుల చర్చల ద్వారా దైవమానుష సంబంధములను సమగ్రముగఁ బ్రకటించుచు యోగ్యమగు నుపాసనచేఁ గలిగిన తత్త్వదృష్టితో ముముక్షుజనులకు స్వస్వరూపము ననుగ్రహించుచు భక్తులకు సంపూర్ణమగు నర్చనా విధానమును వెల్లడించుచు వెలుఁగొందుని

"ఆరాధన" పత్రిక

శ్రౌతస్మార్త సత్సంప్రదాయములను బాగుగా నెఱిఁగిన విద్వదవతంసుల వ్యాసరాజములచే సాంఖ్యయోగభేద భిన్నమగు నుభయవిధవైదికనిష్ఠను భారతదేశమున నెల్లెడల వ్యాపింపఁజేయుచు సకల భారతీయులను ధర్మతత్పరులుగఁజేసి ఈ భారతావనికి సాటిలేని సేవ చేయుటకై శాశ్వతమగు సత్ప్రతిష్ఠను బొందుఁగాక ; యని మేము సుదృఢముగాఁగోరుచున్నాము.

ఇతి నారాయణస్మృతిః
(సం) జగద్గురు శ్రీ కల్యాణానంద భారతీ
మాంతాచార్యస్వామి.

శ్రీ కాంచీ కామకోటి పీఠాధిప
శ్రీ జగద్గురు శ్రీ మచ్చంద్ర శేఖరేంద్ర
సరస్వతీస్వామిపాదానాం

ఆశిషః

శ్రీః॥

శ్రీ మత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్యవర్య శ్రీ మచ్ఛంకర భగవత్పాదప్రతిష్ఠిత శ్రీ కాంచీ కామకోటిపీఠాధిపజగద్గురు
శ్రీ మచ్చంద్రశేఖరేంద్ర సరస్వతీ శ్రీపాదైః
క్రియతే నారాయణస్మృతిః,

అద్యత్వే జనానాంమనసి తత్తద్దేవతాసు భక్త్యతిశయం సన్మార్గ ప్రవృత్తించాభివర్ధయితుం దేవాలయేషు ఆరాధకానాం పరిపాలకానాంచ శ్రద్ధాతిశయమాపాదయితుంచ 'ఆరాధన' నామ్నీ పత్రికా ఆరభ్యత ఇతి విజ్ఞాయామంద మానందం భజామః. మహాశివరాత్రి పర్వణి ప్రథమ ప్రకాశమేష్యంతీయం పత్రికా సర్వతోఽపి విజయతామిత్యాశాస్మహే ॥

విజయయాత్రాస్థానమ్ నారాయణస్మృతిః
శ్రీ కాంచీ క్షేత్రమ్.

శ్రీ జగద్గురు
శ్రీమచ్చంద్రశేఖరేంద్ర
సరస్వతీ శ్రీపాదులచే
నారయణస్మరణము చేయబడి యాశించునది

ఈ కాలమున జనులమనంబున వారివారి దేవతల యెడల మిక్కిలి భక్తిని సన్మార్గ ప్రవృత్తిని అభివృద్ధి పరచుటకును దేవాలయములందలి యారాధకులకును, తత్పరిపాలకులకును విశేషమగు శ్రద్ధను సమకూర్చుటకును, "ఆరాధన" యను పత్రిక యారంభింపబడునని తెలిసికొని యమందా నందము నొందుచున్నాము. మహాశివరాత్రి పర్వదివసమున మొదటి వెలువడుట నొందు యీ పత్రిక సర్వోత్కృష్టముగ విజయమునొందుగాక యని యాశించుచున్నారము.

బృందావన పురప్రతిష్ఠాపిత శ్రీగాయత్రీపీఠాధిపైః

శ్రీ శ్రీ శ్రీ విద్యాశంకర

భారతీపూజ్యపాదైరను గృహీతం

నారాయణస్మరణపూర్వకం

శుభాశంసనమ్

యావదాంధ్రరాష్ట్రే వర్తమానానాం సర్వేషాం దేవాలయానాం సర్వతోముఖాభివృద్ధిప్రదానార్థం తత్తద్దేవ, దేవాలయక్షేత్రస్వరూపమాహాత్మ్యాదిప్రకటనార్థం బహువిధాగమతంత్రశాస్త్ర రహస్య ప్రబోధనార్థం, తద్ద్వారా సర్వేషాం జనానాం నాస్తిక్యదూరీకరణపూర్వకమాస్తిక్యప్రతిష్ఠాపనార్థం, సన్మార్గ ప్రవృత్త్యుత్పాదనార్థం, ధర్మార్థకామమోక్షరూపచతుర్విధపురుషార్థ ఫలసిద్ధ్యర్థంచ మానపత్రికేయం ఆరాధననామ్నీ ఆంధ్రరాష్ట్రీయ ప్రభుత్వయాజమాన్యేనాద్య ప్రారభ్యత ఇతిమహదిదమస్మాకం సర్వేషాం భారతీయానాం ప్రమోదస్థానమ్.

"మోక్షకారణసామగ్ర్యాం భక్తిరేవ గరీయసీ" ఇతి శ్రీశంకరభగవత్పాదైరుక్తరీత్యా భక్తిం వినా పరమపురుషార్థ సిద్ధిర్నభవత్యేవేతి నిశ్చప్రచమ్। సర్వేషాం జనానాం తాదృశభక్త్యుత్పాదనార్థమేవహి దేవాలయాః ప్రతిష్ఠాపితాః। తథాపి కలిమహిమ్నా, ఆధునికనాగరకతావ్యామోహేనచ తత్తాదృశం ఫలం నానుభూయతె లోకైరితి శోచనీయమ్; తదేతత్పర్యాలోచ్యైవ ఆంధ్రరాష్ట్రీయ హిందూదేవాలయ ధర్మాదాయసంస్థాపరిపాలకైః ఉపర్యుక్త ఫలసిద్ధ్యర్థం ఏషా పత్రికా ప్రకటీక్రియమాణా నూనం లోకారాధనమేవావశ్యం కరోతీతి ప్రశంస్యోఽయముద్యమః.

సర్వేషాం విజ్ఞానానాం నిధేః విఘ్నానామధిపతేశ్చ శ్రీ మహాగణాధిపతేరనుగ్రహాతిరేకాదేషా "ఆరాధన" నామ్నీ పత్రికా నిర్విఘ్నం సఫలీకృతస్వాశయా, సర్వాసు దిక్షు వ్యాప్నువానా చిరస్థాయినీ విరాజతామిత్యేషా.

నారాయణస్మృతిః

శ్లో॥ "ఆరాధనా" పత్రికైషా భూయాదారాధితా జనైః ।
దేవానురక్తా భూయాసురనయా బోధితాః ప్రజాః ॥

బందరు పట్టణమునందు ప్రతిష్ఠింపచేయబడిన

శ్రీ గాయత్రీ పీఠమున కధిపతులగు

శ్రీ శ్రీ శ్రీ విద్యాశంకర భారతీ పూజ్యపాదులచే

ననుగ్రహింపబడిన నారాయణస్మరణ పూర్వకమగు

శుభాశంసనము

ఆంధ్రరాష్ట్రమునందంతట నున్నట్టి సమస్త దేవాలయముల సర్వవిధములగు యభివృద్ధి కొరకును ఆయాదేవుల, దేవాలయముల, క్షేత్రముల స్వరూపము, మహాత్మ్యము, మొదలగు వాటిని ప్రకటించుటకును, అనేక విధములైన ఆగమములయొక్కయు, తంత్ర శాస్త్రములయొక్కయు రహస్యములను తెలుపుటకును, వాటివలన సర్వజనులకు నాస్తిక్యమును పారద్రోలి ఆస్తిక్యమును కలుగజేయుటకును సన్మార్గ ప్రవృత్తిని సమకూర్చుటకును ధర్మార్థకామ మోక్షములగు నాలుగు పురుషార్థములఫలము సిద్ధించుటకును, "ఆరాధన"యను పేరుగల యీ మానపత్రిక ఆంధ్రరాష్ట్ర ప్రభుత్వ యాజమాన్యమున ప్రారంభింపబడుట భారతీయులమగు మనకందరికిని మిక్కిలి ముదావహము.

"మోక్ష కారణ సామగ్రిలో భక్తియె గొప్పది" యను శ్రీ శంకరభగవత్పాదులు వచించినట్లు భక్తిలేనిదే పరమ పురుషార్థము సిద్ధింపదనుట నిశ్చయము. సమస్త జనులకు నట్టి భక్తిని కలుగజేయుటకే దేవాలయములు ప్రతిష్ఠింపబడినవి. అయినను కలికాలమహిమ చేతను అట్టి గొప్ప ఫలము జనులచే ననుభవింపబడక పోవుట శోచనీయము. ఈ విషయము నాలోచించియే ఆంధ్రరాష్ట్రమునందలి హిందూ దేవాదాయ ధర్మాదాయ సంస్థను పరిపాలించు వారిచే మీద నుదహరింపబడిన ఫలసిద్ధికై ప్రకటింపబడుచున్న యీ పత్రిక నిశ్చయముగ ప్రజాసేవనే తప్పక చేయుచున్నదని యీ యుద్యమము ప్రశంసింపతగినది.

సమస్తమగు విజ్ఞానములకునిధియును, విఘ్నములకు నధిపతియునగు శ్రీ మహాగణపతి యొక్క మిక్కిలి యనుగ్రహమువలన "ఆరాధన"యను పేరుగల యీ పత్రిక నిర్విఘ్నముగా తన సదాశయములను సఫలపరచుకొనుచు, అన్నిదిశలయందు వ్యాపించుచున్నదై, చిరస్థాయినియై విరజిల్లుగాక; యని

నారాయణస్మరణము

క॥ "ఆరాధన" యను పత్రిక యారాధితమగుట జనుల
కయ్యది తెల్పన్
పారగుణ దేవరక్తిన్ సూరులగుత బోధగాంచి శుభమతి
సిద్ధిన్॥

కుర్తాళం శ్రీ సిద్ధేశ్వరీ పీఠాధిపతులు

శ్రీ త్రివిక్రమ రామానందభారతీ స్వాములవారు

శ్రీ ఓరుగంటి వెంకటకృష్ణయ్యగారిని నారాయణస్మరణపూర్వకముగ ఆశీర్వదించి వ్రాయు

సందేశము

ఆంధ్రదేశమందలి దేవాలయముల తరఫున హిందూ దేవాదాయ ధర్మాదాయ నిర్వహణశాఖవారు ప్రభుత్వానుమోదముతో "ఆరాధన" అను మాసపత్రికను ప్రచురించబోవుచున్నారన్న వార్తను తమ లేఖద్వారా తెలుసుకుని ఆనందించితిని. ఈ పత్రికస్థాపనయొక్క ఆశయములు బాగా కొనియాడదగినవై యున్నవి. 'ఆరాధన' మాసపత్రికకు తమరిని సంపాదకునిగా నియమించుట నాకు చాల ముదావహముగ నున్నది.

ఆసేతుహిమాచల పర్యంతము మన హిందూదేశములో శ్రీరామభజనమందిరముకూడ లేని గ్రామము లేదు. ధర్మార్థకామమోక్షములే పరమావధిగా పెట్టుకున్న మన పూర్వులు, లోకకళ్యాణముకొరకు స్థిరస్థాయిగా యుండునట్లు పెద్దపెద్ద దేవస్థానములను నిర్మించి, ఆగమశాస్త్రము ననుసరించి మూర్తులను ప్రతిష్ఠించి, నిత్యధూప, దీప, నైవేద్యములకు గాను మడిమాన్యముల నిచ్చి వారివారి జన్మలను సార్థకము చేసుకుని తరించిరి. పాశ్చాత్యులు వచ్చి రాజ్యపరిపాలన చేసినను, దుర్మార్గులు దుష్కృతములొనర్చినను నేటికిని పెక్కు దేవస్థానములు ఉత్కృష్టమైన మాహాత్మ్యములతో విరాజిల్లుచున్నవి. ఇందుకు కారణము ఆగమశాస్త్రములయొక్క యంత్రబలమేనని చెప్పక తప్పదు.

ప్రస్తుతకాలములో ఆస్తికప్రచారమునకు మనదేశములో తావు కనుపడుట లేదు. పాశ్చాత్యనాగరికతా వ్యామోహము ఎక్కువగుచున్నది. ఇతర మతస్థులు మసీదులకు, చర్చిలకు, వెళ్లు రీతిగానైనను హిందువులు దేవాలయములకు వెళ్లుటలేదు. అమెరికా మొదలగు దేశములనుండి మిషనరీలు వచ్చి హిందూమతమును తూలనాడుట కూడ జరుగుచున్నది. మనదేశములో హిందూ మతప్రచారకులే కాన్పించుటలేదు. సమాన హక్కులకు స్త్రీ పురుషాదులు కాలు దువ్వుదురుగాని, స్వవిధులను నిర్వర్తించుటకు కాలు వేయరు. భక్తివినా జ్ఞానమునకు ప్రాధాన్యమిచ్చి ప్రజలు మెట్టవేదాంతులగుచున్నారుగాని చక్కని కర్మాచరణపరులు కావటములేదు. మనుష్య జీవనమునకు 'నీతి', 'నియమము'లు ప్రధానము. అట్టి నీతి, నియమములు ఈశ్వర సేవవల్లగాని లభించవు. ప్రజాస్వాతంత్ర్య రాజ్యములో ప్రజలందరికి సుఖజీవనముండుటయే ముఖ్యోద్దేశమై యున్నది. మన హిందూమతము ప్రకారము ప్రపంచమంతయు జీవమయమై యున్నది. ఉపాధి భేదము తప్ప పశుపక్ష్యాదులును జీవులే అయి యున్నవి. కనుక ప్రతిజీవునకు తృప్తికరమైన సుఖము కావలయునన్న మనము ఏర్పర్చుకున్న 'లా'లు, కోర్టులు, పోలీసు బందోబస్తులు చాలవు. కేవలము పోలీసువారితో దేశములో శాంతి ఏర్పడదు. రాజ్యములో ప్రతి మనుజునకు "నేను జీవుడను, నిత్యుడను ధర్మాధర్మములకు కర్తను, భోక్తను పరిపాలించేటటువంటి ఈశ్వరుడున్నాడు, ఆయన కర్మఫల ప్రదాత" అన్న జ్ఞానము ప్రతి మనుజునకు అలవడిన శాంతిభద్రతలకు లోపముండదు. ప్రతివ్యక్తికి తప్పుచేసిన దేవుడు శిక్షించు నన్న భయముతో సదా మంచిపనియే చేయవలయునని కోరికగలిగి, ప్రజలు దైవభక్తులై అహింసా పద్ధతినే దైనందిన జీవనము చేయుచుందురు.

"నేను జీవుడను" అని తెలుసుకొనుటకు కూడ దేవాలయములకు వెళ్లుట, దేవతలను భక్తితో పూజించుట జరుగవలయును. భక్తితో భగవంతుని పూజించిన చిత్తశుద్ధి కలుగును. కష్టములు పోవును. కోరికలు ఫలించును. జ్ఞాన వైరాగ్యసిద్ధి కలుగును.

ఈ కాలములో సాయంత్రమగునరికి జనసామాన్యము పార్కులకు వెళ్లుట, రేడియో వార్తలు వినుట, సంతోషించుట జరుగుచున్నది. పట్టణములోని జనులందరు ఒక్క పార్కువద్దకే వెళ్లుట తటస్థించదుగదా! జీవులు అనేకులుగనుక జీవులయొక్క కోరికలుకూడ అనంతములాయె! కనుక ప్రతిదేవాలయములోను సాయంత్రమగునరికి పురాణ కాలక్షేపములు, హరికథా కాలక్షేపములు, హిందూ మతోపన్యాసములు ఏర్పాటు చేసిన ఆస్తిక్యబుద్ధి కల వారందరు అచ్చటికివెళ్లి ఆ సత్కాలక్షేపములయొక్క ఫలమును పొందుదురు.

ఈ మా ఆశయములకు కావలసిన ప్రచారము మన యీ 'ఆరాధన' మాసపత్రిక ద్వారా జరుగవలెననియు, అందుకు దోహదము ఆంధ్ర ప్రజానీకము యివ్వవలయు

ననియు మేము మా శ్రీ సిద్ధేశ్వరపీఠమునకు ఇష్టదేవత అయిన శ్రీ రాజరాజేశ్వరీ అమ్మవారిని ప్రార్థించుచున్నాము. ఇంకను మా యిష్టదేవతను ప్రార్థించి యీ 'ఆరాధన' పత్రిక స్థాపనకు కారణభూతులైన కమీషనరు శ్రీ వెంకటరెడ్డిగారిని, డిప్యూటి కమీషనరు శ్రీ వరప్రసాదరావుగారిని, యీ పత్రికా సంపాదకులను, పత్రికా నిర్వహణమునకు కావలసిన అందరి మిత్రబృందమును నారాయణ స్మరణ పూర్వకముగ ఆశీర్వదించుచున్నాము.

ఇవియే నారాయణ స్మరణములు
శ్రీ త్రివిక్రమ రామానంద భారతీ స్వామీ,
శ్రీ సిద్ధేశ్వరీ పీఠాధిపతి, కుర్తాళము,
తిరునల్వేలి జిల్లా, మద్రాసుస్టేటు, 11-1-1955.

యస్యప్రసాదా దహమేవ శక్తిః మయ్యేవ సర్వం పరికల్పితం చ ।
ఇత్థం విజానామి సదాత్మరూపం తస్యాంఘ్రిపద్మం ప్రణతోఽస్మి నిత్యమ్ ॥

ప్రణామాంజలి

విద్యామతసంస్థలయున్నతికి ఉత్తమగురూపదేశము, విద్వద్వరేణ్యులసహకారము, ప్రభుత్వప్రోత్సాహము, పాలకులసుపరిపాలన, నియుక్తులకార్యతత్పరత, ప్రజాదరము; అనునవి ప్రధానకారణములు. విద్య, మతము, రెంటికిని సంబంధించిన యీ 'ఆరాధన' యభివృద్ధికి పై విధమున పేర్కొనబడిన సాధనసామగ్రిలో నగ్రశ్రేణికిచెందిన గురూపదేశము:

గురువులు పన్నెండు విధములు కీర్తింపబడిరి. వారు :—

1. ధాతువాది.	2. చందన.	3. విచార.	4. అనుగ్రహ.
5. పారస.	6. కచ్ఛప.	7. చంద్ర.	8. దర్పణ.
9. ఛాయానిధి.	10. నాదనిధి.	11. క్రౌంచపక్షి.	12. సూర్యకాంత.

గురువులు—ఈ పన్నెండు విధములగు గురువులలో సుత్తమశ్రేణికి చెందినట్టియు, మాకు కచ్ఛప, క్రౌంచపక్షి గురుపద్ధతిగ సదుపదేశముల నొసగిన శ్రీ కాంచీకామకోటి శ్రీ శృంగేరీశారదాపీఠాధిపతులకు మా మానసికప్రణామములు. మాకు ముఖాముఖిగ యుపదేశమునొసగి మాయీ యుద్యమమున మాకు దర్పణగురువులగు శ్రీ శృంగేరీవిరూపాక్ష శ్రీ పీఠాధిపతులగు శ్రీ కళ్యాణానందభారతీ మాంతాచార్యస్వాములవారికిని, సర్వదామాకు సదుపదేశముల నొసగుచు ఛాయవలె మా యారాధన పత్రికను రక్షించు ఛాయానిధి గురువులగు శ్రీ గాయత్రీపీఠాధిపతులగు శ్రీ విద్యాశంకరభారతీస్వాముల వారికి త్రివిధములగు పరశ్శతప్రణామములు. ఇంక మాకు తేజస్సువలె నిశితమగు తమ యుపదేశములచే దూరమునందుండియు మాకు యీ యుద్యమమున జాగృతినొసంగుచున్న సూర్యకాంత గురువగు సిద్ధేశ్వరీపీఠాధిపతులగు శ్రీ త్రివిక్రమరామానందభారతీస్వాములవారికి మామానసిక వాచికప్రణామముల నర్పించుచు, శ్రీ పీఠాధిపతులందరు మమ్ములను శ్రీ వారిసదుపదేశములచే మాయుద్యమమునందు కర్తవ్యాజ్ఞానపరిపూర్ణులుగ నొనర్చెదరని ప్రణామాంజలి నర్పించుచున్నారము.

కృతజ్ఞత

మా ప్రార్థనను మన్నించి యీ "ఆరాధన"కు గౌరవసంపాదకులుగానుండి మా యుద్యమమును సత్పథమున నడిపించెడు గౌరవసంపాదకుల కందఱికిని కృతజ్ఞతాభివాదనముల నర్పించుచున్నారము.

మాకు సర్వవిధముల ప్రోత్సాహమునొసగు ఆంధ్రప్రభుత్వమును, ప్రభుత్వాధికారులను యభినందించుచు యీ 'ఆరాధన' పత్రిక సర్వతోముఖాభివృద్ధికి తగిన ప్రోత్సాహ మింకను మా కొసగవలెనని ప్రార్థించుచున్నారము.

మాయభ్యర్థన వినినంతనే మాకు తమ యమూల్య వ్యాసరాజములను సమకూర్చిన విద్వద్వరేణ్యులకు మా నమస్కారములు.

తమ సుపరిపాలనచే మాయీ 'ఆరాధన'కు నామరూపముల నొసగి సుప్రతిష్ఠిత యగుటకు సంకల్పించిన మా పరిపాలకులకు వందనములు.

ఇంక మేము కోరినవెంటనే మాయందాదరము చూపి మాకు చేయూత నొసగుచున్న సుజనుల కందరికిని మా ధన్యవాదముల నర్పించుచు ఇతోధికతరమగు యాదరమును చూపి పత్రిక యౌన్నత్యమునకు సాహాయ్యపడవలెనని కోరుచున్నారము.

మంగళానుశాసనము

భారతీ సంప్రదాయ సార్వభౌమ జగద్గురు శ్రీ కల్యాణానంద భారతీమహాంతాచార్య స్వాములవారు
శ్రీ విద్యాశంకరభవనము, గుంటూరు.

నారాయణ సమారంభాం వ్యాసశంకర మధ్యమామ్ ।
శ్రీబోధానందపర్యంతాం వందే గురుపరంపరామ్ ॥

బ్రహ్మాదిస్తంబపర్యంతముగల సమస్త ప్రాణికోటి యందును మనుజులు మధ్యమ తరగతికిఁ జెందిన వారలు. దేవాదులవలె నున్నతస్థితినిఁ బొందకయుఁ దిర్యక్కులవలె నధమగతిని బొందకయు నుండుటచే వీరలు మధ్యమస్థితిని బొందినట్లు చెప్పఁబడియెను. కావుననే మనుజుఁడు శ్రుతిస్మృతి విహితమార్గము ననుసరించి స్వీయధర్మమును అవలంబించినచోఁ దనకుఁబైఁగల దేవాదిస్థితిని బొందఁగలఁడనియు, అట్లుగాక పూర్వోక్త మార్గమునుద్యజించి స్వీయధర్మము నవలంబింపక యుచ్ఛృంఖలవృత్తిగలవాఁడై చరించినచోఁ దనకంటె నధమమగు తిర్యగాదిభావములను బొందుననియు శాస్త్రము బోధించుచున్నది.

కావుననే మానుషౌన్నత్యమునకుఁ బ్రధానముగఁ బ్రవృత్తమగు శ్రుతిస్మృతి సదాచారసిద్ధమగు ధర్మమార్గము యథాధికారముగ భారతవర్షగతచాతుర్వర్ణ్యములవారలను వారివారిస్థితులకంటె నున్నతమగు స్థితినిబొందించుటకు జ్ఞానోపాసనకర్మభేదములచే ముత్తెఱఁగులఁ బరగుచున్నది. అందు—

జ్ఞానమార్గము — ఇద్దానియందు అధికృతులు కేవలాద్వైతజ్ఞాననిష్ఠులగు పరమహంస పరివ్రాజకులు. ఇయ్యది యుత్తమోత్తమమార్గము. ఇఁక రెండవదియగు—

ఉపాసనమార్గము—ఇది మఱలఁ దత్తదధికారి భేదముచే బహుభంగుల వెలయుచున్నది. అందుఁ దొలుత నియ్యది బాహ్యాభ్యంతరభేదమున ద్వివిధమగుచున్నది. అందాభ్యంతరోపాసనమనఁగా స్వహృదయ ప్రతిష్ఠితుఁడగు పరమేశ్వరుని యథావిధి గురూపసదనము గావించి యా సద్గురూక్తవిధానముననుపాసించుట. ఇయ్యది గుహ్యాతిగుహ్యమగు విషయమగుటచే గురుముఖైకవేద్యము. ఇఁక—

బాహ్యోపాసనము—అనఁగా ఏదేని బింబరూపమునుగాని కరచరణాదివిశిష్టమగు దేహాదికమునుగాని శాస్త్రోక్తవిధానముగ స్థూలముగఁ గల్పించుకొని అద్దానిని శాస్త్రోక్తములగు పవిత్రస్థలములందు శాస్త్రోక్తవిధానముననే ఆయతనాదులఁ గల్పించి యందుఁ బ్రతిష్ఠించి తన్మూర్తులను ధ్యానించుచు నుపాసించుట. ఇవ్వానిలోఁగూడఁ గరచరణాదివిశిష్టమూర్త్యుపాసనముకంటె బింబోపాసనమేయుత్తమమగుచున్నది.

ఇట్లు ప్రతిష్ఠితములయినవే నేఁడు 'దేవాలయముల'ను సుప్రసిద్ధిని గాంచుచున్నవి. వీనియొక్క యుత్పత్తి యనాదిసిద్ధమయినను ఇయ్యవి మనకుఁ బ్రధానముగాఁ త్రేతాయుగమునుండి మాత్రము చారిత్రికప్రసిద్ధిని గనుచున్నవి. ఇయ్యది ఆయా ప్రతిష్ఠాకర్తల విభేదముచే— ౧ దైవములు ౨ ఆర్షములు ౩ అసురములు ౪ మానుషములు; అని నాల్గువిధములఁ బరగుచున్నవి. ఇందు మొదటి తరగతులకుఁ జెందినవి యుత్తమోత్తమములుగాఁ బరిగణింపఁబడుచున్నవి. ఎట్లనఁగా—

దేవతలనఁగా బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరరూపులగు త్రిమూర్తులు, ఇంద్రాదిదేవతలును. వీరిలోఁ ద్రిమూర్తులు దుష్కృతవినాశనపూర్వకముగ సాధుపరిత్రాణమును గావించి ధర్మోద్ధరణమునకుఁ బూని బహు విధములగు రూపములతో నవతరించి తమ యవతారసమయముల యందుఁ బవిత్రతమ దేశములలోఁ గొన్ని దేవతామూర్తులను బ్రతిష్ఠించి యట్టి దేశములందుఁ దత్తన్మూర్తుల సన్నిధానమునఁ దమ కర్తవ్యసాధనమునకై తపం బొనరించి ధర్మప్రతిష్ఠాపనం బొనరించి కార్యసిద్ధినంది యితరులకు మార్గదర్శకులైరి. ఇట్టి దేశములు నేఁటికిని అట్టి గౌరవములనే యందుచు సుప్రసిద్ధములైనవి. బదరికాదు లట్టి తరగతిలోఁ జేరినవే.

అట్లే యింద్రాదిమహనీయులుగూడ నుత్తమోత్తమమగు నాత్మజ్ఞానోపలబ్ధికై గొన్ని దేవతారూపములఁ బ్రతిష్ఠించి యవ్వానిసన్నిధానమునఁ దపంబొనరించి స్వస్వరూప సాక్షాత్కారమునంది తరించియున్నట్లు గ్రంథములవలనఁ దెలియుచున్నది. కావునఁ బైనిఁ బేర్కొనఁబడిన యుభయ విధములగు దైవములచేఁ బ్రతిష్ఠితములైనవి మొదటి తరగతిలోఁ జేరుచు నుత్తమోత్తమములగుచున్నవి.

ఇఁక నార్షప్రతిష్ఠితము లనఁగా ఋషులచేఁ బ్రతిష్ఠింపఁబడినవి. అనఁగా సర్వకర్మసంన్యాసమును గావించి నిరేషణాత్రయులగు గురుమూర్తులు లోకానుగ్రహకాంక్షతో ధర్మసంస్థాపనమునకై గావించిన దేవతాప్రతిష్ఠలు. కామాదివిరహితులగు గురుమూర్తులచే నియ్యది ప్రతిష్ఠింపఁబడుచుండుటఁజేసి యియ్యవి మిక్కిలి మహత్త్వసంపన్నములై యాయాప్రదేశములందొప్పుచున్నవి. కావున

వియ్యవిగూడ దేవప్రతిష్ఠితములవలెనే యుత్తమోత్తమములైయే యొప్పుచున్నవి.

వీనిలోఁ గొన్ని సామాన్య దేవతాస్థానములుగను మఱి కొన్ని వైదికమార్గ ప్రతిష్ఠాపనాసానములుగను బరగుచున్నవి.

ఇఁక మూఁడవ తరగతికిఁ జెందినవి యాసురప్రతిష్ఠితములు. ఇయ్యవి మహాభక్తులగు బాణరావణాద్యసుర శ్రేష్ఠులచే మహాభక్తిపూర్వకముగఁ దమ తమ కామ్యములు ఫలించుటకై అకుంఠిత దీక్షాపరత్వమున యథాశాస్త్రముగఁ బ్రతిష్ఠింపఁబడి ఫలసిద్ధిపర్యంతము ఉపాసనము గావింపఁబడిన మహామహిమసంపన్న స్థానములు. కాని యియ్యవి యాయా యసురపుంగవులచేఁ ద్రిలోకాధిపత్యాది రాజస కామన ఫలసంపాదనములకై ప్రతిష్ఠింపఁబడి యుపాసింపఁబడిన ప్రదేశములగుటచేఁ దత్తత్కామనాసిద్ధికి సమరూపములగు పవిత్రస్థానములుగా నొప్పుచున్నవే కాని పరమపురుషార్థసాధనమునకై పై స్థానములంతటి యుత్తమస్థానములుగాఁ జెప్ప నవకాశము లేదు. అసురప్రకృతులు ఎంతటి క్రౌర్యసముపేతములైనను వ్రతదీక్షాసమయములందు అట్టి క్రౌర్యమునకు మనసులందుఁ దావులేకపోవుటచేతను అట్టి దీక్షాసమయములయందే వారలచే నీ దేవతాప్రతిష్ఠలు గావింపఁబడి యుండుటచేతను ఈ దేవతామూర్తులయందు అసుర క్రౌర్యాదులు సంక్రమింప నెంతమాత్రమవకాశములేదు. కావున ఈ ప్రతిష్ఠితమూర్తు లుత్తమములై యుపాసనాదులకుఁ బవిత్రస్థానములుగనే యొప్పుచున్నవి.

ఇఁకఁ జతుర్థములగు మానుషప్రతిష్ఠితములనుగూర్చి పరిశీలింతము. మనుజులనఁగా శ్రుతిస్మృతి సదాచారనిష్ఠులగు గృహస్థులు, తత్పరిపాలకులగు రాజాధిరాజులును; వీరలు తాము దమతోఁటి యితరులను దరించుటకు శ్రుతిస్మృతిసదాచారానుప్రాణితముగ నేవేని గొన్ని పవిత్రదేశములందు దేవతాప్రతిష్ఠలను గావించి యవ్వానిని దాము శ్రద్ధాభక్తులతోఁ బ్రత్యహము నర్చించుచు నవ్వాని కైంకర్యాదులకుఁదగు ధనాదులకు శాశ్వతములగు నేర్పాటులను గావించి తాము తరించి యితరులను దరింపఁ జేసిరి. మన భారతభూమిని బరిశీలించినచో మనకిపుడుప లబ్ధములగు దేవతాప్రతిష్ఠలలో మూఁడువంతు లీజాతికిఁ జెందినవే.

ఇట్లు మన దేశములో నాల్గు విధములగు ప్రతిష్ఠలు వైదిక మార్గప్రతిష్ఠితములై సకల జనేష్టసిద్ధికై పరగుచున్నవి. సామాన్యముగ దత్తత్ప్రతిష్ఠాతయొక్క నామము తోడనే తత్తద్దేవతామూర్తి వ్యవహరింపఁబడుటయు నొక యాచారమైయున్నది గావున నిద్దానివిషయమైగూడ మన యాయా దేవాయతన స్వరూపమును విమర్శించి దెలిసికొన నవకాశముగలదు.

అంతియగాదు. మన దేశమున నిపుడు శైవ వైష్ణవ శాక్తాది బహువిధములగు భేదములతో నొప్పు నాలయములు పెక్కులు గన్పట్టుచున్నవి. వీనిలో సనాతన ప్రతిష్ఠితములగునవిగూడఁ జాలగలవు. వీని పౌర్వాపర్యమును విమర్శక దృష్టితో విమర్శించినచో ద్వాదశ జ్యోతిర్లింగములను పేరఁ బ్రసిద్ధినొందిన శైవ క్షేత్రములును అష్టాదశ శక్తి స్థానములని పేరొందిన శాక్త పీఠములును అన్నిటికంటెఁ జాల ప్రాచీనములని చెప్పనొప్పును. అందు ద్వాదశ జ్యోతిర్లింగములనఁగా —

౧. సోమనాథేశ్వరుఁడు — సౌరాష్ట్ర
౨. మల్లికార్జునేశ్వరుఁడు — శ్రీశైల
౩. మహాకాళేశ్వరుఁడు — అవంతి.
౪. ఓంకారేశ్వరుఁడు — నర్మదాతీర.
౫. వైద్యనాథేశ్వరుఁడు — ప్రజ్వలికాక్షేత్ర.
౬. నాగనాథేశ్వరుఁడు — అంగనగర.
౭. కేదారేశ్వరుఁడు .... హిమాలయ.
౮. త్ర్యంబకేశ్వరుఁడు — సహ్యాపర్వత.
౯. రామేశ్వరుఁడు — దక్షిణ సముద్రతీర.
౧౦. భీమేశ్వరుఁడు — డకవాటికా.
౧౧. విశ్వనాథేశ్వరుఁడు — ఆనందవాటి (కాశీ)
౧౨. ఘృణేశ్వరుఁడు — ఇలాపుర.

అనునవి. అట్లే పదునెనిమిది శాక్త పీఠములును—

"లంకాయాం శాంకరీ దేవీ కామాక్షీ కంచికాపురే।
ప్రద్యుమ్నే శృంఖలా దేవీ చాముండా కాంన్యపట్టణే"

యను శ్లోకములచే నిర్వచింపఁబడియున్నవి. అందు ముఖ్యములు—

ప్రయాగ — యందు — మాధవేశ్వరి.
వారణాశి — యందు — విశాలాక్షి.
ఉజ్జయినీ — యందు — మహాకాళీ.
శ్రీశైలము — నందు — భ్రమరాంబ.
వింధ్యాద్రి — యందు — వింధ్యవాసిని.
కంచి — యందు — కామాక్షి.

మొదలుగాఁగలవి.

ఇయ్యవి దేవర్షి ప్రతిష్ఠితములై తొలుతనుండియుఁ జాలకాలము శ్రుతిస్మృతిసంప్రదాయజ్ఞులగు ద్విజులచేతనే యర్చింపఁబడుచుండెడివి. మానుష ప్రతిష్ఠితములన్ననో గొంతకాలము ఆయా ప్రతిష్ఠాతలచేతను దద్వంశ్యులచేతను బూజింపఁబడియుఁ గాలక్రమమున మన్వాది స్మృతులచేఁ దత్తత్పూజా నిర్వాహాధికారమునకు [illegible] శివార్చకులును వైఖానస

లును శ్రుతిస్మృతి సదాచారానుప్రాణితముగనే ప్రత్యహము తత్తత్ప్రతిష్ఠాతలయొక్క నామగోత్రాదికమును సర్పించుచుండిరి.

ఇవి యిట్లుండ జైనబౌద్ధాదిమతములు ప్రబలినకాలఁది యవ్వారల చైత్యవిహారములతోపాటు జైనబౌద్ధాది తంత్రానుసారముగఁ గొన్ని దేవతాయతనములు ప్రతిష్ఠితములైనవి. కాని వీనియందు జరుగు పూజాదిభేదమును మనము గమనించినచో వీనియొక్క యవైదికత్వము వైదికాపరిగ్రాహ్యత్వము సుస్పష్టమగుచునే యుండును. కావుననే మనదేశమునందలి వైదికధర్మ తత్పరులెవ్వరును నేఁటికిఁగూడ నట్టి యాలయములకు సద్భక్తిదృష్టితోఁ బోవొల్లకపోవుట శిష్టులకు విదితమే.

ఇంకఁ బ్రకృతకాలమున జరుగుచున్న ప్రతిష్ఠలను మనము జాగ్రత్తతో గమనించినచో నొకవిధమగు పరిణతి యీ ప్రతిష్ఠలయందుఁ గానవచ్చుచున్నది. ఈ పరిణతి మనదేశమునఁ గొన్నివందల సంవత్సరములనుండియే ప్రారంభమైనను వైదికాచారతత్పరులు దేశమునఁ బ్రాబల్యము నందినంతవఱకు విరళముగానుండి యవ్వారలు పలుచఁబడినవెనుక ఈ పరిణతి సాంద్రమైనది. శైవ వైష్ణవశాక్తాదిప్రతిష్ఠలలో మన ప్రాచీనులవలంబించిన వైదిక మార్గము కొంతవఱకు వెనకఁబడ నారంభించి నేఁటి కాలమున వెదకులాడినఁగాని గన్పట్టకపోవుటచే సాధారణముగ నియ్యది లుప్తప్రాయమైనదనియే చెప్పనొప్పును. సామాన్యముగ నేఁటికాలమున శైవప్రతిష్ఠలు పాశుపతమను నొక యాగమమునను సరించి కల్పింపఁబడిన యొక కల్పమునుబట్టియు, వైష్ణవప్రతిష్ఠలు పాంచరాత్రమను నొక యాగమమునను సరించి కల్పింపఁబడిన కల్పమును బట్టియు, శాక్తప్రతిష్ఠలు కౌలాచారసిద్ధములగు కొన్ని తంత్రములనుండి కల్పింపఁబడిన కల్పములనుబట్టియు నాచరింపఁబడుచున్నవి. పైనిపేర్కొనఁబడిన విధమున నియ్యవి చాలకాలమునుండి ప్రారంభమైనను అనాఁడవి యెంతటి వైరళ్యము నొందియుండినవో యీనాఁడవి వైదికాచారవైరళ్యముచేనంత ప్రాబల్యమునందినవి. కావుననే సర్వత్ర యిట్టి ప్రతిష్ఠలే గానవచ్చుచున్నవి. తుదకి నేఁటి కాలమున దేవతాప్రతిష్ఠ యనునది వైదికమార్గమునఁగాక పాశుపతాద్యాగమమార్గముననే చేయింపవలయును, లేనిచో నియ్యది యప్రతిష్ఠయే యగునను నొక యభిప్రాయము గూడ జనులలోఁ బ్రబలిపోయినది. దీనినిబట్టియే దేవాలయప్రతిష్ఠలు నేఁడు ఎట్టి స్థితినుండి యెట్టి స్థితినిబొందినవో మన మూహింపవచ్చును. ఏది యెట్లయినను నేఁడు మాత్రము ఆయా యాలయములయందుఁ బ్రత్యహము జరుగు వ్యవహారములనుబట్టియే యియ్యవి యెట్టి విధమునఁ బ్రతిష్ఠితమైయుండునను నది గాని లేక యెట్టు సంస్కృతమైయుండు ననునది గాని మన మూహింప శక్యమగును.

అనుశాసనము—

దేవాలయముల యారంభసమాప్తులు నిరూపింపఁబడినవి. దీనినిబట్టి దేవాలయములు యథావిధి ప్రవర్తింపఁజేయఁబడినచోఁ బవిత్రతమములగు భారతీయవిజ్ఞానములకు సంపాదకములును సర్వకామపరిపూరకములును దేశశాంతిప్రదములును దప్పక కాఁగలవని చెప్పుటలో సందేహములేదు. నేఁటి దేవాలయముల పరిస్థితులు సర్వవిధములఁ దలక్రిందైనవి. అవ్వానిని బ్రతిష్ఠించుటలోఁ బెద్దలు తలపెట్టిన యాశయములకు నాలయములు నేఁడు సుదూరములయినవి. కావున దేశస్వాతంత్ర్యమునంది ప్రాచీనభారతమున సర్వత్ర సంపూర్ణముగ నెలకొనియుండిన సత్యశాంతి ధర్మన్యాయములను మఱల నుద్ధరింపఁబూనిన "సత్యమేవజయతే" యను ముద్రాంకితమగు మన ప్రభుత్వము భారతదేశౌన్నత్యమునకుఁ బునాదియగు ధర్మమునకుఁ గోశాగారములగు నీ దేవాగారములను సర్వవిధముల శ్రుతిస్మృతిసదాచారానుప్రాణితములగు పద్ధతుల నవలంబించి తత్తదాచారకోవిదులగు ధర్మప్రవర్తకులను అవలంబనముగాఁ గైకొని దేవాలయముల నుద్ధరింపఁ బూనవలయును. ధర్మమునకు నిధానములగు వేదవేదాంగాది విద్యలనెల్లఁ బునరుద్ధరించి వానికిఁ జిరకాలమునుండి త్రుటితమైన దేవాలయసంబంధసూత్రమును మఱల దృఢతరముగ బంధింపవలయును. అట్టి దానికి వలయు ప్రయత్నములలోఁ బత్రికాముఖమున దేవాలయవిజ్ఞాన ప్రచారము ప్రథమ కర్తవ్యము. కాని యియ్యది సశాస్త్రీయముగను అనపార్థముగను సంప్రదాయసిద్ధముగను శిష్టపరిగ్రాహ్యముగను జరుగుచుండవలయును. కానిచో నియ్యది సకలానర్థములకుఁ దావలమగును.

కావున భారతప్రభుత్వము తత్రాపి మన రాష్ట్రప్రభుత్వము సర్వవిధముల జాగ్రత్తను వహించి, మానుషశక్తికి విధానములగు దేవాలయములను పైని మేము పేర్కొనిన విధమున నుద్ధరింతురనియు, అట్టి పూనికతోడనే తత్సాధనముగ వీరలు ప్రారంభించునట్టి దేవాయతన ధర్మప్రబోధినియగు నీ పత్రిక సర్వవిధముల సర్వతోముఖముగ నభివృద్ధినంది సనాతనవైదికధర్మమును బునరుద్ధరింపఁగలదనియు మేము సర్వవిధముల నారాయణస్మరణములను గావించుచున్నారము. ఇతి నారాయణస్మృతిః

శ్రీ విద్యాశంకరభవనము, గుంటూరు.

శ్రీ జయ భాద్రపద పూర్ణిమా భానువాసరము 12-9-54.

ఆగమ శాస్త్రములు - విగ్రహారాధనము

ఆకులమన్నాడు; పండిత పార్థసారథి భట్టాచార్యులు.

నాల్గు వేదములు ఆరు వేదాంగములు పూర్వోత్తర మీమాంస న్యాయశాస్త్రము పురాణములు ధర్మశాస్త్రమునను నీ పదునాలుగు విద్యలను విద్యా స్థానములను పేరుతో ప్రాచీనులు వ్యవహరించిరి. విద్యలు అరువది నాలుగు విధములని మరియొక అవాంతరవిభాగము కూడ కలదు. ఇందు మొదటిదగు వేదములు తక్కిన గ్రంథములందలి సామగ్రి కంతకును మూలమై యున్నవి. వేదములందు ఇమిడియున్న బహుముఖమగు తత్త్వమును విషయ విభాగము చేసి ఒక్కొక్క ప్రత్యేక విషయమును ఆయా శాస్త్రములు విస్తరించి ప్రత్యేకముగ వ్యాఖ్యానించుటచే అవి యన్నియు వేదమునకు ఉపకారకములై వేదార్థ ప్రతిపాదకములై వెలయుచున్నవి. అట్లు వేద వ్యాఖ్యానములగు వివిధ శాస్త్రములలో 'ఆగమశాస్త్రములు' ఒక విభాగమగును. ఈ శాస్త్రము వైష్ణవాగమములనియు శైవాగమములనియు ద్వివిధముగనుండి వైష్ణవాగమము వైఖానసము పాంచరాత్రము భాగవతమునని మూడు భేదములై యొప్పినది. ఇయ్యవి దక్షిణ భారతమందలి వ్యవస్థయై యున్నది.

ఆగమ శాస్త్రములు భగవానుని సాకారపూజను గురించి చెప్పుచున్నవి. సాకారపూజ యనగా జగత్కారణుడగు సర్వేశ్వరునకు కరచరణాద్య వయవములను కల్పనచేసి అట్టి దివ్యావయవ విశిష్టమగు దివ్యమంగళ విగ్రహమునకు మంత్ర పూర్వకముగ అర్ఘ్యపాద్య నైవేద్య పుష్పాంజలి ప్రణామాదులచే యారాధించుట యని చెప్పదగును. పై విధానమాగమములందు ముఖ్యవిషయముగ నుపదేశింపబడినది. ఆరాధనోపదేశము ముఖ్యోద్దేశమైనను అట్టి యారాధనమున కాలంబమగు దివ్య మంగళ విగ్రహము యొక్క యునికికి వలయు మందిరము యొక్కయు ఆ మందిరముయొక్క కమనీయతకు వలయు సంగోపాంగములుగ నుండవలసిన విమానమండపగోపుర ప్రాకారారామ తటాకాదుల యొక్కయు నిర్మాణము ఆ నిర్మాణమునకు సాధనమైన వాస్తుశిల్పజ్యోతిష వ్యాఖ్యాన విస్తరము ఆగమములందు కలదు. ఒక్కొక్క జనావాసమునకు ఆలయము అంగమనియు ఆలయములేని గ్రామము నివాస యోగ్యము కావనియు కౌటిల్యాది గల అర్థశాస్త్ర నిర్మాతలు చెప్పుదురు.

మరియు ఆలయములను నిర్మించి విగ్రహములను నిర్మించిన వెనుక ఆ విగ్రహములకు చేయదగిన ప్రతిష్ఠావిధి ప్రతిష్ఠాప్రయోగము మహోత్సవము స్నపనము విల్లవిధానము ఉత్సవాదులందు చేయదగిన శాంతి క్రమము మంత్రకల్పములు అనుష్ఠాన కల్పము మొదలగునవి కూడ ఆగమములందు కలవు. పాంచరాత్ర శైవాగమములలో షట్కర్మవిధానముపదేశింపబడినది. పాంచరాత్రాగమమందు వైష్ణవదీక్షాప్రకారము శైవాగమమందు శైవదీక్షావిధి యను నొక విలక్షణ సంస్కారము చెప్పబడి ఆ రీతిగ దీక్షను పొందినవారలకు కొన్ని ప్రత్యేక సంస్కారములు కూడ చెప్పబడినవి.

వేదములందు పై చెప్పబడిన విగ్రహ నిర్మాణాది వివరములు కంఠోక్తముగ చెప్పబడకపోయినను విగ్రహముల యొక్క స్వరూపమును పూజావిధిని విధించెడి ప్రమాణములు విస్తారముగ కలవు. గౌతముడు మనువు ఆదిగాగల స్మృతి కర్తలు పై వేదశ్రుతులను సంగ్రహించియు నున్నారు. ఆ వివరము మరియొక వ్యాసమందు వివరింపబడును.

ఈ యాగమములు అన్నియు ఆంధ్ర ద్రవిడ కర్ణాట దేశములందు అధికముగా ప్రచారమందున్నవి. ఉత్తర హిందూస్థానమందీయాగమోక్తమగు పూజ జరుగుచున్నట్లు లేదు.

మరియు, ఆలయ నిర్మాతలు, పరిపాలకులు, అర్చకులు మొదలగు పరిజనములు, గ్రామస్థులు, భక్తులు, తటస్థులు, ఆపన్నులు, రాజులు మొదలగు వారలు నడుచుకొనదగిన విధులు చేయదగిన కైంకర్యముల వలని ఫలవిశేషము మొదలగు విశేషములును ఆగమములందు చెప్పబడినవి.

ఆలయములు వాని ఆకర్షకతచే భక్తిని పెంపొందించుటకు మాత్రమే గాక చాల ప్రదేశములందు విభవము ననుసరించి గొప్ప విద్యావంతులుగ విద్యను వ్యాపింపచేసి యుండెను. అచ్చటచ్చట ఆలయపరిపాలకులు తమ యాలయములందు పాఠశాలలను స్థాపించి వానియందు సమస్త విద్యలను అధ్యయనము చేయుటకు ఏర్పాటులను గావించిరి. విద్యార్థులకు విద్యాధికులగు నుపాధ్యాయులకు ఉచిత వసతులను వేతనములను ఇచ్చి విద్యావంతులను పోషించిరి. దక్షిణార్కాడు మండలములోని 'త్రిభువని' క్షేత్రమందు ప్రథమ రాజాధిరాజ రాజకేసరివర్మ క్రీస్తు శకము 1018-1050 సంవత్సరములలో కొన్నివేలమంది విద్యార్థులకు విద్యాభ్యాసమునకై ఒక సంస్కృత మహా

విద్యాశాలను స్థాపించి నడిపించిన విషయము శాసనరీతిగ తెలియవచ్చుచున్నది.

ఆయా గ్రామమందు నివసించెడి అన్ని వర్ణములవారి కిని ఆలయముతో నిత్యసంబంధమును కల్పించుటకై వారలవారలకు జీవనమును కల్పించెడి వృత్తులు చాల చోటులందుఁ యేర్పరుపబడి నేటికిని జరుగుచు వచ్చు చున్నవి.

విశేషదినములందు ఉత్సవములను వ్యాజముతో దూర స్థులును సన్నిహితులునగు ప్రజానీకము నొక్కచోట సమా వేశపడుట కవకాశము కల్పించబడినది. ఆ సమావేశము నందును ఆయా కళలందు వైదుష్యముగల విద్వాంసులు తమతమ కౌశలమును ప్రదర్శనము చేయుటకును కర్మ కారులు శిల్పులు తమ శిల్పనైపుణిని వెల్లడించికొనుట కును దానయశస్సంపదల నార్జించికొనుటకును వర్తకులు తమతమ వాణిజ్యమును విరివిగా సాగించుకొనుటకును యెంతో సదవకాశము యేర్పడుట కవకాశము కలదు.

చారిత్రకదృష్టితో చూచినను విగ్రహారాధనము చాల పురాతనమై మానవసభ్యతతో సమకాలికముగను ఉండిన దని తెలియనగును. విగ్రహారాధనమును ఖండించిన వారలలో క్రైస్తవులు మహమ్మదీయులు ముఖ్యులగుటచే నీ విధానము ఆ మతకర్తల నాటికంటె ప్రాచీనమైనది. ఖండాన్తరములందు విగ్రహములు ఉండియుండిన నిద ర్శనములు కలవు. అవి మనదేశమందలి విగ్రహములవలె నియతముగ ఆలయములందుఁ విధివిహితముగ పూజింప బడెడివో కాదో నిర్ణయించుటకు ఆధారములు లేవని కొందరనుచున్నారు. పాణినినాటి విగ్రహములకు మన దేశమందు పూజ జరిగెడిది. కేవల జ్ఞాపకచిహ్నములుగ పూజ లేకుండెడి విగ్రహములుకూడ నేటివలెనె పూర్వ మందును ఉండుట కవకాశము లేకపోలేదు. అట్టి జ్ఞాపక చిహ్నములగు సాధారణ వ్యక్తుల పూజ పురుషార్థపర్యవ సాయిని కాకుండుటచే వాటి పూజ జరుగకపోవచ్చును. రామకృష్ణాద్యవతారములను మన పూర్వులు అసాధారణ ములుగ మన్నించుటచే వాటిపూజ జరిగియే తీరును. మరియు విగ్రహములవలెనే పూజకు అవలంబముగ ఖండాంతరములందును వేరువేరు ఆకారములుగల పదా ర్థములను ఉపయోగించుట కలదు. విచిత్రమగు ప్రస్తార ములుగల రేఖలు అందు బీజాక్షరములు చెక్కబడిన యంత్రములు ఒక విధానము. ఇట్టి యంత్రములు లోపలిభాగమందు అమర్చబడిన తాయెత్తులు, పవిత్రము లగు రావి వేప మొదలగు వృక్షముల చేవతో చేయబడిన శూలాకారముగల దారుఖండములు మరియొక విధా నము. అయ్యవి మాత్రమేగాక క్రైస్తవుల శిలువ పొవుతము మహమ్మదీయుల కామధేనువు పీర్లు మొదలగునవి పై జాతిలో చేర్చవచ్చును.

మరియు మానవసభ్యత సృష్టితో ఆరంభమై విచ్ఛిత్తి లేక అనువర్తించుచున్నదని భారతీయులును పరిణామ క్రమమున సృష్టి వివిధపరిణామములకులోనై సృష్టికి యెంతో వ్యవహితమై మానవసృష్టి జరిగి ఆ వెనుకగూడ యెంతో వ్యవహితమై మానవసభ్యత క్రమక్రమముగ వృద్ధియగుచువచ్చి ఇంకను ఉత్తరోత్తరమందు వృద్ధి కానున్నదని పాశ్చాత్యులును నేటి మన సభ్యతను విభిన్న దృక్పథముతో పరామర్శించి మానవసభ్యతను వేరువేరు విధముగ నిరూపించుచున్నారు. రెండవపక్షములో మాన వులు తమ నిత్యజీవితావసరములై ప్రకృతి వికారములగు పంచభూతములను భయభక్తులతో ఆరాధించుచువచ్చుట సంభవించి ఆవల నాగరిక పెంపొందినకొలది సమష్టిగా సృష్టికర్త నొకనిని కల్పించికొని అతనికి సృష్టిసాధనోచిత మగు దేహమును కల్పించి ఆ ప్రతిమ నారాధించుట సంగతము కావచ్చునని పాశ్చాత్యవాసనగల భారతీయు లును సాధింతురు. మొదటిపక్షమువారు ముందు చెప్పిన రీతిని సమూర్తపూజనమును వేదచోదితముగజేసి సృష్ట్యాది యందుండియు ఏకరూపముగ నిది యాచరణమందున్న దని చెప్పుదురు.

మరియు వేదములు కర్మకాండమనియు బ్రహ్మకాండ మనియు రెండు విభాగములుగ విభజింపబడి వేదత్రయ రూపమగు కర్మకాండము భగవానుని అమూర్తరూపమగు అగ్నిహోత్రముఖముగను ఉపనిషద్రూపమగు బ్రహ్మ కాండము భగవానుని సమూర్తరూపమును ప్రతిమాముఖ ముగను ఉపాసించుటను విధించుచున్నదని ఆగమ శాస్త్రముల సారమైయున్నది. అగ్నిహోత్రసపర్యకు కావలసిన ప్రకారమంతయు వేదములందును వేదాంగ మగు కల్పసూత్రములందును విస్తారముగ నుపదేశింప బడినది. ప్రతిమారాధనమునకు వలయు ప్రకారమంతయు ఆగమశాస్త్రములందు వివరించబడియున్నది.

ఇట్లుండినను అమూర్తసమూర్తపూజల ప్రయోగము నందును ఫలమందును యెంతో తరతమభావము కలదు. అమూర్తపూజవలని ఫలము ననుభవించెడివాడు ఆయజ నమును చేసినట్టి యజమానుడు మాత్రమే లేక అతని కుటుంబము మాత్రమే యగును. ఆ యజమానుని కాల మునకు తరువాత ఆ యగ్ని నష్టమైపోవుటచే తరువాతి వారికి ఫలదాయికాక పరిమితకాల ఫలప్రదమైయున్నది. సమూర్తయజనమట్టిదికాదు. ఇది శాశ్వతమై ఆ పూజను ప్రతిష్ఠించిన యజమాని జీవితానంతరముకూడ అవి చ్ఛిన్నముగ సమవర్తింప ఆ ప్రదేశమును సేవించెడి

లెక్కకు మిక్కిలియగు భక్తులకు తారకమై వెలయుచుండును. యెంతోకాలమునుండి నేటివరకు భారతావనియందు భక్తులసమూహములచే దర్శింపబడియెడి తిరుపతి శ్రీరంగమాదిగాగల పుణ్యక్షేత్రముల నియెడ దృష్టాంతముగ చెప్పవచ్చును.

మరియు అమూర్తయజనము చేసెడి యజమానునకు ప్రతినిధి లేదు. అత డొక్కడే అయా నియమితకాలములందు నియమిత కృత్యముల నాచరించి పరిచర్య చేయవలెను. సమూర్తయజనము అట్టిది కాదు. భగవానుని సేవించెడి అనేక భక్తులకు ఒకే ఒక అర్చకుడు ప్రతినిధిసనుండి ఆ కైంకర్యమునకువలయు నియమునిష్ఠలను అచరించుచు యధావిధిగ పూజలను చేసి ఆ పూజాఫలమును రాజరాష్ట్ర గ్రామ యజమానులకు అందచేయుచున్నాడు. ఒరులకుగాను మరియొక సమర్థుడగు నాతడు త్యాగము చేసి వారలను తరింపచేయుట యనునది భారతభూమియందే గాక ఖండాంతరములందును ప్రసిద్ధమై యున్నది. ఇంద తిశయోక్తి లేదు. యేసుక్రీస్తు పాపుల నుద్ధరించుటకై తాను త్యాగము చేసి తన రక్తమును ధారపోసి శిలువపై మరణదండన ననుభవించిన కథ కలదు. మహమ్మదును గురించియు అట్టి కథయు చెప్పుదురు. బుద్ధ భగవానుడు సర్వసంగ పరిత్యాగము చేయుటయు పరదుఃఖాసహిష్ణుతవలననే నగుటయు ప్రసిద్ధమే.

శరణాగతి శాస్త్రమును ప్రచుర ప్రచారమునకు తెచ్చిన విశిష్టాద్వైతమత ప్రవర్తకులును తమ శిష్యులకొరకై గురువులు భరన్యాసము చేయుట యనునది కూడ పై యర్థమును అనుసరించునదే అయియున్నది. అట్లే అశక్తులు అనర్హులు, అలసులు తటస్థులు నగు ప్రజానీకమునకు సేవ చేయుటకై వారలకు ప్రతినిధియై అర్చకుడు అలయములందు భగవానుని పూజించి ఆ పూజచే తుష్టుడగు భగవానుని యనుగ్రహమును వారలందు ప్రసరింప చేయుచున్నాడు. ఇదియే అగమ శాస్త్రముల యొక్కయు విగ్రహారాధనము యొక్కయు వైశిష్ట్యము.

ఒక విషయము మాత్ర మిచ్చట మరువరానిది. భగవానుడు సర్వశక్తుడై సర్వవ్యాపి యగుటచే యాతడు భక్తు లారాధించెడి విగ్రహమందును సాన్నిధ్యము చెంది యుండుననుటలో ఎట్టి సందియముగాని లేదు. అట్లారాధించెడి భక్తు డెవ్వడుగాని భగవానుడా విగ్రహమునందే అదే రూపముగ మాత్రమే అనగా శిలాదారు లోహమయముగనే ఉన్నాడని యనుటలేదు. పిపీలికాది బ్రహ్మ పర్యంతముగల చరాచరమగు జగమంతయు భగవచ్ఛక్తిచే వ్యాప్తమై యున్నదని చెప్పెడి మన శాస్త్రములు సర్వవిధములచేతను విగ్రహారాధనమును సమర్థించగలవు.

యుక్తివాదము ననుసరించినను దిగువ రీతిని ఉపపత్తిని చెప్పవచ్చును. కార్యసిద్ధికొకలక్ష్యమవసరమైయుండును. ఏకలవ్యుని చరిత్ర మనమంద రెరిగినదే. అతడు తన కార్యసిద్ధికై ద్రోణుని విగ్రహమును ముందుంచుకొని దానియందు గురుభావమును బెట్టి విలువిద్యను సాధించి దిట్టయయ్యెను. విగ్రహములందలి కార్యకారిత్వమునకు ఏకలవ్యుని చరిత్రమును సాధారణ దృష్టాంతముగ దీసికొనవచ్చును. ప్రతిమయందు భగవద్బుద్ధిని కల్పించికొని దానికి పూజాప్రణామాదుల చేసి తమ యభీష్టమును ప్రార్థించెడి భక్తులు ఇష్టార్థసిద్ధిని వడసిన ప్రకరణములను అయా క్షేత్రమహాత్మ్యములను పరిశీలించినప్పుడు మనకు తెలియ గలదు. కలియుగ దైవతమని ప్రసిద్ధి జెందిన తిరుపతి వేంకటేశ్వరుని దివ్యభాండాగారమాదేవుని వరప్రసాదము నొంది సంతుష్టులగు భక్తులచే సమర్పింపబడిన ధనరాసులచే చరిత్రకందని ప్రాచీనకాలమందుండి నేటివరకు ప్రవర్థమాన మగుచున్న విషయము పరోక్షము కాదు. భక్తిధనులగు మహనీయులకు ప్రతి అలయమందలి విగ్రహముకూడ ఇట్టి మహిమ విశేషము కలదిగ గోచరించుచునే యుండును. ఆంధ్ర దేశమందు భద్రాచల రామదాసువంటి మహనీయులు విగ్రహారాధనచే తరించిరి. ద్రవిడ దేశమందును ఆళ్వారులు నాయనారులు మొదలగు పరమ భక్తులు తమ తమ సమకాలములోను వ్యవహితకాలములందును వెలసియుండెడి పరశ్రుతము లగు దివ్యక్షేత్రములయొక్కయు అందలి దేవతలయొక్కయు మహిమను పాడి తరించి వారి కీర్తనములచే మన బోటులను తరింప చేసిరి.

శ్రీ మహాగణపతితత్త్వము

శ్రీ గాయత్రీ పీఠాధిపతిస్వామి

ఏ కార్యమైనను నిర్విఘ్నముగ పరిసమాప్తి చెందవలె ననిన, గణపతి మహాదేవుని సేవించుట మన భారతీయ సాంప్రదాయమై యున్నది. సర్వవిఘ్నములను నశింప జేసి రక్షింపగల దక్షత ఆయనయందున్నది. కనుకనే ప్రతికార్యమందును "ఆదౌ పూజ్యో గణాధిపః" యని వారిని ముందు పూజించుచున్నారు. ఇట్లు మహాశక్తిగల ఆ గణపతిదేవునియొక్క తత్త్వమేమై యుండును? అను విషయము గురించి యొకింత విచారింతము.

అష్టోత్తరశతోపనిషత్తులో (గణపత్యుపనిషత్) అనియొకటి కలదు. దానిలో గణపతితత్త్వమిట్లు వర్ణింపబడి యున్నది. "సర్వంఖల్విదంబ్రహ్మ" అని శ్రుతిలోని బ్రహ్మశబ్ద వాచ్యుడు ఈ గణపతియే అనియు ఈ గణపతి సచ్చి దానందాద్వయుడనియు ఈతనినుండి ఈ జగత్తంతయు పుట్టి రక్షింపబడి ఈతనిలోనే లయమగుచున్నదనియు సృష్ట్యాదియందు ప్రకృతిపురుషసంయోగమువల్ల ఆవిర్భ వించిన జగత్కారణతత్త్వమీతడే యనియును వర్ణింప బడి యున్నది. దీనిని బట్టిచూడ గణపతితత్త్వము సగుణబ్రహ్మ మైన కేవలభగవత్తత్త్వమే యని స్పష్టమగు చున్నది.

ఇక వేదపూర్వభాగములు "గణానాం త్వా గణపతిగ్ం హవామహే కవిం కవీనాముపమశ్రవస్తమమ్, జ్యేష్ఠ రాజం బ్రహ్మణాం బ్రహ్మణస్పత ఆనశ్శృణ్వన్నూతిభిస్సీ దసాదనమ్" అని వర్ణింపబడియున్నది. ఈ మంత్రార్థ మేమనగా:— హే బ్రహ్మణాం బ్రహ్మణస్పతే, అనగా సర్వవేద మంత్రములకు అధిపతి యగు దేవా, త్వాం: నిన్ను, గణానాం గణపతిం—సర్వవిధములగు దేవగణము లకు స్వామిగాను, కవిం కవీనాం, విద్వాంసులందరిలో నుత్తమ విద్వాంసునిగాను, ఉపమశ్రవస్తమం, అన్ని యుత్తమ గుణములునీయందు మూర్తీభవించి యుండుట చేత అన్ని విషయములలోను ఉపమానముగా చెప్పతగిన ఉత్తమవ్యక్తివి నీవే యని ఉత్తమమైనఖ్యాతి గలవానిని గాను జ్యేష్ఠరాజం, రాజులందరిలోను జ్యేష్ఠత్వము కల వానినిగాను తెలిసికొని హవామహే, ప్రార్థనాపూర్వక ముగా ఆహ్వానించుచున్నాము. అట్టి ఉత్తమ లక్షణములు గల నీవు నః=మా యొక్క ప్రార్థనలను, శృణ్వన్= వినుచు ఊతిభిః=మా యొక్క విఘ్నములను పారదోలి మమ్ములను రక్షించుటకు కావలసిన అన్ని నిమిత్తభూతము లగు పాలన సాధనలతోను సాదనం=మేము సంకల్పిం చిన ఈకర్మయందు ఆసీద=దయచేసి ఆసీనులుకండి." ఈ మంత్రములో గణపతి అను దేవుడు సర్వవేద మంత్రము లకు అధిపతిగా సంబోధింప బడినాడు, గాని గణపతి అని సంబోధింప బడలేదు. గణపతిత్వము ఆయనకున్న అధి కారములలో నొకటిగాని అసలు స్వరూప లక్షణము లేదు; అని తెలుచున్నది. ఇంకను ఈ మంత్రములో ఆయనకు లక్షణములుగా వర్ణింపబడిన మిగిలిన విశేషము లన్నిటిని బట్టి ఆయన కేవలము భగవంతుడే అయి యుండవలె ననియు, పురుషోత్తమ శబ్దవాచ్యుడనియు స్పష్ట మగు చున్నది. భగవద్గీతలో శ్రీ కృష్ణపరమాత్ముడు "వేదైశ్చ సర్వైరహమేవ వేద్యః వేదాంతకృత్ వేదవిదేవచాహం" అనియు పురుషోత్తమునిగ తనను తెలిసికొని భజింపుమని బోధించునట్లుగనే ఈ మంత్రముగూడ 'గణపతి' అను దేవుని సర్వవేద వేద్యునిగను పురుషోత్తమునిగను వర్ణించి యున్నది. కనుక వేదములోని అంతిమ భాగమగు ఉపనిషత్తువలెనే పూర్వభాగముకూడ గణపతితత్త్వము కేవలము భగవత్తత్త్వమే యని ధ్రువపరచుచున్నది.

ఇంక పురాణములలో నెట్లు వర్ణింపబడినది పరిశీలిం తము. శ్రీమదాదిగణేశ పురాణ గణేశగీతయందు గణేశుడు తనతత్త్వమును గురించి తన భక్తుడైన వరేణ్యుడను రాజు

"విఘ్నేశ్వర మహాబాహో సర్వవిద్యా విశారద।
సర్వశాస్త్రార్థ తత్త్వజ్ఞ యోగంమే వక్తుమర్హసి."

అని ప్రార్థించగా నీ క్రింది విధముగా బోధించెను.

శ్లో॥ అజోఽవ్యయోహం భూతాత్మాఽ నాదిరీశ్వర ఏవచ।
ఆస్థాయ త్రిగుణాం మాయాం భవామి బహుయోనిషు॥
అహమేవ మహావిష్ణుః అహమేవ సదాశివః।
అహమేవ మహాశక్తిః అహమేవార్యమా ప్రియ॥
అహమేవ పరోబ్రహ్మ మహారుద్రోఽహమేవచ।
అహమేవ జగత్సర్వం స్థావరం జంగమంచయత్॥
అహమేవాఖిలం విశ్వం సృజామి విసృజామిచ।
ఓషధీస్తేజసా సర్వా విశ్వంచాప్యాయయామ్యహమ్॥
అహం సాక్షి జగచ్చక్షుః అలిప్తస్సర్వ కర్మభిః।
అవికారోఽప్రమేయోఽహం అవ్యక్తో విశ్వగోవ్యయః॥
అగ్నౌ సూర్యే తథా సోమే యచ్చ తారాసు సంస్థితం।
విదుషి బ్రాహ్మణే తేజో విద్ధి తన్మామకం నృప॥
శివే విష్ణౌ చ శక్తౌచ సూర్యే మయి నరాధిప।
యాఽభేదబుద్ధిర్యోగస్సః సమ్యగ్యో గోమతో మమ॥
తతశ్చ సర్వభావేన భజ త్వం మాం నరేశ్వర।
భక్త్యావావ్యభిచారిణ్యా సర్వత్రైవచ సంస్థితమ్॥

ఈ పైశ్లోకములలోని భావమునుబట్టి చూడగా శ్రీకృష్ణ పరమాత్మ భగవద్గీతలో అర్జునునికి తన స్వరూపమును గురించి ఎట్లు బోధించి యున్నాడో గణేశుడును వరేణ్యు నికి అదియే విధముగ బోధించినట్లు స్పష్టమగుచున్నది.

ఇంకను ఇంకొక పురాణాంతర్గత గణేశాష్టోత్తర శతనామములలో "నమస్త జగదాధారాయనమః, నమస్తదేవతా మూర్తయేనమః, విశ్వభృతేనమః, పురాణ పురుషాయనమః, సర్వాత్మనేనమః," అను నామములను బట్టికూడ గణేశ తత్త్వము కేవలము భగవత్తత్త్వమే యని తెలియుచున్నది.

ఇట్లు గణపతిదేవుడు సాక్షాద్భగవంతుడే అయినచో ఆయనకుఁ గజముఖము, లంబోదరము, మూషకవాహనము, నాగమేఖలా యజ్ఞోపవీతములు ఉండుటలో విశేషమేమి? అను విషయము విచారణీయమగుచున్నది.

గజముఖములోని భావమును గణేశగీత ఇట్లు వర్ణించినది.

"గచ్ఛంతి ప్రాప్నువంత్యేనం ప్రలయకాలే జాయంతే చ యస్మాత్

సర్వాః ప్రజాః" ఇతి కృత్స్న ప్రపంచయోనిరీశ్వరో గజ శబ్దార్థః

అనగా సర్వ ప్రపంచము సర్వప్రజలు ఎవరివల్ల పుట్టుచున్నారో ఎవరిలో లయమగుచున్నారో అట్టి జగత్కారణమే గజశబ్దముచే సూచింపబడినది. కనుక గణపతి దేవుని గజముఖునిగ వర్ణించుటలో భావము ఈయన సర్వజగత్తునకు సృష్టిస్థితిలయకర్త యని బోధించుటయే. ఇక లంబోదరత్వము సర్వజగత్తును అనగా పదునాలుగు భువనములనుగూడ కుక్షిలో నుంచుకొని రక్షించు మహావ్యక్తి అని బోధించుచున్నది. మూషక వాహనత్వ నాగ ధారిత్వములలో విశేషమునుగూడ పరిశీలింతము. మూషక శబ్దమునకు వ్యుత్పత్త్యర్థము దొంగిలించు స్వభావముగలది యని. అందుకనియే ఎలుక ఎవరికంటను బడకుండ బిలములలోను చూరులలోను దాగికొనుచు రాత్రులయందు చీకటిలో నాయా వస్తువులను దొంగిలించుటకై తిరుగు స్వభావముగలది యని సర్వ విదితమే! ఇక పాములన్ననో విషపూరితములై అపాయమును కలుగజేయు దుష్టస్వభావముకలవి. ఎలుకలను పాములు భక్షించు స్వభావముగలవగుటచే యీరెంటికి శత్రుత్వము కలదు. ఇట్టి శత్రుత్వముగల యెలుక వాహనముగను, పాములను మేఖలాయజ్ఞోపవీతములుగను ధరించుట వలన ఆ గణపతిదేవుని అత్యద్భుతయోగ మాహాత్మ్యము ద్యోతితమగుచున్నది. "అహింసా ప్రతిష్ఠాయాం తత్సన్నిధౌ వైరత్యాగః" అని పాతంజల యోగసూత్రము. ఋష్యశృంగుడు జన్మించి తపంబొనరించిన శృంగగిరిలో నొకానొక మండు వేసవి మధ్యాహ్నమున ఒక మండూకము ప్రసవవేదనచే బాధపడుచుండ వేడిమిబాధను సహింపలేక యున్న తరినొక క్రూరసర్పము తనపడగతో నద్దానికి ఎండ బాధ లేకుండ నీడను కల్పించి కాపాడిన దృశ్యమును చూచియేగదా శ్రీ శంకర భగవత్పాదులవారు శృంగగిరిలో శ్రీ శారదాదేవిని ప్రతిష్ఠించుటకు కారణము. అట్టి యద్భుత యోగమాహాత్మ్యముగల దేవునిగా శ్రీ గణపతిని ధ్యానించు వారికి అట్టి యోగ సిద్ధులుకూడ లభించును. విషపూరితములగు నాగుపాములే ఆయన కట్టి యలంకారములగుటచే నట్టి గణపతి యుపాసకులకు ఎంత దుష్టులైనను వశమగుదురు. సర్వజన వశీకరణసిద్ధి కూడ లభించును. ఇదియును కాక మహత్తరమై పూజ్యమైన ఏనుగు యొక్క ముఖమును, అల్పమై క్షుద్రమైన ఎలుకను వాహనముగను, విషపూరితములగు సర్పములను మేఖలాద్య లంకారములుగను ధరించుటవలన గీతోక్త 'విద్యావినయసంపన్నే' త్యాది శ్లోకభావమువలె సర్వ సమదర్శనత్వము ప్రకటితమగుచున్నది. అట్టి పరస్పర వైలక్షణ్యము వైరుధ్యము గన్పడు భేదములన్నియు, ఆయా ఉపాధి కల్పితములుగాని వాస్తవములుగావనియు, వాటన్నిటియందనుస్యూతమైన చైతన్యము సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమై ఏకమై యద్వితీయమై విరాజిల్లుచున్నదనియు ద్యోతితమగుచున్నది. "అణోరణీయాన్ మహతో మహీయాన్" అనునది ఆ పరబ్రహ్మ లక్షణమేగదా! ఆ గణపతి మహాదేవుని మౌఖిక గజత్వము, ఔదర్యలంబత్వము, వాహన మూషకత్వము, మేఖలాద్యాలంకారిక సర్పత్వముల వలనకూడ ఆయన తత్త్వము సాక్షాద్భగవత్తత్త్వమేయని ధ్రువపడుచున్నది.

ఇంకను ఆ పరమేశ్వరుని సాక్షాదవతార మూర్తులగు శ్రీమ దాది శంకర భగవత్పాదుల వారు తాము రచించిన మహాగణేశ పంచరత్న శ్లోకములలో గణేశుని "సదా విముక్తి సాధకం, సురేశ్వరం, నిధీశ్వరం, మహేశ్వరం, పరాత్పరం, యశస్కరం, మనస్కరం, అకించనార్తి మార్జనం, చిరంతనోక్తి భాజనం, ప్రపంచ నాశభీషణం, అచింత్యరూపం, అంతహీనం, హృదంతరే నిరంతరం వనంత మేవయోగినాం" ఇత్యాదిగా వర్ణించి ధ్యానించిరి. అపరశంకరులని ప్రసిద్ధి గాంచిన శృంగేరి పీఠాధిష్ఠిత జగద్గురు శ్రీ సచ్చిదానంద శివాభినవనృసింహ భారతీస్వామి వారు రచించిన గణేశస్తోత్రమునందును, "సురాసురైర్నమస్కృతం జరాపమృత్యు నాశనం, గిరాగురుం శ్రియాహరిం జయంతి యత్పదార్చకాః శరీరకాంతి నిర్జితాబ్జ బంధుబాల సంతతిం, ప్రకాశితాత్మ తత్త్వకం, రమాధవాది పూజితం శమాదిషడ్గుణప్రదం" ఇత్యాదిగా వర్ణించినారు. ఈ వర్ణనద్వయము గణపతిదేవుడు ఆ పరాత్పరుడే యని స్పష్టపరచుచున్నది.

పై నుదహరించిన రీతిన గణపతి తత్త్వము కేవల భగవత్తత్త్వమేయైనచో శివుడు, విష్ణువు, శక్తి అను వారల

తత్త్వ మేమి? అను సంశయమునకు యుంతమును, శైవము, వైష్ణవము, గాణాపత్యము, సౌరము, శాక్తేయము, మున్నగు ప్రత్యేక ప్రత్యేక మతావలంబులకు ఈ సందేహ మున యుంచుటయే కాక నివారింప న శక్యముకూడ నగును. శైవమతావలంబులకు శివుడు ఆ భగవత్తత్త్వ మనియు మిగిలిన దేవతలందరు ఆ శివునికంటె తక్కువవారును, శివునికి భక్తకోటిలోని వారును, అనియు వారు చెప్పు దురు. అటులనే వైష్ణవులు విష్ణువే భగవత్తత్త్వమనియు, శాక్తేయులు శక్తియే భగవత్తత్త్వ మనియు, సౌరమతా వలంబులు సూర్యుడే భగవత్తత్త్వ మనియు ఇట్లు వారి వారి ఉపాస్యదైవమే భగవంతుడనియు, మిగిలినవారు వారికంటె తక్కువ వారనియు భేదదృష్టితో ప్రతిపాదించు చుందురు. వ్యాసభగవానుడు అష్టాదశ పురాణములను రచించి వానిలో కొన్నిటియందు శక్తియొక్క యసామా న్యతము, ఇంక కొన్నిటిలో గణపతియొక్క నిరుపమా నత్వము,—ఈ విధముగ వర్ణించియున్నాడు. ఇట్లు వర్ణించుట తత్త్వము తెలిసికొనలేనివారికి పరస్పరద్వేష కారణము కావచ్చును. కాని సాక్షాత్ నారాయణావతార మగు శ్రీ వ్యాస భగవానుడు ఇట్టి మతద్వేషములను కలి గించుటకై పురాణములను రచించె ననుట ఎవ్వరికిని అంగీకారము కాదు గదా! అట్లయినచో ఆ పురాణములలో శివాది దేవతలను అందరిని భగవత్తత్త్వ స్వరూపులుగనే వర్ణించుటలో వ్యాసుని యాశయమేమై యుండును? భగ వంతు డొక్కడే గాని యనేకులనుటకు వీలుగాదు. శివుడే భగవంతుడైన, విష్ణువు కాని, గణపతి కాని, శక్తి కాని, సూర్యుడు గాని భగవంతు డనుట కెన్నటికిని వీలు కావగును. అట్లే గణపతి భగవంతు డగుచో మిగిలినవారు భగవంతులు కానేరరు. కాని ఆయా పురాణములలో అటులనే వర్ణించుటలో వ్యాసుని భావమేమై యుండును? ఉపనిషన్మతావలంబులగు నద్వైతులకీ విషయమున శంక కొదమదు. ఏలనన, ఉపనిషత్తులలో "ఏకమే వాద్వితీయంబ్రహ్మ, సదేవసౌమ్యేదమగ్ర ఆసీత్, సర్వంఖ ల్విదంబ్రహ్మ। ఈ శావాస్య మిదం సర్వం। సర్వం హ్యేత ద్బ్రహ్మ." ఈ మొదలగు మంత్రములవలన పరబ్రహ్మ తత్త్వము ఒక్కటే యని ఉద్ఘాటింపబడుచున్నది. నిర్గుణ తత్త్వము మాయాశబలితమై సగుణము కాగా ఆ సగుణ బ్రహ్మము వల్ల ఈ సృష్టి కార్యమంతయు కలిగినది. అది ఉపనిషన్మతము. ఆ సగుణబ్రహ్మనే వ్యాస భగవానుడు శివపురాణములో శివునిగను, విష్ణు పురాణములో విష్ణువుగను, శక్తి పురాణములో శక్తి గను, గణపతి పురాణములో గణపతిగను వర్ణించెను. ఇట్లేందుకు వర్ణించె ననగా వివిధ జీవుల యభిరుచివై చిత్ర్యమును బట్టి అందరిని తరింప చేయవలెనను మహ దాశయముతో అట్లు వర్ణించినారు. కాని పరస్పరద్వేషముల కలిగింప వలెనని కాదు. ఆ సగుణ బ్రహ్మతత్త్వమైన భగవంతుని కేవలము శివునిగ వర్ణించినచో కొందరికి రుచింపక పోవచ్చును. విష్ణువుగ వర్ణించుచో మరికొంద రికి రుచింపక పోవచ్చును. ఇట్లు ఏ ఒక్క స్వరూప ముగా వర్ణించినను మిగిలిన యభిరుచులు కలవారికి రుచింపదు. కొందరికి ఈ పురుషాకారము కాక లోకమాతృ స్వరూపముగా ధ్యానించిన హృదయము త్వరలో ద్రవించును. ఇట్లు "రుచీనాం వైచిత్ర్యాత్" అనగా అభిరుచులు వైచిత్ర్యమును బట్టి ఏ జీవునకు ఏ రూపమునందు హృదయము లగ్నమగునో ఆ రూపమునే ధ్యానించిన తరించుటకవకాశము కలుగును. ఉపని షన్మత ప్రకారము భగవంతుడొక్కడే, ఆభగవంతునే కొందరు శివుడనియు, కొందరు విష్ణువనియు, కొందరు గణపతి యనియు, మరికొందరు శక్తియనియు ఈవిధ ముగ తమతమ యభిరుచుల ననుసరించి నానావిధ నామ రూపములతో భజించుచున్నారు. ఇట్లు ఆయా నామముల లోను, రూపములలోను, భేదమేలేని భగవత్తత్త్వములో ఎట్టిభేదము లేక ఏకమై అయ్యది భాసించుచున్నది. ఇట్టి భేదబుద్ధి కలుగకుండుటకై శ్రీ శంకరభగవత్పాదులవారు గాణాపత్యముతో కలిపి షణ్మతముల స్థాపించియున్నారు. ఇంకను వివిధ మూర్తులను కలిపి పంచాయతనముగా దేవతార్చనను స్మార్త సాంప్రదాయము ననుసరించువార లకు నిర్ణయించిరి. వేదమే జీవులందరిని తరింపచేయు తలంపుతో ఆయామూర్తులను అక్కడక్కడ భగవంతునిగా వర్ణించి యున్నది. దీనినిబట్టియే వ్యాసపురాణ రచనము కూడ నేర్పడినది. కనుక గణపతిని గురించి ఉపనిషత్తు లోను, వేదపూర్వ భాగములోను, పురాణములయందును, శంకరాది మహాపురుషుల రచనల యందును, పై చెప్పిన విధమున భగవత్తత్త్వముగా వర్ణించుటలో నీవిధముగ నుపపత్తికలదు. ఇంతయేల? గణేశ గీతయందు గణేశుడే

"శివే విష్ణౌ చ శక్తౌ చ సూర్యే మయి నరాధిప ।
యాఽభేదబుద్ధిర్యోగస్సః సమ్యగ్యోగో మతోమమ ॥"

అని బోధించి యున్నాడు.

కనుక గణపతి దేవునిగురించి శివాదితర దేవతలకంటె తక్కువ యని భేదబుద్ధి లేక ఆ గణపతి తత్త్వము వేదప్రోక్తమై, ఉపనిషత్ప్రతిపాదితమై పురాణోపబృం హితమై మహాపురుషస్తుత్యమై విరాజిల్లుచున్న కేవల భగవత్తత్త్వమే కాని అన్యముకాదను దృఢవిశ్వాసముతో సందరు ఆ మూర్తిని ధ్యానించి తరించెదరుగాక.

అక్కపాక వారాయణ స్వామి.

మహా శివరాత్రి - శివక్షేత్రములు

ఓరుగంటి వేంకటకృష్ణయ్య (సంపాదకుడు)

శ్లో॥ చైతన్యం పరిపూర్ణ మేకమచలం జ్యోతిర్మయం వ్యాపకం
తత్పంచాక్షర మంత్రమాద్యమతులం సూక్ష్మాతి సూక్ష్మం పరం
లింగం బ్రహ్మ సనాతనం సుమనసా ధ్యాతవ్యరూపం సదా
బాహ్యాభ్యం తరసంస్థితం పరశివం ప్రాణేశ్వరం భావయేత్.

శివక్షేత్రము లన్నింటియందు బ్రహ్మోత్సవము తరువాత ప్రముఖమైన యుత్సవము శివరాత్రియే. ఈ శివరాత్రికథ యేమనగా బ్రహ్మవిష్ణువులలో నెవరధికులని వారిలో తగవు వచ్చెను. వారు తగవులాడుచుండఁగా నిద్దరి యెదుట దుస్సహకాంతితో నొకలింగాకారతేజస్సు కనవచ్చెను. దానికొనలు చూచివచ్చినవారధిక లని వారు అప్రయత్నము చేసిరి. ఆ తేజస్సు కనవచ్చిన దినము కుంభమాసములో శివరాత్రి. ఆ కాలము నిశీథము, 'లింగోద్భవకాల' మని అప్పటిపూజ లధికఫలదాయకములని భక్తుల విశ్వాసము.

ప్రాచీనకాలమునఁ బండితత్రయమని పేరుగాంచిన శివభక్తుల ప్రచారముచేత వైదిక శైవమతము (బసవేశ్వరుని లింగాయతమతము కాదు) మన త్రిలింగదేశమున నెంతో వ్యాప్తిలో నుండినది. బసవేశ్వరునికి వేదప్రామాణ్యము నందు నమ్మకము లేదు. వర్ణాశ్రమాచారములు కూడనివనియు భక్తి యొక్కటియే గణ్యమని యాయన తలంపు. పండితత్రయము వేదానుయాయులు. వర్ణము మీద వలపు కలదు. వైదిక శైవముతోఁ బాటు పెక్కు శైవక్షేత్రములు జనానురాగమును గాంచినవి. రెండు నదులు కలసినచోటున నెల్ల 'సంగమేశ్వరుఁ' డుండవలెనుగదా.

అన్ని శివక్షేత్రములందును ప్రాచీనకాలమునుండి ప్రసిద్ధికెక్కినవి ద్వాదశజ్యోతిర్లింగములు, పంచభూతలింగములు, పంచారామములు.

ద్వాదశ జ్యోతిర్లింగములను ఆదిశంకరులు స్తోత్రము చేసినారు. ఆస్తోత్రము 'ద్వాదశజ్యోతిర్లింగస్తోత్ర' మని యెంతో ప్రఖ్యాతికి వచ్చినది. ద్వాదశజ్యోతిర్లింగములలో ఆంధ్రదేశమున రెండున్నవి. ప్రథమము శ్రీశైలము :— 'శివానందలహరి' లో శంకరులు రెండుశ్లోకములలో దీనిని కీర్తించియున్నారు. 'సేవే శ్రీగిరి మల్లికార్జున మహాలింగం శివాలింగితమ్' అని ప్రతియొక్కనినోట నాడుచునేయుండునుగదా. ఈక్షేత్రము కర్నూలుజిల్లా నందికొట్కూరు తాలుకాలో నంద్యాలస్టేషను కీశాన్యమున దాదాపరువదిమైళ్ల దూరములో నల్లమలకొండలమధ్య కృష్ణచెంతనే పర్వతపీఠికపై నున్నది. ఈక్షేత్రము లింగాయతులకుఁగూడ చాలముఖ్యము. ఇందు 'మల్లికార్జునుని' పూజారి జంగమయ్య. దేవి భ్రమరాంబిక పూజారి బ్రాహ్మణుఁడు. 'శ్రీశైలశిఖరం దృష్ట్వా పునర్జన్మ న విద్యతే' యని ప్రఖ్యాతి. మామూలుదినములలో నిక్కడ ఆటవికులైన చెంచులు పూజారు లుందురు. ఉత్సవమునకు వేలజనులు కొండలలో అడవులలో సకలకష్టముల కోర్చి వత్తురు. ఆంధ్ర కర్ణాటక ద్రావిడ మహారాష్ట్ర శైవజన సమ్మేళనము కన్నులపండువుగా నుండును. రెండవది, ద్రాక్షారామభీమేశుఁడు. ద్రాక్షారామము తూర్పుగోదావరి జిల్లా రామచంద్రపురం తాలూకాయం దున్నది.

శ్రీనాథుని 'దక్షారామపురీవిహారవర....' యాస్థలమునకు సంబంధించినదే. అతిప్రాచీనక్షేత్రము. 'గాథాసప్తశతి' కర్త హాలునికిని సింహళరాజకన్య లీలావతికిని ఇక్కడనే పెండ్లి జరిగినదట. దేవాలయనిర్మాతలు పూర్వచాళుక్యులు. ఆనాటిమొద లీనాటివరకు పావనక్షేత్రమే. విద్యానాథుని ప్రతాపరుద్రీయములో త్రిలింగములని పేర్కొన్న ద్రాక్షారామేశు డీయనయే అట. దీని అసలు పేరు దక్షారామమే వాడుకలో ద్రాక్షారామమయినది. ఇక్కడ ద్రాక్షలు లేవు. నైజాముదేశములో నింకొక దక్షారామ మున్నదందురు. అక్కడ నున్న వేమో? ఈక్షేత్రము పంచారామములలో నొక్కటియట.

'ఆరామము' లన్న పేరునుబట్టి వెంటనే కొందరు ఇవి మొదట బౌద్ధారామములని వీరావేశముతో శైవులు వీనిని శివక్షేత్రములుగ జేసినారని మొదలు పెట్టుదురు. మన శాస్త్రములో తపస్సునకు సరిత్తట తీర్థ ఆశ్రమ శైలారామములు అనుకూలములందురు. పురాణ పరికీర్తితములైన యీ క్షేత్రములు బౌద్ధము లట.

పంచారామముల ప్రస్తావము స్కాంద పురాణములో కలదు. తారకాసురునిమెడలో నొకస్వయంభువు అమృతలింగ మొకటి యుండినదట. కుమారస్వామి ఆ లింగమును భేదించినదనుక తారకుఁడు చావలేదు. లింగ

శకలము లయిదు నయిదు క్షేత్రములందుఁ బడినవి. అవి యెల్ల నారామము లయినవి. అందు మొదటిది ద్వాదశ జ్యోతిర్లింగములందును కీర్తింపబడిన దాక్షారామము.

రెండవది క్షీరారామము. దీనికి లౌకికనామము పాలకొల్లు. ఇక్కడను దేవుని పేరు భీమేశ్వరుడే. పాలకొల్లు పడమటిగోదావరిజిల్లా నరసాపూరుతాలుకా యందున్నది. ప్రాచీనక్షేత్రము. చాళుక్యులప్రతిష్ఠయే. శాసనము లెన్నో ఈ దేవాలయమున దొరికినవి. రాజమహేంద్రవర నగర రాజులు కోనవంశహైహయులు దీనికి పోషకులు.

మూడవది. భీమారామము. దీనినే గుణుపూడి భీమవరము అందురు. ఇది పడమటిగోదావరిజిల్లా భీమవరము తాలుకాయం దున్నది.

నాల్గవది. సామర్లకోట దగ్గరి కుమారారామము. ఇక్కడ దేవుని సోమేశ్వరు డందురు.

అయిదవది. అమరారామము. దీనినే అమరావతి యందురు. కృష్ణాతీరమున గుంటూరు జిల్లాయందు గుంటూరునకు ముప్పదిమైళ్ళ దూరములో నున్నది. ఇది పురాతనస్థలమే. దీనికి దగ్గరనే మొదటి యాంధ్రరాజధాని యగు ధాన్యకటకము (ధరణికోట) బౌద్ధులకాలమునాటి అమరావతీస్తూపము చెంతనే యున్నది. శైవులు దీని విడియగొట్టలేదఁటగాని అమరారామమును శైవదేవాలయముగ జేసినారనుట యెంత హాస్యాస్పదమో. రెండుశతాబ్దులక్రింద వాసిరెడ్డి శ్రీవేంకటాద్రిప్రభువు ఈయమరావతిని తన రాజధానిని చేసికొన్నాడు. కోవెలను చక్కగ దీర్చినాడు. ఆయన నూటయెనిమిది శివాలయముల గట్టించిన గొప్పదొర. వారి యాస్థానములోనే బులుసుపాపయారాధ్యులవారుండి ఆధునిక పోతనవలె వాసి కెక్కినారు.

మన దేశమే త్రిలింగము కదా. అనఁగా నిది మూడు లింగముల మధ్యనుండుచోటఁట. ఆ మూడు లింగములు నైజాము దేశములలోని వని కొందఱందురు. శ్రీశైలము (మంథెన) కాళేశ్వరము. (వేములవాడ) భీమేశ్వరములని కొందరు. కాదు శ్రీశైలము. దాక్షారామ భీమేశ్వరలింగము శ్రీకాళహస్తీశ్వరలింగము లని యింకొందఱు. ఇప్పటి కాలమునకు దగినట్లు మేమవి శ్రీశైల శ్రీకాళహస్తీశ్వర శ్రీముఖలింగేశ్వరులని యందుము. మొత్తముమీద త్రిలింగదేశము ముక్కోణాకృతినే తనరియున్నది.

పంచభూతలింగములలో శ్రీ కాళహస్తీశ్వరలింగము ఒక్కటియే ఆంధ్రదేశమునం దున్నవి. శివుఁడు పంచమహాభూతములరూపమున (భూమిజలతేజోవాయు ఆకాశములు) నొక్కొకచోట స్వయంవ్యక్త మయ్యెనట. శ్రీ కాళహస్తియం దాయనరూపము వాయులింగము; వాయువుగ గర్భగృహమునందిరువైపులనున్న రెండుదీపములను సతతమాడించుచునేయుండును. శ్రీ కాళహస్తికథ కన్నప్పకథ తెలియనివారుండరు. ఒకసాము, ఒకసాలీడు ఒకయేనుఁగు అడవిలో వ్యక్తమైయున్న లింగమును సేవించి తమపేరుల శ్రీ (సాలీడు) - కాళ (పాము) - హస్తి అని యీశ్వరుని కిచ్చినవి. కన్నప్పనాయనారైనాఁడు. ఆయనకథ సీమధ్య సినిమాలోగూడ వెలసినది. ధూర్జటి 'కాళహస్తిమహాత్మ్యమును' 'కాళహస్తీశ్వరశతకమును' వ్రాసినవాఁడు.

ఈ క్షేత్రము లన్నియుఁ బురాణప్రసిద్ధములే. కొన్ని క్షేత్రములకు ఇటీవల భక్తులవలననే మిక్కిలి ఖ్యాతివచ్చినది. అట్టివి 'ఆచంట' 'కోటప్పకొండ' గుంటూరుజిల్లా నరసారావుపేట తాలూకా; ఈ దేవునికిఁ ద్రికోటీశ్వరుఁ డని పేరు. బ్రహ్మవిష్ణుశివులు మూడుకొండలపై నావిర్భవించి యుండుటచే నీచోటుకు 'త్రికూటాద్రి' యనిపేరు. ఇక్కడ దేవేరి లేని దేవర 'దక్షిణామూర్తి' యున్నాడు. ఇక్కడ పేదభక్తులకథలే ముఖ్యము. లింగబలిజసాలంకయ్య ఒకాయన ఈయనపేరున స్వామిని సాలంకీశ్వరుఁ డన్నారు. గొల్లభామ పెద్దభక్తురాలు. పేరులేని పెద్దమాను' గాలివానలో పడిపోగా దానిలోనుండి నెత్తురు కారినదఁట. ఆ చెట్టుకూడఁ ఒకభక్తునిరూప మేమో! కోటప్పకొండ ప్రభలు చాల ప్రసిద్ధము.

'ఆచంట'కథ ఇంకను ఒకచిత్రము. అజ్జరపుపేరయలింగకవి 'ఒడయనంబి విలాసము'లో యీ యుదంతము వ్రాసియున్నాఁడు ఒడయనంబి అరవశివబ్రాహ్మణుడు. ఆయన పడమటిగోదావరిజిల్లా భీమవరము తాలూకా నీ గ్రామమునకు వచ్చి స్థిరనివాసము నేర్పరచుకొన్నాడు. ఒకదినము—అనాఁడు—తన. వారకాంత—పరమనాచితో క్రీడించినాఁడు. అర్ధరాత్రమున మెలకువవచ్చినది. తాను పూజించులింగము వంటియింటిలో దేవతార్చనలో నున్నది. నాచి పైట తొలఁగి వక్షజము కనబడుచుండఁగా అది లింగాకారమే యని దానియందే శివు నావాహనము చేసి పూజ మొదలుపెట్టగా ఆమె మేలుకాంచి 'స్వామి యిది యేమి', టన్నది. 'శివుఁ డిందు లేఁడా'యని నంబి యన్నాఁడు. ఆమెకోరికపై ఆ'చంట'నే శివుని సాక్షాత్కారముచేసికొన్నాడు. ఆనాడు మొదలు మున్నటి 'మార్తాండపురము' 'ఆచంట'యయినది.

'నారుద్రో రుద్ర మర్చయే'త్.

భారతీయప్రభుత్వము - దేవాలయతత్త్వము

'తర్క వేదాంత విశారద' ముదికొండ వేంకటరామశాస్త్రి

శ్రీమద్భారతీయప్రభుత్వమునకు దేవాలయములకు ననాదికాలమునుండియు గాఢమగు సంబంధముగలిగి యుండుట సర్వలోకవిదితము.

సకలలోకకళ్యాణకరములకు నాయావిశేషముల వెలువరించుటకే నేడు మన ప్రభుత్వమువారి "ఆరాధన" యనెడి పత్రికారాజమును బ్రతిష్ఠించిరి.

భారతభూమినిపరిపాలించునట్టి స్వతంత్రప్రభువులు, సామంతప్రభువులు, సంపన్నగృహస్థులు యథావిభవముగా ప్రతిపట్టణమున ప్రతిగ్రామమున స్వస్వాభీష్ట దేవమందిరనిర్మాణములను, తత్తద్దేవతాకైంకర్యములను పెంపొందించి వాటినే తమప్రభుత్వమునకు, తమజీవితమునకు ముఖ్యకర్తవ్యములుగను, భారతీయప్రభుత్వమునకా దేవాలయములే ప్రధానాంగములుగనెంచి యట్లే చరించిరి.

అందుకు నిదర్శనములుగ నాసేతుశీతాచలభారతభూమిలో నాయామహానుభావులచే నిజమందిరసహస్రగుణాధికసౌష్టవములతో నిర్మితములైనట్టి యమూల్యాత్యద్భుత వివిధదేవమందిరములు, శ్రుతిస్మృతీతిహాసపురాణాగమ తంత్రాది వివిధప్రబంధములు, తామ్రశిలాదిశాసనములు, ఆచంద్రతారార్కముగ తత్తద్దేవతాయత్తీకృతములై వివిధ రాజోపచారపర్యాప్తములగు స్వర్గశకములవంటి జమీలు, అగ్రహారములు, ఇండ్రికలు, ఈనాములు, అనేకదివ్యాభరణములు మున్నగునవి గానుపించుచున్నవి.

కామ్యఫలార్థులగు ప్రభువులు గృహస్థులు మాత్రమేగాక గాఢవైరాగ్యభాగ్యముతో దృణీకృతబ్రహ్మపురందరులైనట్టి యంతర్ముఖులగు గౌతమభరద్వాజవసిష్ఠాగస్త్యాది మహర్షులు, సర్వకర్మసన్న్యాసమొనర్చినట్టి బ్రహ్మణ్యులగు శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకాచార్యవర్య జగద్గురు శ్రీశంకరరామానుజాది వివిధవైదికమతసాంప్రదాయప్రవర్తకాచార్యవర్యులు, తుదకు సాక్షాద్భగవదవతారమూర్తులుగ సర్వసంప్రతిపన్నులగు శ్రీరామకృష్ణాదులు గూడ దేవాలయనిర్మాణములను దేవతాసపర్యలను భారతభూమిలో నాటినుండి నేటివరకు అవిచ్ఛిన్నముగ నడిపింపజేసిన సందర్భమును దూరదృష్టితో బాగుగపరికించినచో నాధ్యాత్మికసంపత్ప్రదానమగుటచే నిఖిలప్రపంచ ప్రశాంతి ప్రదానసమర్థమగు భారతీయప్రభుత్వమునకు దేవమందిరములు ప్రధానాంగములా? లేక తత్తద్దేవాలయ దివ్యసామ్రాజ్యమునకు భారతీయప్రభుత్వమే యంగభూతమా? యని శంకింపదగియున్నది.

అట్లు శంకింపనేల! వినుడు—దేవతాసామ్రాజ్యమునకంగమే భారతీయప్రభుత్వ మనుటనిక్కము. కారణమేమి యన్న భారతభూమిలోని వివిధప్రాంతీయప్రజలకు తత్తత్ప్రాంతీయ దేశీయప్రభువులు వేరువేరుగ నుండినను యావద్భారతీయప్రజలకు తత్తద్దేవతామూర్తులు సమాన స్వామ్యము కలిగియుండిరి. తరతరములు గడచినను, తత్తత్ప్రభువులు తదీయవైభవములు తారుమారులైనను, భారతీయదేవతాసామ్రాజ్యము మాత్రము చెక్కుచెదరదు. ఆసామ్రాజ్య మాధ్యాత్మికమగుటచే బాహ్యవైభవము లకించిత్కరములు. భారతీయప్రభువుల నెరుగని ప్రజలుందురుగాని యాసేతుశీతాచలస్థ వివిధదేవతామూర్తుల నెరుగని భారతీయులుండరు. గావున దేవతాప్రభుత్వమే భారతీయులదిగాని మానవప్రభుత్వముగాదు. ప్రజలకు ప్రభువులకుగూడ ప్రభువులు దేవతలే. దేవతానుగ్రహపాత్రులగు ప్రభువులే ప్రజాపరిపాలకులగుదురు. దేవతాసామ్రాజ్యమునకంగమే భారతీయప్రభుత్వము.

భారతభూమికి దక్షిణధ్రువముగానున్న యనంతపద్మనాభస్వామి, ఉత్తరధ్రువముగానున్న బదరీనారాయణస్వామి, తూర్పుసముద్రమునందున్న జగన్నాథుడు, పశ్చిమసముద్రముననున్న ద్వారకాపతియు సర్వభారతీయులకు సమానప్రభువులేగదా? తత్తద్దేవతాప్రాంత దేశీయప్రభువులన్ననో! తత్తద్దేవతా కింకరత్వమూనినట్టి ట్రస్టీలవలె వారివారి జీవితములనెల్ల నాయాదేవతాసపర్యలతో తత్తత్ప్రజానీకములను తత్తద్దేశములను సురక్షితములగను సుభిక్షములుగను పరిపాలించి తాము కృతకృత్యతనొందుచుంటిమని దలంచుచుండిరెగాని యాయాదేవతలకు తామే ప్రభువులమని దలంచుటలేదు. ఇట్లే కాశిలో విశ్వనాథుడు, రామేశ్వరములో రామలింగేశ్వరుడు, శ్రీశైలములో మల్లికార్జునుడు, గోకర్ణములో మహాబలేశ్వరుడు, శేషాచలములో వేంకటనాథుడు, అయాదివ్యక్షేత్రములలో మహాకాళేశ్వరుడు, సోమనాథుడు, అష్టాదశశక్తి పీఠములు, పంచమహాభూత లింగములు, వేదాద్రిసింహాద్ర్యహోబిలాదులలో వివిధ నారసింహమూర్తులు, ప్రతిగ్రామమున గ్రామదేవతలు, హనుమానులు, వైష్ణవ శైవ శాక్త గాణాపత్యాది వివిధదేవతా సాన్నిధ్యములు, ప్రతిగృహమున గృహదేవ

తలు, ఇట్లెన్ని క్షేత్రములను తీర్థములను పేర్కొనగలము? అనంతరూపములుగ యావద్భారతభూమిలో నడుగడుగున వెలుగొందు వివిధదేవతామూర్తులదే భారతీయ సామ్రాజ్యమనియు, తదంగముగ తదనుగ్రహసంపాదన ద్వారా సకలలోకకల్యాణార్థమె యనాదికాలమునుండి నేటివరకు భారతీయప్రజలకు ప్రభువులకు సంబంధించినట్టి దేవతాప్రభుత్వము భారతభూమిలో సర్వానందకందముగ నడచుచున్నదనియు చెప్పదగియున్నది.

అయితే - దేవాలయములు ప్రజలకు ప్రభువులకు నొకవిధముగ విశ్రాంతిస్థానములనియో? విలాసస్థానములనియో? మూఢవిశ్వాసస్థానములనియో? అంధపరంపరాగతములగుటచే గతానుగతికములనియో? అనిన సరిపోవుచుండగా ప్రభుత్వాంగము లనుటకు కారణమెద్ది? దేవాలయములు లేనిచో భారతీయప్రభుత్వము నడువదా? బాలబాలికాపాఠశాలోపయుక్తములగునను దృష్టితోనే, గ్రంథపఠనాలయస్థానము లగునను దృష్టితోనో, పాంథావాసస్థానము లగుననుదృష్టితోనో, ప్రభుత్వకోశవృద్ధికి కించిదుపయుక్తము లగుననుదృష్టితోనో, మరొకదృష్టితోనో ఒకవిధముగ ప్రభుత్వమునకు దేవమందిరములు సామాన్యాంగము లనదగునేమోగాని ప్రధానాంగములెట్లగును? ప్రభుత్వాంగత్వమె సందిగ్ధమగుచుండ దేవాలయసామ్రాజ్యమునకే ప్రభుత్వమంగమనెడి సాహసోక్తికి మూలమెద్ది? దేవతాసామ్రాజ్యమనగా—అందరుదేవతలకు కలసి యొకటేసామ్రాజ్యమనియా? అట్లైనచో శివవిష్ణ్వాది వివిధవిరుద్ధదేవతల కొక్కటేసామ్రాజ్య మెట్లు పొసగును? వివిధదేవతలకు వివిధసామ్రాజ్యములైనచో భారతీయ ప్రభుత్వమేదేవతాసామ్రాజ్యమున కంగమగును? అందరు దేవతలలో నొకేదేవతకు సామ్రాజ్యమన్నచో అందేదేవునిది సామ్రాజ్యము? అందుకు కారణమెద్ది? ఈ చిక్కులను తట్టుకొనలేక ఒకేదేవుడనెడి మతముగాని, ఏపిడలేకుండుటకు దేవుడెక్కడనెడి శూన్యవాదమునుగాని యాశ్రయించుటే యాబహునాయకత్వముగల భారతీయ వివిధదేవతాసామ్రాజ్యముకన్న సమంజసముగ నున్నదిగదా అట్లొప్పిన బాధకమేమి? ఇదిగాక అసలీదేవాలయములు దేవతలు వీటినిగురించి నవీనములగు తంత్రాగమాదిగ్రంథములే ప్రమాణములా? ప్రాచీనములగు వేదములలో వీటివార్త యేమైన కలదా? ఇత్యాది వివిధాశంకలను దొలగించుటకు మున్ముందు భారతీయప్రభుత్వమును గురించియు, దేవాలయతత్త్వమును గురించియు విచారింపవలసియుండును.

అవిచారములో 1 భారతప్రభుత్వమునకు అనాదికాలమునుండిగల యనన్యసామాన్యములగు విలక్షణవైజ్ఞానిక శక్తివిశేషములు, 2 భారతీయేతరప్రభుత్వములలోని ఏకదేవాశ్రయణ శూన్యవాదాశ్రయణములకన్న భారతీయుల వివిధదేవతాశ్రయణములోని మహోన్నతసమరసవిజ్ఞానరహస్యము, 3 వివిధ దేవతలను, వివిధవర్ణాశ్రమాచారములను, వివిధమతసంప్రదాయములను, అనుసరించెడి భారతీయప్రజలకుగల అనన్యసామాన్యములగు పరస్పరాంగాంగిభావసంబంధము, సహజ సర్వమానవ సోదరభావము, సర్వమత సామరస్యరహస్యము. 4. భారతీయుల వేదములకు స్మృతీతిహాసపురాణాగమాదులకుగల పరస్పరసంబంధావశ్యకత్వములు, 5. భారతీయ దివ్యప్రభుత్వమునకు మాత్రమే నిఖిలప్రపంచ ప్రశాంతి భిక్షాప్రదానసామర్థ్యము, 6, ప్రభుత్వాధికారులలో నెవరికి విజ్ఞాపనమొనర్చినను ''ఆరాధన'' కు యని పేర్కొనుటలోగల భారతీయప్రభుత్వదేవరహస్యము వంటన్నగు విశేషములన్నియు నీ "ఆరాధన" లో మున్ముందు విశదీకరింపబడగలవు.

ఓం. భద్రం కర్ణేభిః శృణుయామ దేవాః ।
భద్రం పశ్యేమాక్షభిర్యజత్రాః ।
స్థిరైరంగైస్తుష్టువాగ్ంసస్తనూభిః
వ్యశేమ దేవహితం యదాయుః ॥
స్వస్తిన ఇంద్రో వృద్ధశ్రవాః
స్వస్తినః పూషా విశ్వవేదాః
స్వస్తినస్తార్క్ష్యో అరిష్టనేమిః
స్వస్తినో బృహస్పతిర్దధాతు ॥
ఓం శాంతిశ్శాంతిశ్శాంతిః ।

సుప్రభేదాగమ సంహిత

***అథ సంకల్పః,**

తతః శివస్య ప్రతిష్ఠోత్సవవిధిం వ్యాఖ్యాస్యామః । ఆచార్యః నిత్యకర్మ నిర్వర్త్య శుభదినే శుభముహూర్తే అస్త్రరాజ యజమానపురస్సరేణాచార్యః భస్మచందనతాంబూలసహిరణ్యకుసుమాక్షతపాత్రం గృహీత్వా యాగమంటపం త్రిః ప్రదక్షిణీకృత్య ప్రత్యగ్ద్వారేణాంతః ప్రవిశ్య అస్త్రరాజం అంతః వేదీమధ్యప్రదేశే ఆసీనం కృత్వా తత్పూర్వే సాధకః పూర్వావీతభస్మ చందనాదిపాత్రం సంగృహ్య,

" అస్మిన్ గ్రామే కృతవసతి బ్రాహ్మణానాం వేదవేదాంగాది సమస్తవిద్యాసమేత సంయతౌపాసనాగ్నిహోత్రయాగక్రియా సత్క్రియాయాగఫలసిద్ధ్యర్థం గవాం అపి వత్సరక్షణానంతరాపరిమితామృతప్రదానసమస్తజనసంతోషకరణార్థం తపస్వీజనానాం పంచేంద్రియాభిజయార్థం శివధర్మపరాయణానాం నిర్విఘ్నశివపూజాఫలసిద్ధ్యర్థం రాజ్ఞాం కనకమణిమకుటకోటీరహారకేయూరబద్ధ దుకూలపట్టదేవ్యంగప్రధానహస్త్యశ్వాదిది వివిధైశ్వర్య దిగ్విజయలక్ష్మీనివాససిద్ధ్యర్థం లోకే పరచక్రభయనివారణార్థం సకల భూపతీనాం యథాన్యాయ పరిపాలనార్థం సకలప్రాణి తులాధారవర్షసమృద్ధ్యర్థం సకలప్రాణిహితసమయవాయుసంచరణార్థం అస్మిన్ రాష్ట్రే అస్మిన్ దేశే అస్మిన్ గ్రామే క్షామ డాంబర మహామారీప్రవేశ అగ్నిభయ జ్వర జారచోరాది సమస్తపీడాపరిహారణార్థం నిజకులాచారానుష్ఠాన తాత్పర్య పుత్రమిత్రకళత్ర దాసదాసీ జనసహిత విమలవిజ్ఞాన నానావిధ సౌఖ్యానుభవసిద్ధ్యర్థం త్రిగుణీకృతాగ్నిష్టోమాతిరాత్ర అప్తోర్యామవాజపేయ పౌండరీకాది శతక్రతూనాం సంపూర్ణసకలఫలావాప్త్యర్థం హరస్య సాలోక్య సామీప్య సారూప్య సాయుజ్య పదప్రాప్త్యర్థం సకలసమృద్ధ్యర్థం సకలకళ్యాణ సమృద్ధ్యర్థం నృత్తమంటపాద్యాలయశుద్ధ్యర్థం పూజాద్రవ్యోపకరణశుద్ధ్యర్థం మయా కృతేన విఘ్నేశ్వరార్చన పూర్వక పుణ్యాహవాచన ఆచార్యబ్రాహ్మణ ఋత్విగ్వరణ కంకణధారణ ఖండస్థాపన శాలావిహరణాస్త్ర పూజా వాస్తుపూజా వాస్తుహోమ వాస్తుబలి పర్యగ్నికరణ అంకురారోపణ కలశస్థాపన భేరీపూజా భేరీతాడన ధ్వజారోహణ అగ్ని ప్రతిష్ఠాపన నిత్యబలి ప్రదాన కళ్యాణమహోత్సవ మృగయాయాత్రావిధాన ధాన్యకుట్టన తైలాభ్యంజన తీర్థావగాహన వసంతోత్సవ సుగంధద్రవ్యానందోత్సవ చూర్ణోత్సవ చండయాగోత్సవాఖ్యైః కర్మభిః సగంస్కరిష్యమాణః తదంగత్వేన తదాదౌ శుద్ధ్యర్థం వృద్ధ్యర్థం అభ్యుదయార్థం మహాజనైస్సహ స్వస్తిపుణ్యాహవాచనం కరిష్యే ॥

***ఈ సంకల్పముననుబట్టి దేవాలయ ప్రతిష్ఠార్చనాదులు, కేవలమొక వ్యక్తియొక్క సౌఖ్యమునకు కాదనియు, దేశము ప్రజలు చివరకు పశుసంతతికికూడ ఈతిబాధను పరిహరించి సుఖమును సమకూర్చుటకు చేయు కర్మలని స్పష్టపడుచున్నది.**

ఓం శం నో మిత్రశ్శం వరుణః శం నో భవత్వర్యమా ।
శం న ఇంద్రో బృహస్పతిః । శం నో విష్ణురురుక్రమః । నమో బ్రహ్మణే । నమస్తే వాయో ।
త్వమేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మాసి । త్వామేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మ వదిష్యామి । ఋతం
వదిష్యామి । సత్యం వదిష్యామి । తన్మామవతు । తద్వక్తారమవతు । అవతుమామ్ ।
అవతువక్తారమ్ ॥

ఓం శాంతిశ్శాంతిశ్శాంతిః ॥

ఓం నమో బ్రహ్మణే నమో అస్త్వగ్నయే నమః పృథివ్యై నమ
ఓషధీభ్యః । నమో వాచే నమో వాచస్పతయే నమో విష్ణవే బృహతే కరోమి ॥

ఓం శాంతిశ్శాంతిశ్శాంతిః ॥

శ్రీః

శ్రీ మదభినవగుప్త తంత్రాలోకము

జమ్ములమడక మాధవరామ శర్మ, గుంటూరు.

శ్రీమదభినవగుప్తపాదులు సుప్రసిద్ధులయిన మహామహేశ్వరులు. మహాదార్శనికులు. సాహితీ మూర్ధాభిషిక్తులు. అభినవగుప్తు డాలంకారికు డనియె లోకము తెలిసికొన్నది. సాహిత్య శాస్త్రమునందలి రససిద్ధాంతమును అభినవగుప్తుడే స్పష్టము చేసినాడు. ఆ రససిద్ధాంత రీతి యంతయు నాతని దర్శనతత్త్వమునకు సంబంధించియున్నది. అభినవగుప్త దర్శన సిద్ధాంత రహస్యమంతయు నాతడు రచించిన తంత్రగ్రంథములందు గూఢముగా నున్నది. తంత్రగ్రంథ విజ్ఞానమంతయు శ్రీ తంత్రాలోక మను మహాగ్రంథమున విశదముగా నున్నది. ఆ గ్రంథభావము స్పష్టముగా దెలియుట నే డావశ్యకము. తంత్రాలోకము విజ్ఞానసర్వస్వమని చెప్పదగిన యుత్తమ గ్రంథము. అవి దాదాపారువేల శ్లోకములతో నున్నది. ముప్పదియేడాహ్నికములుగా నది విభక్తము. జయరథుడను మహాపండితుడు తంత్రాలోకముపై చక్కని వ్యాఖ్య రచించినాడు. సాహిత్య శాస్త్రమున అలంకార సర్వస్వ మను గ్రంథముపై జయరథుడు "విమర్శిని" యను వ్యాఖ్యానము రచించెను. తంత్రాలోకముపై జయరథుని టీకాచాతుర్య మెన్నదగినది. "తంత్రాలోకమునందున్న విషయమె యితర గ్రంథములందున్నది. ఇతర గ్రంథములందు లేని యంశము తంత్రాలోకముననున్నది. ఇందు లేని యంశమెందును లేదు." అని తంత్రవిజ్ఞానులభావము. ఆ తంత్రాలోక విజ్ఞానమును క్రమముగా లోకమందుకొనవలెనని దీని నుపక్రమించుచున్నాను.

ప్రత్యభిజ్ఞావాదము, త్రికవాదము, స్పందవాదము, శైవాద్వైతవాదము అను నామములతో అభినవగుప్తాభిమతమయిన దర్శనవాదమును వ్యవహరింపవచ్చును. మానవులందరును తరించుట కిందుపాయములు సాధనములు కలవు. ఎట్టి మానవుడును దర్శనదూరుడు కాడు. సంసార జీవనమునందున్న మానవుడు దేనిని కాని పరిత్యజింపనక్కరలేదు. ఎట్టి యంగరంగ భోగములు కలవాడయినను, ఎంతగా లోకవ్యవహారములందు సంచరించువాడయినను తన తరణోపాయము నిందు గుర్తింప గలడు. అభినవగుప్తుడు తన ప్రతిభాపరాక్రమమున సర్వసమన్వయము నిరూపించినాడు. ఈ విశ్వమంతయు శివమయము. ప్రపంచము నంతను శివస్వరూపముగా భావింపవలెను. ఏ అంశము కాని శివాతిరిక్తముగా లేదు. అంతయు శివస్వరూపము. కాని పరశివుడు కేవలము విశ్వస్వరూపుడే కాడు. విశ్వస్వరూపుడైనను విశ్వోత్తీర్ణుడై శివుడున్నాడు. అందువలననే శివుని విశ్వమయునిగా విశ్వాతీతునిగా భావింపవలెను. అను ఈ తత్త్వము తంత్రాలోక రహస్యము. దీని విస్తరణమే గ్రంథమున నున్నది. ఈ సకల ప్రపంచము శివుని స్పందరూపముగా నున్నది. శివుడు బీజస్వరూపుడు. కొమ్మలు, ఆకులు, పల్లవములు, పుష్పములు, ఫలములు, సర్వము విశ్వము. మహావృక్షము నందేదియు బీజాతిరిక్తము కాదు. అట్టి ఈ విశ్వము ననుసరించి శివానుసంధాన మొనరింపవలెను. అనాసక్తితో ప్రకృతి పదార్థముల నవలంబింపవచ్చును. అనుభవింపవచ్చును. కేవలము భోగాసక్తులై తమ్ము తాము గోతిలో పడద్రోసికొనరాదు. శివాసక్తులై సర్వము సేకరింపవచ్చును. స్వీకరింపవచ్చును. లోకములోని జడపదార్థము చేతనముగా నొనర్చుట దీని తత్త్వము. తుచ్ఛ వస్తువు నతుచ్ఛముగా జేయుట దీని తాత్పర్యము. తుచ్ఛముగాని, అతుచ్ఛముగాని సర్వమ తుచ్ఛమె. శివేతరమగు భావమంతయు నశించిపోవుట దీని భావము. అందువలననే శివేతరక్షతి ప్రయోజనమని భావుకులు భావించినారు.

KAPOTESWARALAYA OF CHEZERLA

By

SRI. N. RAMESAN, M.A., I.A.S.
(Dt. Collector and Magistrate, Guntur.)

Temples in our country were not merely places of worship but were the main nerve-centres for the cultural and aesthetic lives and activities of the people. Elaborate rules of temple architecture were laid down and each area developed its won style. Successive '*sthapatis*' added the fruits of their genius to the beauty of the temples and their decorations; and in many cases, the temples became, in a few centuries, standing as it were, testimonies, to the genius of the race that produced them. Often it has happened that a small temple, during the course of centuries acquired not only a hoary tradition and sanctity, but also was enriched by a succession of enlightened kings with '*nrithyasalas*', '*vimanas*', '*gopuras*', '*mantapas*', '*pushkararanis*' and other accoutrements and became as time went by, a standing example of the artistic evolution of the people of the locality that produced it.

2. Many kings added immense riches to the temples during auspicious moments like '*Ardhōdaya*', '*Sūrya-Grahōparāgā*', '*Vishuvat-Sankrānthi*', etc., and as a permanent record of their meritorious acts, they have engraved upon stones these gifts that they made to the presiding deity. It is fortunately for the historian, a peculiar trait of our country that our kings were very proud of their lineage and generally added a long list of names of kings, in many cases starting from the Sun and Moon, who preceded them and sang their glories in lovely verses. This '*pracasti*' as it is technically called, is of immense value to work out the geneology of Kings and if we can locate the year of any one king correctly, the chronology also can be correctly fixed. Many astronomical data are susceptible of this fixation and there are many instances where the chronology and also the geneelogy of kings have been accurately deremined by this method. It was generally believed by all the common visitors of the temples that these stone inscriptions were sacred gift-records and any tampering with them would bring evil; and hence these inscriptions have been carefully preserved over a course of centuries and are as fresh and pristine even now as they were when they were first inscribed. There are inscriptions of as early as the 2nd, 3rd and 4th centuries A. D. in many temples, e. g., the only existing *Vishnukundin* record of *Madhavavarma*, in the Velpuru temple of *Ramalingeswara* in Sattenapalli Taluka, of Guntur district. It is an unfortunate and regrettable factor that in recent years, the sanctity of these inscriptions have been lost sight of and in many cases, due to ignorance, temple authorities are spoiling them by white washing etc.

3. By a careful study of tho temple architecture also, one can determine the forces and the predominant styles that have influenced the evolution of any temple; and this broad general study, can in many cases be either confirmed or corrected by a careful decipherment of the temple paleography. In such a study, it sometimes happens that very valuable historical data, which would be otherwise difficult to obtain, comes out.[1] The Kapoteswara temple at Chezerla, in Narasaraopeta taluka of Guntur district is one such,

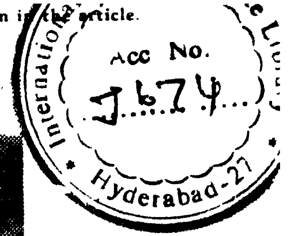
1. Photo 1. Photos Page.

and it contains the only existing stone record of the Ānanda Kings of Kandarapura, whose debut into the political history of the Andhra country in the early centuries of the Christian era, is still a matter of historical doubt.

4. Chezerla is situated 14 miles east-north east of Narasaraopeta, a divisional headquarters in Guntur district. This is said to be the spot, according to the '*Sthala-Purana*' where King Sibi (renouned in the Mahabharata) sacrificed his own flesh, which he cut off from his body, as an offering to a vulture which was pursuing a pigeon or a '*Kapotha*', and which had taken refuge under the king. The deity is therefore called '*Kapotheswara*'. This story is not only renouned in Hindu Mythology but also in the Buddhist Jataka tales, which tell the lives of Siddhartha-the Buddha in his previous lives. 'Sibi Jātaka', is as hoary and sacred to the Buddhist as an embodiment of '*Saranāgata-vatsala*', as 'Sibi Chakravarthi' is to the Hindu, as a supreme symbol of "Raja-Dharma", which enjoins a king to protect any refugee even at the cost of his own flesh. This is probably the only temple in the whole of India dedicated to 'Kapotheswara'. The temple therefore must have come into existense round about the 3rd century A.D., where Buddhism and Hinduism flourished side by side in Andhra with mutual tolerance. There are three caves in the rock and this probably indicates the early cave-origin of the temple; which style found eloquent expression, late under the Vishnukundin kings of Andhra desa (420A.D.-620A.D), and had its consummation in the famous Undavalli cave-temples on the southern banks of the river Krishna. The origin of the cave-temples has been ascribed by some scholars to the Pallavas of Kanchi from which, it is stated, it spread to Andhra. But such a renowned scholar as Prof. Dubrevil has come to the conclusion that the Uudavalli temple is of Vishnukundin origin, (mainly relying on the proof of the lion relief in the temple which is a Vishnukundin symbol) and it is more probable that this type of temple was later adopted by the Pallavas, culminating in the famous shore temple of Mamallapuram (Mahabalipuram) by that great Pallava, Mahendravarman, the author of '*Matthha-vilasa-Prahasini.*' In this view, we can conclude that the caves of Chezerla are a still earlier production of the cave-temple style, probably going as far back as 3rd century A,D., and from out of which evolved the Vishnukundin style. The fact that probably the only shrine dedicated to "Sibi", equally famous in Buddhist Jatakas as in Hindu Mythology, exists here, would lend support to this theory that it came into existense somewhere in the 3rd century, A. D., when Hinduism and Buddhism flourished in Andhra in a spirit of tolerance. There was a very old and ancient tree in the temple which was said to have its roots in an unknown subterranean cave. The deity is in *lingakara.* Curiously in the figure of the *Linga,* there are large cavities as if portions have been scooped or cut out, and these are said to be the places of the body from which Sibi cut off his flesh. The "*Aitihya*" of the temple states that the image is that of the 'Kalebara' of Sibi with the head cut off and on top of the *linga* there are two large vertical cavities. In one of these cavities, which incidentally helps to drain off the *Abhisheka Tirtha* to an unknown place, I was informed, even today the smell of raw flesh and blood comes out.

5. The temple is of the greatest importance to us not only from the architechtural point of view as it reflects a peculiar and uncommon style, but also

Note: Readers are requested to apply and see the photos where reference is made to them in the article.

Temple of Kapoteswara-Chezerla

The main apsidal temple is seen in the background and marked X. The structures front are votive temples for Sivalingas. Tradition has it that (Kotilingalu) are representing the crore followers of Sibi.

The temple with the small linga temples in foreground.

A back view of the apsidal temple of Kapoteswara.

A front side view of the temple.

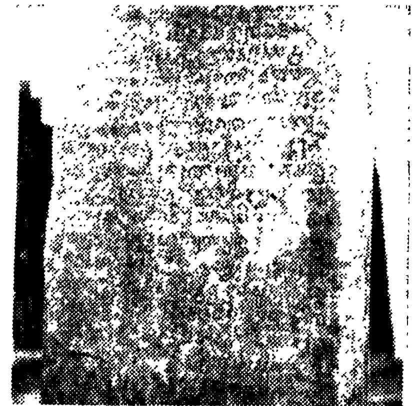
A close up view of the 'Sapthamathrikas' with a linga temple and the gopura nearby.

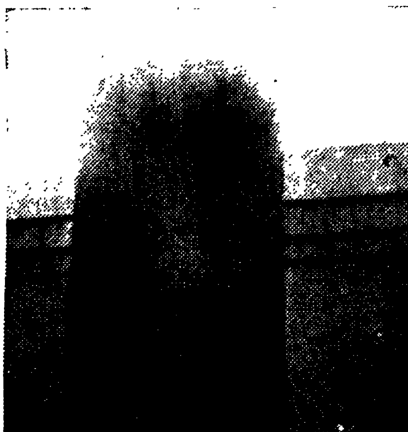
The entrance to the temple with a gopura and a dwajasthambha. These are definitely of a later origin.

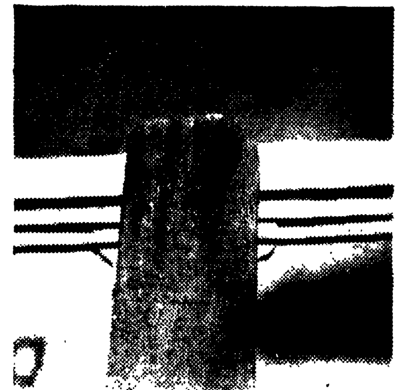
The 'Sapthamathrikas' resembling a group at the seven Pagodas; Prof. Longhurst thinks them to be miniature votive shrines of Pallava origin. Better to ascribe it to Vishnukundins.

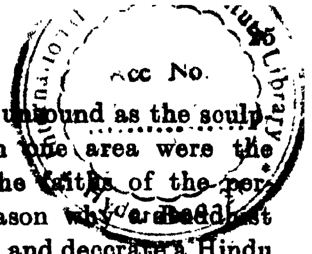
A close up view of the inscribed stone. The script is 6th century Chalukyan characters and the language is Sanskrit.

The famous inscribed stone of Ananda Gotra line of Kings. The author has identified this as an inscription of Kubja Vishnuvardhana.

The slab contining the famous inscription of Ananda Gotra King Satsabhamalla. It is the opinion that it is really an inscription of "Prithvi Yuvaraja" alias Kubja - Vishnu - Vardhana, founder of East Chalukyan dynasty

from the epigraphical point of view as it contains the only extant inscription of the Ānanda Gōtra kings of Kandarapura. There are many other inscriptions ranging over many centuries in the temple including those of Kākathīyas and Vijayanagar, but most of them are private grants and do not yield any valuable historical data.

6. There are three types of temple architechture, recognised by the 'S'iipa-s'astras'; namely, the 'Nāgara', the 'Vēsara', and the 'Drāvida', and the main distinguishing feature of these is to be seen in the '*Vimana*' or the *shrine*. In the reign of the great medeival Cholas like Rājarāja the great, who were renouned temple-builders, the '*gopura*' attained greater importance than the '*Vimana*' and quite often dominated the entire motif. This was a peculiar development and belonged to that period only, e. g., in the great Brihadees'wara temple of Tanjore. But normally it is the *Vimana* that distinguishes a temple and its style, and the *Vimana* is usually square. or more or less rounded in plan, whereas a *Gopura* is more broad than it is deep. Further it is a popular misconception to think that Hindu temple decorative styles are in any way different or opposed to those of Jain or Buddhist temples. This is an error to which even such an eminent scholar as Fergusson fell a prey. Whatever may be the doctrinal differences either in liturgy or in metaphysics, a temple has always been a place of popular worship and architechturally speaking the same people, whether Buddhists or Hindus, contributed to its grandeur and decorations. The '*Sthapatis*' were actuated by a love of their professional skill and not by any sectarian differences, of their respective religions. Fergusson's separation of Indian Architechture into compartments as Buddhist, Jain and Hindu is essentially unsound as the sculptors and the style in one area were the same, whatever be the faiths of the persons. There is no reason why a Buddhist should not construct and decorate a Hindu temple any more than why a Hindu should not construct or decorate a Jain one. Architechture, which reflects professional skill, is not dependent on the religious faith of the persons. The differences between the existing Buddhist and Hindu temple architechture is thus wholly a difference due to chronology by a lapse of centuries and in any particular era, contemporaneous monuments do not reveal any architechtural differences. This point which is very important is just receiving the proper attention which it deserves, due to the researches of our Indian Archaeologists. This aspect is vividly illustrated in the architechture of Chezerla temple. The three orthodox classification of the style of temple architechture can be broadly called the Northern and the Southern and the latter can be subdivided into the Chalukyan and the Tamil styles. These different styles are distinguished mainly by the '*Vimana*' showing a predominance of the vertical motif to the horizontal one, and by the resemblance of the crown of the *Vimana* to an '*Amalaka*', which are the features of the Northern style, whereas the emphasis is on the 'horizontal' rather than in the 'vertical' in the Southern style, which includes the Chalukyan and Tamil. Among the latter two also the main difference, inter-se, is only in the method of decorative detail. The Tamil style *Vimana* is generally octagonal and has a window ornament in each face whereas in the other style it has it only on alternate faces and in later times the crown becomes square also. So far as Āndhra area goes, there is practically no evidence to show the style of architech-

ture that existed till after the Chālukyan times. The temple of Chezerla is one rare exception and the temple *being an* [1]*Apsidal one*, suggests a style, unique in itself, which has not come down to us in any other form. The temple has a long apsidal shrine, with a barrel vaulted roof and seems also to have a false roof inside supported by stone slabs. [2]The end of the temple takes the form of an apse and in its centre is the white marble Linga.[3] These apsidal temples are built on the Buddhist Chitya Hall pattern and are peculiar to the era in which they were built. The existence of this apsidal type of temple alone is enough to disprove Fergusson's theory of the separate evolution of Buddhist and Hindu temple architechture. Being probably a sole and unique protype not conforming to any type-design, it is invaluable to trace the history of the evolution of temple architecture in Andhra. Prof. Gravely, mentions several other such individual protypes though not of the apsidal type, as the '*Sahadeva*' and '*Draupadi*' '*Rathas*' of Mahabalipuram and the *Durga* temple of Aihole. In my opinion, apart from it's distinctive type, the fact that a temple after S'ibi who is sacred to both Buddhism and Hinduism is built in an unique style conforming both to the Chaitya Hall designs and the S'ilpa S'āstra rules, is proof positive that the temple must have come into existence at a period of mutual tolerance between the two great religions. On these three grounds viz., (*a*) the motif of the temple being common to Hinduism and Buddhism (*b*) the rock caves indicating a fore-runner of the Vishnukundin style of cave temples of the 4th century A.D.; and most important of all, (*c*) the style of temple architechuture not conforming to the orthodox type-designs, but showing a uniqueness, probably deliberate; I place the orign of the temple to that golden age of Andhra tolerance *viz.*, the 3rd century A.D. and prior, when the *Ikshvakus* and their successors ruled, and who showed their religious tolerance by the kings being Hindus and the Queens being devout Buddhists. It is in this that the importance of the Chezerla temple lies.

7. On paleographic grounds also, the Chezerla temple is of very great importance as it contains on a slab set up in front of the central shrine, the only extant stone inscription of the Ānanda Gōtra Kings of Khandarapura. A photo of the inscription in *situ* is published herewith. This inscription has not been fully edited as such and it is a matter of great regret that the inscribed stone which is such a valuable historical record, is exposed to the ravages of wind and sun and is not properly protected.[4] This inscription has been published in South Indian

1. The aspīdal plan and barrel-vaulted structure is classified as Hasthiprstha or 'elephant-back' in Vastu Sastra. It was readjusted for the purposes of Hindu worship by the introduction of internal walls so as to seclude the Garbhagriha from the rest or by a flat stone ceiling to exclude the vaulted roof in the brick temple of Kapoteswara at Chejerla (Report of the Southern circle, As I; 1917-18, P 35, PL 18).
P 142 of Hindu temple by Stella Kramreisch

2. No aspidal temple was cut into the rock for Vishnu, Siva, or any Brahmanical form of Divinity.
The aspidal plan was however adjusted to the use of Brahmanical worship in structural temple, such as Kapoteswara temple at Chejerla, and according to the 'Samaranganasutradhara must have been widely used.

3. The Kapota or roll cornice is frequently carved on the facades of rock-cut Chaitya Halls, for instance at Karle. Its outline is that of a quarter circle approximately. The cornice in structural building of stone, serves as a dripstone.

4. Temple is protected under The Ancient Monuments Act and Archaelogical Department, Government of India, is to protect the same.

Inscriptions Vol. VI, as item 594. I give below the lines that are relevant only.

[1]1. శ్రీ పిణ్డీస్వరాయ
2. కాలీస్వరాపరవీర[కే]తోః స్వశక్తిశాతిత—
3. శాత్రవకరివరఘటాసంకటధాన్యకటరణ—
4. సప్తకోటేః ప్రథితాస్పృథివీయువరాజః అ—
5. నన్దకరానన్దమహహిస్ మహాగోత్రవియదమల—
6. సకలతు[హి]నకిరణస్య సమవగాఢాస్థిసున్దరీ—
7. చన్దనాఙ్గనాలక్తకలోలమాలాపరిమోషప—
8. రిచయకృతాపరాధవైపుల్యాసితేతరబెణ్ణా—
9. నాథస్య త్రికూటపర్వ్వఽ తపతేగ్గోఽ లాంగూలవిజ-
10. యకేతనస్య హాల్లీసకపటుపటహరవ]స
11. మప్యద్యోగస్య కన్దరపురవరజనపదద్వితయా—
12. ధిపతేః కన్దరరాజస్య ప్రియసుతాయామవనీతలా-
13. న్తవత్యామ్మహాదేవ్యాం సఞ్జాతస్సద్గురో ప్తస్యాస్పంద
14 to 29 ....
30. ష్టుతగుణావాసస్సకలకలావిశారదస[త్స]భామల్లః

8. The inscription purports to be that of '*Satsabhamalla*,' the son of '*Avanitalantavati Mahadevi*,' the daughter of King Kandara of the Ānanda Gotra. The purport of the grant is not known. We know of the Ānanda Gōtra Kings from two copper plate inscriptions of the dynasty. The first grant is known as the Gorantla grant of *Attivaran* (Prakrit of *Hastivarman*) edited by Dr. J. F. Fleet in Indian Antiquary IX and the other is the Mattepad grant of King Dāmōdaravarman edited by Dr. Hultzsch in Ep. Ind. Vol. XVII. The Chezerla inscription gives the name of King Kandara and hence we have a geneology of three Kings (1) Kandara (2) Damōdaravarman and (3) Attivarman. Our knowledge of this line of Kings is to be had only from these three grants. After the great S'ātavāhanas, the region south of Krishna, was ruled by the Ikshvāku Kings, whose inscriptions are available in Nāgārjunakonda and Jaggayyapeta. The Ikshvākus were supplanted in power by the Pallavas of Kanchi in early 4th century as is evidenced by the Mayidavolu plates of S'ivaskandavarman. There must have been local resentment at this imposition of a foreign rule and local kings grew up, here and there; to throw off this foreign yoke and the Ananda Kings, as well as *Brahatpalāyana*, were in the vanguard for the struggle for freedom and political ascendancy in Andhradesa. They were succeeded by the Vishnukundins and later by the Chālukyas and in the early 7th century A.D., the lower regions of Krishna was a warring hot-bed between the Chālukyas of Bedami, Pallavas of Kanchi and the Vishnukundin Kings of Andhra. It is with this background of the political histoy of this part of Andhradesa that we must view the work of the Ānanda Kings. The two copper plate inscriptions, on paleographic grounds are anterior at least by 250 years if not more to the Chezerla stone inscription. One scholar has assigned to Dāmōdaravarma a reign from 295-315 A.D. and to Attivarman from 395 to 420 A.D. The Chezerla inscription which is in archaic Telugu script, though the language is Sanskrit, has been assigned by practically all scholars to the beginning of the 7th century A.D. The intervening years are still shrouded in mystery and only further evidence can make us give a decided opinion on this subject.

9. The phrase 1 त्रिकूट पर्वत पतेर्गोलांगुल विजय has hitherto been interpreted, by splitting it into two phrases as त्रिकूट पर्वतपते: and गोलांगुलविजयकेतनस्य as referring to two separate adjectives to King Kandara, and interpreting it to read that King Kandara was the Lord of Trikūta Hill and was also having the *Golangula* (a species of monkey with the tail of a cow) as the symbol of his banner. In fact one scholar has identified the Trikuta Hill as

1. The inscription is not clear and so some letters are mispronounced.

Kotappakonda hill of Narasaraopeta. It appears to me that the above phrase is susceptible of another reading. Generally Kings are not referred to as the Lord of Mountains but only Gods. Take for example *Venkatachalapathi* which means the God on top of the Venkata Hill. Similarly *Trikuta Parvatha Pathi* must therefore refer to the presiding deity of the Hill of Trikūta. Further the phrases त्रिकूटपर्वतपते: and गोलांगूलविजयकेतनस्य are connected and the *Golangula Vijaya Kethana* must refer to the *Trikuta Parvatha Pathi* which immediately preceeds it, and the whole phrase can be interpreted as 'The victorious *Golangnla* banner of *Lord Trikuteswara.*' This view is supported by the next word which is *Hallisaka,* which according to Apte means, a kind of dance in rings. The reference is therefore to the dance in rings. The reference is therefore to the dancing (or waving) banner of Lord Trikuteswara and the King is probably making obesiance to it. From a correct and careful reading of the Sanskrit phrase, it looks to me, that it is incorrect to think of King Kandara, as the Lord of *Trikuta parvatha* or that he had *Golangula* symbol in his banner. It is more probable that the King was making obesiance to the dancing *Golangula* banner of *Trikuteswara* God. Unfortunately lines 10 and 11 are badly damaged and the inscription needs more careful scrutiny before a final opinion can be pronounced. In this view, identifying the Ānandas, with the *Golangulas* of Markandeya Purana fails.

10. Similarly the phrase *Kandara Puravara-Janapada-Dvitayadhipatheh* occuring in lines 11 and 12, has been interpreted to mean that King was overlord of two *Janapadas* and scholars have also attempted to locate the two *Janapadas.* If by *Janapada* we mean a kind of council in the accepted sense, the term *Puravara* can also mean an urban council and the word *dvitaya* (two) might refer to the two councils, *Puravara* and *Janapada* (urban and rural). Both *Puravara* and *Janapada* are accepted terms in the terminology of Hindu polity. In this view, which is based on strict grammar, the *dvitaya* does not apply to its immediately preceeding word alone viz., *Janapada* but refers to both the *Puravara* and *Janapada* and hence the phrases only mean the king is the Lord of *both Puravara* and *Janapada* of Kandara. Similarly the epithets. कालेश्वर सार वीरकेतो: and स्वशकि शातित शात्रव करिवरघटसंकटधान्यकटरण सप्त कोटे; will in the usual course refer only to Prithvi Yuvaraja which immediately follows it and would seem to refer to him and not to King Kandara. This view is hinted at by Dr. D. N. Sirkar also at page 397 of his 'Successors of S'ātavāhanas.' In this view therefore the hero of the *Dhanya Kata Rana Saptha Koti* is Prithvi Yuvaraja and not King Kandara. This is fully suported by the word प्राथितान् which connects सप्तकोटे: and पृथिवी युवराज. This connecting word प्राथितान् which according to Apte (Page 658) means renowned, famous—— etc., clearly shows that Prithvi Yuvaraja was renowned by the exploits mentioned in lines 1 to 4. Also the inscription has been long ascribed to King *Satsabhamalla.* This occurs in line 30 as स(   ) भामल्ल: The word त्स is inserted in between स and भामल्ल:. South Indian Inscriptions Vol. VI. There seems to be no conclusive evidence why the word त्स should be introduced and in any case even the word सत्सभामल्ल: looks like an epithet (e.g. सत् सभामल्ल: a good debator) rather than a personal name and the empirical addition of a missing letter makes it all the more probable.

12. In view of all the above, it would seem that this is probably an inscription of the Chālukyan Kubja Vishnuwardhana, who had another name as 'Prithvi Yuva-

raja' and was also called Vishama Siddhi. I am fortified in this belief by the following further considerations. The only two known grants of the Ānanda Kings end with 420 A.D. On paleographic grounds, this inscription is definitely of the early 7th century. It is improbable that a petty local line of Kings should continue for so long an interval of nearly 250 years without leaving any other trace. In the then disturbed political situation of Andhra, it is improbable that a small dynasty could have continued so long. Further we know from other evidence that at about 611 A. D., Satyāsraya Pulikēsin II, invaded Andhra and placed his general 'Prithvi Yuvaraja' later known as Kubja Vishnuvardhana in charge. In fact in the Kopparam plates of Pulakesin II edited in Ann. Bhand. Or. Res. Inst. IV, it is stated that some lands were granted in Karmarāstra (by which name Guntur district was then known) in the presence of Pulakesin II and the grant was dated in *Pravardhamana-Vijaya-Rajya-Samvatsara* 21. Dr. Hulzsch while re-editing the plates in Ep. Ind. XVIII, has proved that it belongs to the 21st, regnal year of Pulikesin II i.e., A.D. 629, and has identified 'Prithvi Yuvaraja' with Kubja Vishnuvardhana (founder of East Chālukyan dynasty) and who is styled as 'Prithvi-Vallbha-Vishnuvardhana Yuvaraja' in the Satara grant (Ind. Ant. XIX). This clearly shows that 'Prithvi Yuvaraja,' was ruling in Karmarastra (Guntur Dt.) in the first half of 7th century and the Chezerla inscription which on grounds of paleography, is to be attributed to early 7th century only, mentions not only "Prithvi-Yuvaraja" but also says he was renowned in the *Ranasaptakoti* of *Dhanya Kata* which is the same as *Dhanyakataka* (modern Dharanikota near Amaravathi) and which we learn from the Mayidavolu plates of S'ivaskandavarma was the provincial capital of the Pallavas. It is therefore probable that a war of conquest was fought there and Prithvi Yuvaraja distinguished himself in it. Any other explanation would be untenable and (*a*) the date of grant (early 7th century) (*b*) the battle of Dhānyakataka; and (*c*) the name 'Prithvi Yuvaraja,' point only to Kubja Vishnu-Vardhana. The inference of Sri V. S. Ramachandra Murty in J.A.H. R.S. Vol XI, that the occurence of the 'Prithvi Yuvaraj,' which he admits is a Chālukyan one, shows that it was in use for a long time before the Chālukyas, seems to be not quite correct, in as much as all scholars are agreed that the Chezerla inscription belongs to early 7th century on paleographic grounds. This is therefore not earlier to the Chālukyan one but is contemporaneous and it is too much to expect that a subordinate insignificant King had this title, contemporaneously with a mighty warrior, who further was in Andhra during the same period. I am therefore of the opinion that the 'Prithvi Yuvaraja' mentioned here is no other than Kubja Vishnuvardhana and that this is an eastern Chālukyan record.

13. Further in the same temple there is an undisputed grant by 'Vishama Sidhhi which is another name for Kubja Vishnuvardhana and it is published as 593 in South Indian Inscriptions Vol. VI. Further No. 595 of South Indian Inscriptions Vol. VI, which is also found in the same temple and on the back of the slab, belongs to the Pallava King Mahendra-Vikrama and the titles, *Avanibhajana* and *Vegavati-sanatha* appear on it. And this Pallava King also reigned between 600–630 A.D. and many battles were fought between the Pallavas and Chālukyas. Judging these three records together, the conclusion is irresistible that this is an authentic record of Chālukya Prithvi Yuvaraja.

He has also made another inscription in his other name *Vishama Siddhi* in the same temple and his opponent Mahendravikrama has made a 3rd inscription on the back of the slab of Prithvi Yuvaraja inscription. It is therefore more probable to conclude that this temple which must have been very sacred, was visited by warring Kings who made grants to the temple on a competitive basis. In any view of the matter, it therefore appears that this is only a Kubja-Vishnuvardhana grant.

14. If so, this gives us an important clue to the origin of the East Chālukyas, which is shrouded in mystery. In many later Chālukyan records which trace the early history of the Chālukyas we hear of the demise of a Chālukyan King at the hands of Trilōchana Pallava, and how his 'Mahādēvi' brought up the son in a village called *Mudivemu* and who later founded the Chālukyan dynasty by the grace of Goddess *Gowri* on the Chālukya Hill. The following occurs in all later Chālukyan records तद्वंशे विजयादित्योनाम राजा विजिगीषया दक्षिणापथं गत्वा त्रिलोचनपल्लवं अधिक्षिप्य, दैवदुरीहया लोकान्तरमगमत् । तस्मिन् संकुले पुरोहितेन वृद्धामात्यैश्च सार्द्धमंतर्वत्नी तस्य **"महादेवी" मुडिवेमु**नामाग्रहारमुपगम्य etc. The word *Mahadevi* appearing in these has been interpreted as 'the wife of the King. Could it not be a personal name and the queen was called *Mahadevi*. If so the name of the daughter of Kandara Raja mentioned in the Chezerla inscription अवनीतलान्तवत्यां महादेव्यां suggests a new line of thought. This has upto now been read as a single personal name as अवनीतलान्तवति महादेवि. A careful perusal of the inscription shows that it is really composed of two words अवनीतलान्तवत्यां and महादेव्यां the former is an adjective to the latter. Therefore the daughter of Kandara King is named *Mahadevi* and this word occuring later Chālukyan records, opens out a new visits of thinking. Possibly the Ānanda Gōtra Kings were the ancestors of the Chālukyas. This and allied problems await the patient work of research scholars. It is unfortunate that these inscriptions have not been carefully studied and fully deciphered upto now and when they are done, many a dark corner in the history of Andhra will be lightened up.

15. Chezerla, which has thus a hoary past and a renowned temple which carries on it's slab the silent and intriguing inscription and which in it's Hindu and Buddhist style of architechture is positive proof of the religious catholicity of the Andhras of the early ages, is now a deserted village to be reached only with difficulty. The renowned inscription there, which has made Chezerla a by-word among the leading epigraphists of the word, is lying neglected and uncared for. It is hoped that with the spread of better knowledge about our antiquities, our people would come to take greater care and interest in preserving these invaluable original records of history. The 'Aradhana' whose first issue is just coming out, can well be proud of itself, if it carries this message to our villages.

Dharma is that which leads us to the path of Glory.
Dharma is that which has direct communion with God and God alone.
Dharma is that which is the sole refuge of hummanity.
Dharma is that which generates in us the feeling of universal Love.
Dharma is that by which we have harmony with God and Nature.
Dharma is nothing but everything to man.

एको वशी सर्वभूतान्तरात्मा
एकं रूपं बहुधा यः करोति ।
तमात्मस्थं येऽनुपश्यन्ति धीरा:
तेषां सुखं शाश्वतं नेतरेषाम् ॥

THE HINDU TEMPLE

By

SRI. C. V. L. VARAPRASADA ROW, B.A., B.L.
Deputy Commissioner, H. R. & C. E. (Andhra.)

(A Lecture Delivered to the Rotary Club, Masulipatam)

" And I say to mankind, Be not curious about God.
In the face of men and women I see God, and in my own face in the glass,
I find letters from God dropt in the street, and every one is signed by God's name.
And I have them where they are, for I know that wheresoever I go,
Others will punctually come for ever and ever."

WALT WHITHAN.

It is often said that your motto is "Service above self". Here the word, "Self", is used in its narrow context, as standing for the individual ego with all its selfishness, weaknesses and idiosyncrosies. So by this motto the members are expected to rise above the selfish nature in man and serve humanity at large. The same idea is also echoed in the tenets of Buddhism, when we hear "*Buddham Saranam Gachami, Dhammam Saranam Gachami, Sangham Saranam Gachami.*" The Hindu theology also holds up the same ideals but the approach is from a different angle. Here "Self" is used as equivalent to that Supreme Spirit, which permeates the whole universe and is familiarly known by that term, "*Satchidananda*". '*Sat*' stands for existence, '*Chit* for knowledge, '*Ananda*' for bliss. Hence knowledge, existence, bliss are considered to be the three sides of the triangle on which the entire world rests. But it is difficult to comprehend that nameless and the formless immanent spirit, which, at the same time, is the base, the function and the causative existence of the entire universe.

Hence according to one school of thought, the God-idea is analysed as having *two* states of forms-'*Prakruthi*' and '*Vikruthi*'. *Prakruthi* stands for unmanifested and invisibie form, which sustainss creates and destroys the objects of the Universe. '*Vikruti*' is the aspect of manifested world, i.e., thousands of forms and the names, by which the universe is ordinarily perceived, accepted and enjoyed. Hence according to Hindu Theology, God can be worshipped, both as unmanifested, transcedental immanent spirit and also as clothed in the myriads of forms and shapes constituting universe. Worship of God with form is therefore termed as '*Sa-Akara*'. '*Sa*' stands for 'with', '*Akara*' for is form. In short, temple stand, for this "*Sakara*", worship, i.e., worship of God as manifest in the universe. Vide.

प्रकृतिर्विकृतिस्तस्य रूपे च परमात्मनः ।
अलक्ष्यं तस्य तद्रूपं प्रकृतिस्सा प्रकीर्तिता ॥
साकारा विकृतिर्ज्ञेया तत्र सर्वं जगत्स्मृतम् ।
पूजाध्यानादिकं किन्तु साकारस्यैव साध्यते ॥

Consequently when a votary goes around the temple, he finds on its walls the panoramic view of the entire universe from tiniest and smallest to the largest and highest creatures in their order of evolution. On the walls of some of the temples, we come across a fish, a crab, a tortoise, an elephant, a horse and a lion ;—thus representing the various stages of the animal world. Higher above, we have the trees and the spirit of the trees, known as "*Salabhanjikas*". Then various phases of humanity from birth to death. Next in the higher stage, are the *Asurasas*, *Kinnaras* and *Devas* and beyond them lie the various *Avataras*. The word, "*Avatara*" stands for "coming down"—(*Avatarateeti Avathara*) i.e., the infinite assumes a finite existence and limits itself in a particular shape or form to save the humanity. Beyond *Avatharas* lie the "*Keerthimukha*" which is a combination of life and death. The upper portion, with its bulged out eyes and elongated nostrils, etc;, visualises *prana* i.e., life: and the lower portion usually a skeleton-like formation containing cadeverous cavity stands for. Beyond life and death is "*Amalaka*" a golden vase, standing for immortality, and above this is the final—the highest point of the temple which dissolves into the sky. Thus by gaining immortality, the individual is stated to transcend the limitations of the world and attain '*Moksha*', or release, therefrom. So in short, all the external pictures on the temple walls are intended to depict universe in all its myriads of forms and show finally the goal of humanity is to transcend the same and attain release, in formless existence. Hence according to *Agni Purana*, "*Akruthi*" of a temple is *Prakruthi*, (i.e., the Universe). *Vishnu Dharmottara*, an ancient treatise on Silpa Sastra of 12th century further evolves the idea by stating that the temple not only stands for the universe, but is supported by it and also shows the way beyond it.

As he circumambulates the devotee is expected not merely to see these forms on the temple walls, but feel and comprehend that he is part of that universe, which is depicted there. In fact he becomes the outer perimetre of the universe and as he goes on seeing these forms, he photographs on his mind's eye, that, he, and the rest of the forms, as are perceived there, are but the various phases of the immanent spirit that is inside the temple and also everywhere.

As he enters the temple, the space inside, the images, the architecture—all press upon the votary, from all sides. Thus he is encased or enveloped in this space and is led on to the *Garbhagruham* stage by stage. This is gain to impress on him that he is the part of that space, which is the universe. In some of the Rajputana temples, on the walls of the entrance of the *Garbha Gruha*, River Goddesses are depicted, the suggestion being that once a person crosses the threshold, and has *darsan* of the image inside, he is absolved of all his sins. On the tensil of the threshold we usually come across the picture of the Goddess of *Lakshmi* or other *Sakthi*. The word, "*Sakthi*" stands for "power", in other words, the dynamic spirit, which is the source of all existence, and destruction of this world. Again it is intended to represent that there the universe ends. Here all the carving and sculpture ceases. Inside the *Garbhagruham*, except the image in the centre, we do not come across any other painting or architecture. The object being to again illustrate to the devotee that beyond the universe with all its forms lie the supreme spirit, symbolised

by the image or the symbol that is lying in the *Garbhagruham*. The *Garbhagruham* is always half-illuminated, semi-dark and one only comes across camphor etc.. The object of keeping the *Garbhagruham* semi-dark is to ensure meditation. Just as in a cinema all the lights are turned out and thereafter the visitors only perceive the screen and nothing else, so also the *Garbhagruham* is kept in a semi-dark condition with an illumination of the immage only, so that the visitors, meditate upon the image and do not stand destructed by the surrounding features of the world. Thus the gate way is intended to stand as the arch of the universe, and the image or the symbol inside is intended to represent the supreme spirit, i.e., beyond the universe. In between lies the curtain—more commonly prescribed in *Vaishnavate* temples and is called as *Thiraskarini*. The *Vaishnavit* texts prescribe that it should be in three colours—white, red and black—representing the three *Gunas—Sathva*, *Rajah* and *Thamas*. Thus the image and the temple stand for the Lord as clothed in the universe, in other words, as "Sākāra".

Another idea, according to Hindu theology, is that God exists in the heart of every human being, Vide अहमात्मा गुडाकेश सर्वभूताशयस्थितः । भ्रामयन् सर्वभूतानि यन्त्रारूढानि मायया ॥ So Lord Krishna says in Geeta, "I exist in the heart of the human being". Thus every man is a walking temple of God, with Lord in the heart centre. According to one school of thought, the same idea is also carried into temple construction. "*Deho Devalayah Proktho Jeevo Devas Sanatanah*". Body is likened to a temple and the *Jeeva* inside thereby is like god in the temple. So the various parts of temples are likened to the body of a human being.

The top portion of the temple is the head; *Garbhalayam* is the neck; the front *Mandapa* is the *Kukshi* (stomach); the *prakara* walls of the temple represent the legs; the *Gopuram* is the feet and *Dhwajastambham* is the Vital or the creative centre. Thus every part of the temple is intended as the body of the Lord and so is normally expected to be treated as a holy spot where no unholy should be committed. Vide

शिखरं शिर इत्याहुः गर्भगेहं गलं तथा ।
मण्डपं कुक्षिरित्याहुः प्राकारं जानुजङ्घकम् ।
गोपुरं पादमित्याहुर्ध्वजं जीवनमुच्यते ॥

In another *Vaishnavite* text the temple is compared to a lotus pond containing a lotus. (*Kamalalaya*).

जलं विमानं ध्रुवबेरकन्दं कूर्चं तु नालं कुसुमं च कौतुकम् ।
बल्युत्सवस्नपनकादि च पत्रकाणि देवालयोऽयं
कमलालय स्स्यात् ॥

Here again the imagery is that the *Vimanam* of the temple is likened to the water in the tank. The *Dhruva—Murthi* to the root of the lotus. The *Sambandha Kurcha* (connecting line) is the stalk of the lotus. *Kouthuka Murthis* are the lotus itself. *Bali-Yatra* (Procession), *Snapana-Berams*, the leaves around the lotus and the entire temple is symbolised as *Kamalalayam*.

In *Shaivite* text the external aspect of the temple is likened to the *Sthulalinga*; the actual symbol *Linga* inside the *Garbhalaya* is the *Sukshma Linga*, and the *Bali Beram* is the *Bali Linga*.

The *Vikhanasa Agama* text divides *Paramatma* into five aspects (*Vyuhas*). The five aspects being *Vishnu*, *Purusha*, *Satya*, *Achyuta*, *Aniruddha*. The five aspects we have five sets of idols. The *Moolaberams*, the *Kouthukaberams*, the *Utsavaberams*, the *Snapanaberams* and the *Baliberams* and each set of idols is being worshipped for a particular purpose.

Thus the *Dhruva* idol is worshipped for sustaining the world, *Kouthukaberam* is for the *archana* for the benefit of the individual worshipper, *Utsavaberam*, as the name itself shows, is for being carried in procession and *Snapana* and *Baliberams* are for their respective purposes. Vide

ध्रुवं तु लोकरक्षार्थं अर्चनार्थं तु कौतुकम् ।
औत्सवं उत्सवार्थं च बल्यर्थं बलिबेरकम् ॥
स्नपनं स्नपनार्थं च पञ्च बेराः प्रकीर्तिताः ॥
" स वा एष पुरुषः पञ्चविधः पञ्चात्मा " इति श्रुतिः ॥

Similar symbolism also intended in the construction of the chariot. It is not a mere vehicle or a carriage for putting the image, indeed it is intended to represent the entire universe. The bottom half represents the seven *lokas* underneath and the top half represents the seven *lokas* above. In between at the heart centre the image is installed. Thus the devotee, according to Hindu religion is reminded of God as one clothed in the universe. So whatever is done according to Hindu theology, the intention is to remind you of the immanent spirit that permeates the whole universe. Hinduism is often criticised as pantheistic and advocating idolatory. Externally it is so, but for one who really understands its significance, the images are intended as reminder of that formless and nameless existence, which is within and without. Society consists of humanity in various stages. All cannot conceive of God as formless and nameless. In fact from birth, mind is so much used to the forms of the world, that it cannot concentrate and dwell upon God as something beyond forms. So the ancient *Rishis* in their compassion, to teach the lowest levels of humanity and take them higher, stage by stage, have conceived these images and the temples are necessary stages in spiritual development.

Dr. Stella Kramarisch, Professor of Indian Art, University of Calcutta, in her monumental works in Hindu Temples remarked, "India thinks in images. *Murti* itself is beheld as a divinity. *Murti* the wife of *Dharma*, is form luminous and charming. Without her the Supreme Spirit (*Paramatma*), whose abode is the whole universe, would be without support. Her charm and attractions are those of the *Anima Murthi*, cosmic vitality active in the middle region, (*Anthariksha*) the space. There the temple has its extension". Similarly in *Devi Mahatmyam*, Goddess *Narayani* is addressed as thus, "Nameless and formless thou art, Oh! Thou unknowable. All forms of the universe are Thine; thus Thou are known. Known and unknowble, Goddess Nārāyaṇ, Obeisance" Thus the Hindu Religion seeks to teach its devotee, the twin aspects of God with form and without form and the symbolism of the Hindu temple is an important means to remind the Hindu in his daily round to reflect upon the reality of the self and the ephimeral nature of the Universe.

Narayonopanishat :—"I find myself reflected everywhere in universe".

" स्वस्ति वः पाराय तमसः परस्तात् "
" य एनं विदुरमृतास्ते भवन्ति "
" ओं तत्सत् "

Abstention from injury, truthfulness of speech, justice, compassion, self-restraint, amiability, modesty, patience,—the practice of these is the best of all Dharmas.

THE PHILOSOPHY OF WORSHIP

By

SRI. P. SANKARANARAYANAN, M.A.

(Professor of Philosophy, Vivekananda College, Madras.)

Religion is the expression of man's soul hunger to attain to his God. Like bodily hunger, it grows by what it feeds on; but, unlike it, while it lasts, it makes for a joy ineffable as it is insatiable. The religious predicament is characterised by the longing of man to re-unite himself with God and is marked by his conscious and constant effort to attune himself in thought, word and act to the God of his heart. Such attunement is worship and constitutes a very vital part of the practice of religion. For, religion brings about relation between the devotee and the deity and subsists in that relation. The process of establishing this relation from the human side is called worship and the same from the divine side is grace by which the Deity annexes the devotee to Himself. It is by worship that man makes himself eligible for God's grace; for as has been so timely observed, when man walks towards God, God runs towards man. Every step that he takes towards God by his acts of worship brings God nearer to him than he conceives until he is enveloped by the divine, and devinised, body and soul.

Thus the triad of religion is constituted by the worshipper who is the *upasaka*, the worshipped that is the *upasya* and the worship which is *upasana*. *Upasana* mediates between the *upasaka* and the *upasya*, making for an attunement which finally ends in an 'at-one-ment' which characterises the mystic experience of the divine in the soul of the devotee. Born in an attitude and sustained by it, the activity of *upasana* must lead to an attainment which is the fruition of religion. The *upasaka* is spoken of as a *bhakta* or devotee and *upasana* as a mental climate is devotion and as bodily activity is worship. It is devotion in the mind and heart that gives significance and reality to worship; for without it, worship will become meaningless ritual, a falsehood of the devotee and a mockery of the deity. The psychology of worship relates to the mental constitution of the devotee. A consciousness of one's littleness and finitude in contrast with infinite nature of God, a due sense ot humility and bitter resignation and a dedicatory attitude whereby everything that is held dear including one's own life are surrendered to the Supreme form the background for the frontal focussing of *upasana*, which is concentration of mind, and of accordant speech and act on the object of worship. Regular practic of such *upasana* brings about a mental habit of constantly dwelling in that object till it engrosses the mind at all times waking, dreaming or asleep. That this may be secured, it is necessary to bend the body to the service of the mind. Hence the obligation to keep it pure externally by baths in sacred waters, and wearing sanctified apparel, and internally by eating approved foods to the limit of sustenance and restoring to periodical fasts which will purge both body and mind of deleterious humours.

Ritual plays a very vital part in worship. It constitutes the mode in which devotion in the heart expresses itself outwardly. It is the *expression of devotion* and not its *exhibition*. Worship, born of an attitude must evidence itself in act.

Ritual is the *act* of worship and is as germane to it as the *attitude* itself. Either without the other will not constitute the whole of worship. Those who speak slightingly of the ceremonials of worship are unaware of the psychology of worship. Every detail of the ceremonial is intended to attune the worshipper to the worshipped helping him to concentrate his mind on the object of worship. When such concentration becomes a habit and arises with spontaneous ease, the rituals of worship are no more needed. But, they are not *given up*, but they *fall of*. But till then, as aids to concentration and as expressions of the devotional attitude these are essential to worship. In public worship, as in temples, the ceremonials draw the attention of the assembled worshippers to the object of worship, focussing their minds on it and making them forget themselves for the time being. The paraphranalia of worship, at home or in temples, are intended to create such a devotional attitude in the participants and beholders as will keep them in tune with that object. It is true that the core of relgion is devotion in heart and that does not consist in *mere* outward shows and forms. It is also true that exhibitional religion in some cases betokens nothing in the heart which it claims to exhibit. To such kind belong the frauds,' impostors and pious cats of 'religious' fraternities. But even as a counterfeit coin implies the true currency, there are genuine devotees whose religious fervour breaks the bond of repression and utters itself in tears and sobs, in song and praise, in prostrations and perambulations. Such outpourings of devotion which constitute the mechanics of worship are not to be lightly treated as either unessential or untrue. Ceremonial is the scaffolding of worship and also its visible manifestation.

The ethical significance of worship is to chasten the devotee, to make for his moral betterment. Morality is the foundation of religion. An immoral man cannot be religious nor can an irreligious have the sense for morality. The virtues of sincerity, truth, purity, humility, service, dedication etc. are called into play so constantly and so much in worship that a life spent in ceaseless worship of God is ethically of a superlative order of excellence. The saints of religion are paragons of virtue. In fact, the word *saint* counts both religious and moral excellence. Worship cultivates the virtues of self-denial and self-sacrifice and is intended to keep the worshipper constantly in mind of " Not I, but Thou; not for me, but for Thee.' One habitually living in this climate of dedication and sacrifice can easily engage oneself in social service, in *loka-sangraha*. To such a one work for the welfare of others will become worship of God. He will then realise that *manava-seva*, service of man, *Madhava seva*, service of God. A true worshipper loves all and hates none, desires nothing for himself, but seeks everything for others. He cannot speak a harsh word or do a baneful act. His very look becomes a benediction, his words are wisdom and his work is a consecration.

Withal, worship is a process and not the product. It is the rail road of religion, nor its destination. Like every process, worship fulfils itself by negating itself ultimately. Worship, which is born of the quality of the worshipper and the worshipped and is sustained by it, must in the last resort bring about the union of the worshipper with the worshipped. The duality must be transcended by a unity. At that stage there is no 'I' and 'Thou;' the 'I' merges in the 'Thou,' then there are not two, but one. And, when 'I' the worshipper and 'Thou' the worshipped

become one, the predicament of worship disappears and with it the act of worship too. Then there is no act of oblation, no speech of prayer, no utterance of *mantra*. The devotee is transformed into the mystic; all utterance is stilled in the silence of *anubhava*. The influx of the divine into the members of the worshipper's body paralyses every act and brings about a serene stillness of being interspersed with ecstacies of experience. *Upasana* fulfils itself in *Samadhi*.

PANCHARATRA AGAMA

By

DR. K. C. VARADACHARI, M.A., Ph.D.

(Lecturer in Philosophy, Sri Venkateswara Arts College, Tirupati.)

Pāncharātra is a hoary system of theology. Its beginnings are lost in time and it claims a divine origin as having been taught by S'rīman-Nārāyaṇa, the Supreme Godhead to five disciples namely Ananta (Ādis'eṣa), Garuda, Viṣvaksēna, Rudra (S'iva) and Brahmā. There is a tradition which says that as the occult secret instructions were given in five consequtive nights (rātris) the name pānchāratra came to be applied to this doctrine of Divine Worship. At the beginning it was one s'āstra comprising the Jñāna (knowledge of Godhead), Yoga, (meditation for union), kriya (construction of temples and images) and carya (doing or performing religious and spiritual activities in connection with the service of God). But this huge s'āstra of nearly one and a half crores of slōkas became split up into saṁhitā of lesser length. We have nearly 210 pāncharātra saṁhitās but only a few of them are said to be authoritative such as the Nāradīya, Mahāsanatkumāra Jayākhya, Paramēs-vara, Īs'vara, Kapiñjala, Parāsara, Padma, Viṣhṇutilaka, Bhāradvāja, S'rīpras'na, Sāttvata, Bṛhadbrahmā and Ahirbudnya.

The Pāncharātra āgama is at least as old as the Mahābhārata. It is mentioned in the S'āntiparva. Sri Krishna is said to have been a sāttvata (pāncharātra). It is also known as the Cult of Vāsudeva. Further colour is lent to this by the naming of the sons and grandson of Sri Krishna as Pradhyumna and Aniruddha whereas his own brother was known as Samkarshana. Samkarshana, Pradhyumna and Aniruddha are said to be the vyūhas (cosmic powers of withdrawl, sustention and creation), whilst Sri Krishna as Vāsudeva was the redeemer and saviour of the world in trevail. Dr. R. G. Bhandarkar has also attempted to show that at least by the time of the Harivamsa the identification of the Ābhira Gōpālakrishna with the Mahābhārata Sri Krishna Vāsudeva was complete. The Sāttvata doctrine is clearly implicit in the teaching of the Bhagavad Gītā. It was an attempt at a sublimated synthesis of works, knowledge and secrifice taught in the Upanishads and the Vēdas. It was a very ancient doctrine as Sri Krishna himself states (*Bhagavad Gita*. IV). It is the distilled teaching of Sri Krishna who announced Himself as the descent of God in all His supreme plenitude.

The Pāncharātra Āgama claims that it teaches the knowledge that can flow into

works of worship and lead to the ultimate realisation. *The name '*Rātra*' is traced to the view that the teaching would grant that knowledge which liberates man or the bound soul from its cycle of ignorances. The ignorances are attributed to the individual from beginningless time and go with *karma* which again it's beginningless. Another view is that the teaahing was given to five great seers by God, namely, Brahma, Rudra, Indra, Ananta, and Garuda on five successive nights. Each became a *Samhita* and each of course was directed to a particular kind of exposition though all samhitas contained the essential teaching. It has been also suggested that there is some connection with the pàncarātra-satra of the Brāhmaṇas—five-night sacrifices. Sacrifice has been sublimated in the Pāncarātra āgama in order to be of the order of worship of the forms of God. The peculiar or differentiating doctrine (pradhāna-pratitantra) of Pāncharātra is its emphasis on the worship of the One Supreme Being who has taken forms suitable for worship. But such suitability for worship included the conception tha the forms worshipped are indeed capabl of being directly the Supreme Object of worship and adoration. The Pāncharātra view in a sense snblimates and synthesises the teaching of the Upanishads and Brāhmaṇās and Mantras belonging to the Vēdaic knowledge by integrating Philosophy of discrimination, occult efficacy of *mantra,* the designs peculiar to the several powers or mechanisms of invocation and presence (*yantra*), the establishment of the places of residence (*mandira*) or temples in a particular manner appropriate to the Divine Force, the manner of installation, the prescribing of duties to the individuals who would profit by the presence of the Divine, and the performance of the festivals appropriate to the Supreme Form installed in the temple.

The philosophy of discrimination that it teaches is similar to that the Sāmkhya philosophy but with a difference. In fact it is stated to be theistic edition of sāmkhya which has similarity with the Vis'iṣtādvaita philosophy of Sri Rāmānuja. The one Supreme Godhead is always inseparable connected with the divine principle of Lakṣmī—who is His S'akti. This s'akti is the principle of creativity and is also known in one of her aspects as Sudars'ana. Though undifferentiated from Him in the period prior to evolution when everything is 'a sky without a single cloud', at the end of the period of the night (*paurushi ratri*) the S'akti of Viṣṇu opens her eyes and it almost looks like a lightning in the sky, and she begins to act. Lakṣmi alone acts, Viṣṇu is transcendent. Sudars'ana is the kriyā s'akti of Lakṣmī and Bhūti s'aktī is the meterial world; thus Viṣṇu is said to be the *causa efficiens* of the created world, kriya s'akti is the *causa instrumentalis*, whereas the bhūti s'akti is the material cause (*causa materialis*). The transcendental aspect of Viṣṇu is the backgronud. The world or the universe is created in two stages called *advarika* and *sadvarika*, one which is transcendental process when the Divine

* Cf. *Introduction to Pancaratra and the Ahirbudhnya Samhita*: Otto Schnada: Occult teaching is usually given in the nights: The teaching is given in the deep sleep state or prajna for a true liberation must start in that state and initiations are performed then. Indeed every individual unknowingly goes into that state in deep sleep or the night of the individual and meets his Self or God-head in his heart as the Upanishad states. Rātra is the teaching given in pralaya according to some Ref. Bh. Gita II, 69 या निशा सर्वभूतानां.........। सा निशा पश्यतो मुनेः॥ where the *munis* are those who are awake when everybody is asleep when all others are awake. Ratra is said to be thus knowledge of ignorance, sacrifice that ultimately takes one beyond the five levels of ignorance or intimates us the truth about the five modalities of being.

Himself splits into four forms which are the cosmic lords of the several cosmic processes and elements. The souls are said to be indistinguishably massed under the first vyūha (split of the Godhead who had opened His eyes so to speak) named as Samkarshaṇa. Then the second split of Vāsudeva originating from Samkarshana is the lord of the Mind when the duality between souls and Nature emerges and He is named Pradyumna. The third spilt originating from the last is called Aniruddha and is the *adhidevata* of the Guṇas. There are of course possibly variations. But the general fact remains that these three or four Vyūhas or splits are of cosmic or transcosmic nature and render possible the lower creation. The principle of unity along with the timeless being is emhasized. In modern language of the seer Sri Aurobindo, we can say that these are supernal states of the eternal and the immortal.

The Supreme Godhead known as Vāsudēva transcendent to all process manifests Himself in the creative manifestation beyond human time as the creator and sustainer and withdrawer principles whilst remaining within the scheme of creation as Himself. Thus four forms has the One Vāsudeva namely of Vāsudēva of the Kṣīrābdhi, of Samkarshaṇa and Pradyumna and Aniruddha.

There seems to be also the realisation of the great truth that the process of creation is a pariṇāma (evolution) gradual manifestation of the inner nature of the things that exist, namely the souls and the material world. The Lord thus becomes the indwelling impelling principle by 'entering into the creation' as the *antaryami.* This entering of the supreme *Para Vasudeva* takes place in the heart of all creatures.

The further truth that the Supreme Lord enters into creation not only as the indwelling inner impelling principle of evolution in each creature (and *tattva*) in expanded to include the 'historical' descents of God as a personality endowed with supernal powers and richness and sovereignty who comes to order the process of life according to the immuable laws of spirit. The Bhagavad Gita gives a full exposition of this meaning of the *avatar* (divine descent) when it says that the Lord incarnates (descends into the historical situations) whenever righteousness decreases and evil increases, to save the righteous and eliminate and destroy the wicked. "यदा यदा हि धर्मस्य........। तदात्मानं सृजाम्यम्" There are of course manifold ways of saving the souls, physically, vitally, mentally and spirituality, and many indeed are the incarnations of the Divine in all sorts of ways adapted to the fulfilment of the Divine Will. These avatars are reckoned by the Pancharātra to be 36 important ones, of which ten which are reckoned by the public as the most important. These are known as *vibhavas.* There can be partial avataras, permanent avataras and *amsavataras.* Partial avataras come into being for a brief while taking possession of a mighty soul and working out the mission and passing out of it as soon as the mission is over. Permanent avataras are those which continue for the whole period of creation (srishti), and amsavataras are those descents of the Divine portions (soul or instruments) which are sent for the purpose or mission that has to be done which they execute with divine efficiency. Indeed much speculation has been expended over the particular source or origin of the avataras themselves, whether a particular avatara belongs to the plane of Samkarshana, Pardyumna, Aniruddha or Vāsudeva. Thus among the eternal avataras Kēśava, Nārāyaṇa and

Madhava are referred to Vāsudeva, these Lords being lords of the months.

Govinda, Vishnu and Madhusūdana belong to Samkarshana, Trivikrama Vāmana and S'rīdhara belong to Pradyumna (and Hrishikes'a, Padmanabha and Dāmodara belong to Aniruddha. (Obviously Trivikrama and Vāmana as lords of the respective months are different from the Historical descents.) These are the Lords of the months (māsas) as the Supreme Deity (Vāsudeva) is as Prajapati the year (samvatsara). The historical descents also are referred to the different vyūhas. Thus Matsya Kūrma and Varāha are from Vāsudeva, Nrisimha, Vāmana and Paras'urama are from Samkarshana Das'aratha Rāma and Balarāma are from Pradyumna whereas Krishna and Kalki are from Aniruddha. Pāncharātra does not recognize Buddha as an avatāra of the right order but of the left order; that is, the purpose of that avatara is not to restore the right and redress the wrong so much as the attracting of the wrong from the right by the process of presenting doctrines which have the glamour of godlessness and goodness superficially considered and preaching them. There are other versions of this process. One thing emerges that God is at once the incarnate Lord of the form of Time (as Varṣa or Samvatsara), as māsa and as day and night. This is beautifully echoed in the Pras'nopanishad, I prasna, which however is not referred to by any Āgama.

Time in its eternal form as well as in its temporal serial form has been thus given a full place. Everything in this world works out according to Time and *Niyati* (fixed order and not so much the predestined order) and Guṇa (the quality of events and things). There are interesting discussions as to whether they are one unity which have separated gradually in evolution (pariṇāma) as three different principles. It is clear that Time as regular succession almost is *Niyati* and the *guna* of time depends on the speeds of time. But more than all Indian thinkers of the Pāncharātra had the conception of the integral time which is neither subjective nor merely objective but as the dimension of every event. All categories, not merely matter but souls also, are differentiated according to their time-factor, law-factor and quality-factor. Thus we have *deva, manava, pasu* etc. with different measures of time; they have their respective *dharma* and *adharma* or *niyati* and they are distinguished by their qualities of *sattva, rajas* and *tamas*; The formation of the original timeless process becomes the condition for the manifestation of the time-process. The subtle become the condition of the gross-manifestation.

The souls also are gradually made to descend into the most gross elements and assume such bodies as their *Karma* demands. They are found in all conditions and have different equipments which help their movement. Having descended into the most gross not by their own will however, they have been given the opportunity for returning to the timeless state. They have to become self-conscious of the supreme status from which they have descended. They should realise that they are in every activity sustained by the power of Brahman. The whole process of creation must be realised as the play of the One Supreme Being through His Power (Lakshmī) which is manifested in two forms as *Sudarsana* and *Bhuti-sakti* (*Maya, Vidya, sasvadvidya,, Mulaprakriti*). They are to realise their unity with God in every sense. It is because of this supreme unity of the soul with Brahman, Vishnu, that the soul experiences libera-

tion. The Philosophy of the Pāncharātra is capable of being described as Viśiṣṭādvaita, in so far as the Supreme Brahman as Viṣhṇu is eternally inseparably and even indistinguishably one with His Power Lakshmī, and the souls are eternal *amsas* of the Supreme Brahman's Power so to speak. There is only God with His Power and none other. The processes of this Power of God are real processes involving two processes of *parinama* and involvement or descent of the souls into every category of *Bhutisakti* or Nature and a return or ascent in and through these categories so to speak by realising that one is the *amsa* of God (or His Power) and dedicate oneself to that Godhead through surrender and devotion.

The *Archa avatara* is, of course, the most important part of this Āgama as it renders worship possible in a concrete way that is open to all souls even as the lowest level. Redemption being the aim, and return being the immediate incentive the souls turn to God. A philosophic certainty about the existence of the creator-God is good for those who think or could think the transcendent Godhead is beyond all knowledge unless He could present Himself in vision; the historical *avatara* could not be approached by all and served and loved because He descends only at certain periods of time and withdraws: the *antaryamin* is to be known and worshipped and loved and entered into only by the Yogis in their deepest moments of meditation. Not so however the *Archa* form of God which one could install at any time and place and at all places and worship and see and adore. It is the most accessible form; and all persons in so far as they are embodied feel the necessity for a visualised God. It is not as a delegate of the other forms of God which are also in a sense delegates of the One Supreme Godhead. But it is necessary to realise that the same power and force of the Divine indivisibly is pervading and acting in this delegate. Thus the *Archa* is not a representation or merely an object for meditational purposes (*pratika*) but a *presence* in full of the Divine Himself and His Power. The Archa has to be installed in a particular manner. Indeed it has to be made according to the *sastras* on this subject. The Pāncharātra āgama devotes a considerable amount of its enquiry into the proper construction of the temple and the proportion of the temple to the size of the image to be installed. The recent publication from Srirangam of the *Paramesvarasamhita* contains numerous diagrams about the temple construction and the necessity to install the several deities or subordinate powers in the temple so as to reveal the full plenitude of the temple of God which is His city the strict adherence to the performance of the *nitya* and *naimittika* as also the *Utsavas* or festivals according to the *sastra* is the condition of the proper presence of the Godhead in the installed idol. Nowadays with modern notions we are likely to forget that the temple should be treated as reverently as we treat a power-house and the occult force of the installed idol can be retained without being 'earthed' by the maintainence of the occult health of the temple. The human individual must worship the Divine's five forms during the five periods of the Day. The worshipper should conform to the *abhigamana*, *upadāna*, *ijya*, *svādhyaya* and *yoga* kālās and thus be in touch with the five-fold nature of Brahman always in order to be able to attain the glorious union with God which is liberation. These worshippers are known as *panchakala-parayanas*. The temple worship also conforms

to this *panchakalaniyama* and should be sedulously performed by the priests according to the prescribed methods. Any violation of these performances would lead to the withdrawal of the presence. The conditions of the presence are really important. Just as the yogi has to practice *yama* and *niyama* so too the archaka and the devotees should closely observe the principles of *Sraddha, Saucha,* and *Isvarapranidhana.* The worship of the temple includes the strict cleanliness in all matters and pure chanting of the *mantras* and other observances. Man lives in the holy presence of God in order to benefit from such a daily contact. Then alone there grows the awareness of the other wonderful forms of the Supreme Godhead, from and issuing out of this *archa.* The word *archa* itself signifies the light which leads to the light-worlds—*archiradi-marga* of God-realisation. *Sayujya, salokya, sarupya* and *samipya* are the four stages of this process. To live near God, to experience the worlds of light of God, to get united with God in all His supreme-glory, and finally to attain the same quality or form of God which is the attainment of universality in all modes of consciousness and beneficence in all activities of that consciousness except with regard to the creative world-activities (*loaa-vyapara*) are indeed the four stages of the liberation. All these are rendered possible by the worship of the Iconic representation (Archa) which is to be worshipped as if it is indeed also the Para (transcendent), vyūha (cosmic powers), vibhava (avatara) and the antaryāmi (hārda, seated in the heart of all creatures). This is integral meditation. All are indeed Perfect, full and One only, even as the Veda puts it: *Purnam adah purnam idam purnat purnam uducyate.* Pūrṇasya pūrṇam ādāya, pūrṇam evāvasiṣyate.

पूर्णमदः..........उच्यते ।
पूर्णस्य..........अवशिष्यते ॥

That (Para) is Full (integral); This (Archa) is integral (full); Arising from that Integral (this) (Vyūha) is integral; That which is arising is indeed full (integral): that which remains is integral (full) In none is there dimunition or loss of perfectness or integral oneness. This is the mystic realisation of the Pāncharātra Philosophers and Ālvārs.

The glory of Pāncharatra lies in the assertion that God can be perceived here and now on this terrestrial scheme of things, provided one surrenders oneself to this experience |of God through the God in the temple dedicated and consecrated to His Supreme Presence. *Prapatti* is the path of Yoga which includes gradually all other *yogas* in the light of surrender. Man should will to know God, renounce all that leads him away from Him, choose Him alone as the path and way and end; and increase in the faith in Him as the One supreme Person everywhere and in every activity, both objective and subjective, and utter surrender to His will in perfect abasement and understanding; and these steps of surrender are the yoga of *prapatti* and should be understood as including the *jnana karma* and *bhakti* yogas also in an Integral way.

Thus briefly considered Pāncharāta is one of the most interesting and living theisms in the world and in a pregnant sense the most complete and satisfying theism. No one this school of theism which is Religion and Philosophy in integral union, has had its fullest growth in South India. The temples of South India reveal this living theism as the most satisfying to the human mind. Their purity must be maintained and the *agama* mode of worship must be preserved. And

it is indeed a very bright idea to have special colleges for teaching this vast literature of the Āgama. There are many texts of this system which deals with all aspects of temple architecture, worship, *yajna* and installation and festivals which require to be brought to light and edited with scrupulous care by men who actually are in touch with the worship of the God-head in the *sanctum sanctorum.*

May Sri Krishna the founder of this teaching of the Pancharatra Agama bless the endeavour to preserve and teach this most blessed doctrine and religion.

य एकोऽवर्णो बहुधा शक्तियोगात्
वर्णाननेकान्निहितार्थो दधाति ।
विचैति चान्ते विश्वमादौ च देवः
स नो बुद्ध्या शुभया संयुनक्तु ॥

May He,—the one without a second, who, though formless, produces, by means of His manifold powers, various froms without any purpose of his own: from whom the universe comes into being in the beginning of creation; and to whom it returns in the end—endow us with good thoughts.

अग्ने व्रतपते व्रतं चरिष्यामि । तच्छकेयं
तन्मे राध्यताम् । इदमहमनृतात्सत्यमुपैमि ॥

O Thon glorious Lord, O protector of vows, I am determined to master my lower self. Vouchafe unto me the riquired strength and make my effort fruitful. Through thy grace, leaving untruth, may I realise Ttuth.

ओं सहनाववतु । सह नौ भुनक्तु । सह वीर्यं करवावहै ।
तेजस्वि नावधीतमस्तु । मा विद्विषावहै ॥
ओं शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

Om, May Brahman protect us both, the preceptor and the disciple. May He nourish us both. May we work together with great energy. May our study be vigorous and fruitful. May love and harmony dwell amongst us.

Om Peace, Peace, Peace.

APPENDIX

Rules & Amendments of Hindu Religious & Charitable Endowments Act.

NOTE

1. Section 76 of the Madras Hindu Religious and Charitable Endowments (Andhra Second Amendment) Act 1954.

76 (1) In respect of the services rendered by the Government and their officers every religious institution shall, from the income derived by it, pay to The Government annually for meeting the cost of such services such contribution not exceeding five percent of its income as may be prescribed. The contribution, so paid shall be kept and administered as a separate fund.

(2) Every Religious Institution, the annual income of which, for the fasli year immediately preceeding as calculated for the purposes of the levy of contribution under sub-section (1) is not less than one thousand rupees, shall pay to the Government annually, for meeting pay the cost of auditing its accounts, such further sum not exeeding one and a half per cent of its income as the Commissioner may determine.

(3) The annual payments referred to in Sub-section (1) and (2) shall be made, notwithstanding any thing to the contrary contained in any scheme settled or deemed to be settled under this Act for the Religious institution concerned.

(4) The Government shall pay the salaries, allwoances, pensions and other beneficial remuneration of the Commissioner, Deputy Commissioner, Asst. Commissioners and other officers and servants (other than Executive officers of Religious Institutions) employed for the purposes of this Act and the other expenses incurred for such purposes including the expenses of Area Committees and the cost of audting the accounts of Religious institutions.

(5) The payments made by the Government under sub-section (4) (Except in so far as such payments relate to the cost of auditing the accounts) shall be recouped from the fund referred to in sub-section (1).

Rules

1. In respect of the services rendered by the Government and their officers, every religious institution shall from the income derived by it, pay to the Government annually such contribution as the Commissioner may, by order fix under rule 2, and every such order of the Commissioner shall be final.

2. "The assessment of contributions payable by a Religious institution shall be made for each fasli year on the basis of the services rendered to that institution and shall be made by the Commissioner separately for each institution, taking into consideration the supervision and control exercised, and the administrative functions performed by the Commissioner, the Deputy Commissioner and the Asst. Commissioners under the Madras Hindu Religious and Charitable Endowments Act 1951, in respect of the institution and the services renderd by the Inspectors to the institution provided that the amount so assessed shall not exceed five percent of the income of the institution".

2. Assessment is made for each fasli by the Commissioner under Rule 2 of the assessment-rules framed under sec. 100 (2) (0) of the Act in G. O. No. 1290 Rural Welfare 5-12-51 as amended by G. O. Ms. No. 502 Law (Endowments) Department dated 19.5.54. The Trustee of every Religious institution should furnish before 31st August in each fasli year to the Commissioner a return; the trustee should forward along with the return a verified statement of receipts and expenses with detailed explanation for any of the item in the statement not included in the returns. If the returns are

submited in time the assessment will be made after taking the returns into consideration, if not, the assessment will be made to the best of the judgment of the Commissioner and the amount so assessed shall be deemed to be the income of the Religious institution for the purpose of sec. 76 of the Act.

3. The Executive authorities of Religious institutions are informed that if the contribution for the services rendered to the Religious Institutions and audit fees due to the Government are not paid within a month from the receipt of notice of assessment, or, when objection has been preferred, within a month from the date of the decision of the Commissioner, Requisition to the Revenue Department will be issued for the collection of the amount and the Revenue Department will collect the amount as if it is an arrear of land revenue.

Act No. VII of 54

(Received by Governer on 15th March 1954 for Consideration by President.)
An act to amend The Madras Hindu Religious and charitable Endowments Act 1951.

Whereas it is expedient to amend the Madras Hindu Religious and Charitable Endowments Act 1951 (Madras Act XIX of 51) for the purposes hereinafter appearing; It is hereby enacted as follows:

(1) Short title, effect and commencement—(1) This Act may be called the Madras Hindu Religious and Charitable Endowments (Andhra Amendment) Act 1954.

(2) It effects to the whole of the State of Andhra.

(3) It shall come into force on such date as the State Government may, by notification in the Andhra Gazette, appoint.

(Recived assent of the President on 19th April 1954)

(Published in Part IV–B–Extraordinary. Wednesday April *21-1954* P. 59.

2. Amendment of Sec. 3 Madras Act XIX of 1951. Section 3 of the Madras Act XIX of 1951. (Madras Act XIX of 1951) (hereinafter referred to as the Principal Act) shall be renumberd as subsection (1) of that section and to that section as so renumbered, the following sub-section shall he added, namely :—

(2) "The Government may, at any time, on application made to them, or so review any notification issued under subsec. (1) on the ground there was mistake of fact or law, cancel such notification and restore to the original management, the endowment subject to any scheme or conditions which the Government may make or impose in the interests of endowment."

3. Amendment of Sec. 39, Madras Act XIX of 1951 :—In sec. 39, Sub-section (3)

of the Principal Act, for the words "five years", the words "three years" shall be substituted.

4. Amendment of sec. 59, Madras Act XIX of 1951 :—In sec. 59. sub-section (1) of the Principal Act, on the end of cl (j), the following words shall be added, namely :—

"or which reqiures renovation".

5. Amendment of sec. 80, Madras Act XIX of 1951 :—In sec. 80, sub-section (3), clause (a) of the Principal Act, for the words "five persons" the words and brackets" not exceeding eleven persons (of whom three shall be members of the Andhra Legislative and one shall be a member belonging to the scheduled castes)", and for the words "five years" the words. "three years" shall be substituted.

6. Amendment of sec. 99, Madras Act XIX of 1951. In section 99 of the Principal Act after subsection (2), the following sub-section shall be inserted, namely:—

"(3) The Government may *ses motu*, or on application from any person interested, in either case within ninety days of the passing of an order under subsec. (1), review any such order if it was passed by them under any mistake, whether of fact or of law, or in ignorance of any material fact. The provisions contained in the provision to subsection (1), and in subsection (2), shall apply in respect of any proceeding under this subsection as they apply to a proceeding under subsection (1)"

7. Ammendment of schedule 1, Madras Act XIX of 1951 :—In schedule 1, item IV of the Principal Act, after the entry relating to sec. 99, the following entry shall be inserted, namely :—

"99. Application to Government for review—50"

8. Transitional provision :—Notwithstanding any thing contained in the Principal Act, or in the Principal Act, as ammended by this Act,—

(a) Every Trustee appointed, and every member of the Board of Trustee constituted, for any religious institution under sec 39 or sec 41 of the Principal Act, and

(b) Every member of the Board of Trustees constituted for the Tirumalai Tirupati Devasthanams under sec. 80, subsection (3), of the Principal Act, and holding office immediately before the commencement of this Act, shall cease to hold his office as a trustee or as a member of the Board of trustees, as the case may be, or on the date on which this Act comes into force; and with effect from that date the Commissioner or the Area Committee or the Government as the case may be, shall appoint a new trustee, or trustees or constitute a new Board of Trustees, in accordance with the provisions of the Principal Act, as amended by this Act.

(By order of the Governer)

M. K. NARAYANASWAMI,
Depeuty Secretary to Government,
Law Department.

B. Ch. NARAYANA MURTHY,
Secretary to Government,
Law Department.

Part IV B. Thursday, March 18, 54.

Received assent of Governer on 15th March 54.

Act No. IV of 54

An act further to amend the Madras Hindu Religious & Charitable Endowments Act 1951.

Whereas it is expedient further to amend the Madras Hindu Religious and Charitable Endowments Act, 1951. (Madras Act XIX of 1951) for the purposes hereinafter appearing; it is hereby enacted as follows :—

1. Short title, Extent, and Commencement :—(1) This Act may be called the Madras Hindu Religious and Charitable Endowments Act, 1951 (Madras Act XIX of 1951), for the purposes hereinafter appearing; It is hereby enacted as follows :—

(1) Short title, extent, and Commencement :—(1) This Act may be called the Madras Hindu Religious and Charitable Endowments (Andhra Second Amendment) Act, 1954.

(2) It extends to the whole of the State of Andhra.

(3) It shall come into force at once.

2. Ammendment of sec. 76, Madras Act XIX of 1951 :—In sec. 76 of the Madras Hindu Religious and Charitable Endowments Act, 1951 (Madras Act XIX of 1951)—

(1) In subsection (1), after the word "annually" the words "for meeting the cost of such services" shall be inserted, and the following sentence shall be added at the end, namely :—

"The contribution so paid shall be kept and administered as a seperate fund".

(2) After subsection (4) the following subsection shall he added namely.

"(5) The payment made by the Government under sub-section (4) (except in so far as such payments relate to the cost of auditing the accounts) shall be recouped from the fund referred to in subsection (1)".

(By order of the Governer)

M. K. NARAYANASWAMI.

Deputy Secretary to Government,

Law Department.

An act further to amend the Madras Hindu Religious and Charitable Endowments Act, 1951.

Whereas it is expedient further to amend the Madras Hindu Religious and Charitable Endowments Act 1951 (Madras Act of 1951) for the purposes hereinafter appearing ; it is hereby enacted as follows :—

1. Short title—This Act may be called the Madras Hindu Religious and Charitable Endowments (Andhra Third Amendment) Act, 1954.

2. Amendment of sec. 21, Madras Act XIX of 1951 :—To sec. 21, subsection (1), of the Madras Hindu Religious and Charitable Endowments Act, 1951 (Madras Act XIX of 1951) (herein after referred to as the Principal Act), the following proviso shall be added, namely :—"Provided that before entering such premises or place of worship for a bonafide purpose, the offer or making the entry shall give reasonable notice to the trustee or head of the institution and shall have due regard to the religious practice or usage of the institution".

3. Amendment of sec. 30, Madras Act XIX of 1951 :—In sec. 30 of the Principal Act. In subsection (2), for the words "shall be granted", the words "may be granted" shall be substituted.

4. Amendment of sec. 31, Madras Act XIX of 1951 :—In sec. 31 of the Principal Act.

(1) In subsection (1) in the first paragraph, the words "or for the other religious, charitable social or educational purpose not inconsistent with the objects of such institution" shall be added at the end and

(2) after the second proviso, the following proviso shall be added namely :—"Provided also that the sanction aforesaid shall not be necessary in the case of a matth or a specific endowemnt attached to a matth".

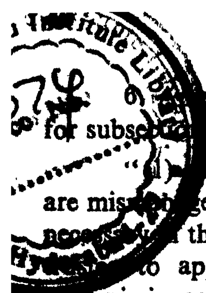
5. Amendment of sec. 55, Madras Act XIX of 1951 :—In sec. 55 of the Principal Act.

(1) to subsection (1) the following shall be added, namely :—

"Such gifts of property or money which remain undisposed of during the life time of the trustee shall devolue on the matth as its assets".

(2) in subsection (2), for the words, brackets and figure "the trustee shall keep regular accounts of all receipts and disbursements of the nature referred to in subsection (1) the following shall be substituted, namely :—

"Where any such gifts of property or money are not made as personal gifts to the trustee but are intended either expressly or by custom or usage of the matth for its benefit, the trustee shall keep regular accounts of all receipts and disbursments of such gifts".

6. Amendment of sec. 56, Madras Act XIX of 1951 :—In section 56 af the Principal Act for subsection (1) the following subsection shall be substituted, namely :—

"(1) If the Commissioner has reason to believe that the property or trust funds of a matth are misapplied or are used for purposes other than the purposes of the matth is satisfied that it is necessary in the interest of their administration to take action under this section, he may require the trustee to appoint a competent person as manager and in default of such appointment the Commissioner may himself make the appointment. The manager so appointed shall nor be liable to be punished or removed from office without the consent of the Commissioner."

7. Insertion of new sec. 59 - A in Madras Act XIX of 51 :—After sec. 59 of the Principal Act, the following section shall be inserted, namely :—"59 - A. Establishment of Common good fund :—

(1) It shall be lawful for the Government to create a fund called "The Hindu Religious and Charitable Endowments Common Good Fund" out of the contributions made by religious institutions from their surplus funds, for the promotion of all or any of the objects mentioned in sec 59, Subsection (1), in respect of any institution, or for the purposes and objects common to all the institutions.

(2) The said fund shall be vested in the Commissioner and shall be administered in accordance with the advise of a Committee to be appointed under this section and subject to such rules as may be made by the Government in this behalf. Such rules shall be laid for not less than fourteen days before the Legislative Assembly of the State as soon as possible after they are made, and shall be subject to such modifications, whether by way of appeal or amendment, as the Assembly may make during the session in which they are so laid".

8. Amendment of sec. 65, Madras Act XIX of sec. 1951 :—In section 65 of the Principal Act, after the words "Cancellation of the notification" the words, brackets and figures. "Under subsection (4) of sec. 64", shall be inserted.

9. Insertion of a new sec. 65 - A in Madras Act XIX of 1951—After sec. 65 of the Principal Act, the following section shall be inserted, namely :—

65 - A—Application to court against notification :—(1) Against any notification published under sec. 64, a trustee or any person having interest may, within thirty days from the date of notification, make an application to the court to set aside the notification and if the court decides that the notification should be cancelled, the Government shall cancel the notification and restore the institution to the original management.

(2) Any notification published under section 64 before the Commencement of the Madras Hindu Religious and Charitable Endowments (Andhra Third amendment) Act 1951 shall be as valid as if such notification had been published after such commencement, and the provisions of subsection (1) shall apply to every such notification subject to the modification that for reference to thirty days from the date of notification there had been substituted a reference to thirty days from the commencement of the Amendment Act aforesaid.

10. Amendment of schedule 1 to Madras Act XIX of 1951. In schedule 1 to the Principal Act :—

Under the heading "Application to court" after the entry relating to sec. 62 (3) (a) the following shall be inserted namely :—

"65 - A, Application to court against notification....25"

सत्यव्रतं सत्यपरं त्रिसत्यं
सत्यस्य योनिं निहितं च सत्ये ।
सत्यस्य सत्यमृतसत्यनेत्रं
सत्यात्मकं त्वां शरणं प्रपन्नाः ॥

Bhagavata. X. 2, 26.

O Lord, Thou art of infalliable will, and art attainable through truthfulness alone. Thou art Truth in the past, present and future. Thou art the origin of the entire creation; Thou dost pervade it, and art its true essence. Thou dost direct truthful speech and conduct. Thou art the embodiment of Truth. In Thee do we take refuge.

परेश प्रभो सर्वरूपाविनाशिन्
अनिर्देश्य सर्वेन्द्रियागम्य सत्य ।
अचिन्त्याक्षर व्यापकाव्यक्ततत्त्व
जगद्भासकाधीश पायादपायात् ॥

Mahanirvanatantra, III. 62.

O Lord supreme, Thou art the imperishable, undefinable Being, yet Thou appearest as all things. Thou art imperceptible to the senses, yet art Thou the very Truth, incomprehensible and immutable. Thou art the all-pervading, hidden essence. Lord and Light of the world, do Thou save us from harm.

स्वस्त्यस्तु विश्वस्य खलः प्रसीदतां
ध्यायन्तु भूतानि शिवं मिथो धिया ।
मनश्च भद्रं भजतादधोक्षज
आवेशयतां नो मतिरप्यहैतुकी ॥

Bhagavata 18 9.

May the world be peaceful. May the wicked become gentle. May all creatures think of mutual welfare. May their minds be occupied with what is auspicious. And may our hearts be immersed in selfless love for the Lord.

ओं शान्तिः शान्तिः शान्तिः

"ఆరాధన"

లక్ష్యములు

1. మన యాంధ్రదేశమునందలి అనేక పురాతన పుణ్యక్షేత్రముల విశిష్టతను, పావన సంప్రదాయమును, చారిత్రక ప్రాముఖ్యమును, శిల్పకళా విశేషములను నిరూపించి ప్రచురించుట.

2. వివిధాగమములందలి విజ్ఞానమును వివరించుట.

3. ఆంధ్ర ప్రభుత్వపు హిందూమత ధర్మాదాయ పరిపాలనా శాఖవారి యుక్తవిషయములను ప్రజలకు తెలియపరచుట.

4. దేవాదాయ ధర్మాదాయ చట్టమును దాని కనుగుణ్యముగు నిబంధనలను ధర్మకర్తలకు విశదపరచి వారిని తమ ధర్మకార్య నిర్వహణయందు యుక్తముగా నుండుటకు ప్రయత్నించుట.

5. ఆర్ష మత సంప్రదాయములను శక్తికొలది ప్రచారము చేయుట.

ఈ పత్రిక ప్రతినెల 15వ తేదికి ప్రచురింపబడుచుండును. సంవత్సరమునకు చెల్లింపవలసిన చందా మొత్తము రు. 12-0-0 లు ఆరుమాసములకైన చందా మొత్తము రు. 6-0-0 లు చెల్లింపవచ్చును. విడి సంచిక రు. 1-0-0, ప్రతి దేవాలయ నిర్వాహకులు, దేవాలయములందు, మఠములందును ఆసక్తిగలవారును ఈ పత్రికకు చందా దారులుగ చేర ప్రోత్సహించ ప్రార్థితులు.

ఈ పత్రికయందు వ్యాపారస్థులకు, ముఖ్యముగా దేవాలయములకు కావలసిన బంగారము, వెండి, కంచు, ఇత్తడి, రాగి, ఇతర పంచలోహపు వస్తువులను తయారుచేయువారు, వస్త్రములను తయారుచేయువారును, [illegible] ప్రకటనలు [illegible] ప్రకటించుటకు [illegible] అవకాశముండును [illegible] ప్రకటనలను [illegible] వచ్చును.

ప్రకటన రేట్లు

		సంవత్సరమునకు	ఒక్కొక్క ప్రకటన
తెలుగు	పూర్తి పేజీ	రు. 450/-	రు. 40/-
	సగం పేజీ	రు. 275/-	రు. 25/-
	నాల్గవవంతు పేజీ	రు. 150/-	రు. 15/-
English		**Yearly**	**Per Issue**
	Full Page	**Rs. 450/-**	**Rs. 50/-**
	Half Page	**Rs. 275/-**	**Rs. 25/-**
	Quarter Page	**Rs. 150/-**	**Rs. 15/-**

ఇంకను వివరములు కావలసిన సంపాదకునికి వ్రాసి తెలుసుకొనవచ్చును.

ఈ పత్రికకు తాము చందాదారులుగా చేరియు, ఇతరులను ప్రోత్సహించి చేర్పించుటయు, ప్రకటనలను పంపించుటకు ప్రోత్సహించుచు మా యీ యుద్యమమును ప్రోత్సహింప ప్రార్థితులు.

హిందూమత దేవాదాయ ధర్మాదాయ
పరిపాలనా కార్యాలయము,
మచిలీపట్టణము.

ఇట్లు,
ఓరుగంటి వెంకటకృష్ణయ్య,
సంపాదకుడు.

Edited and Published by Sri V. Venkatakrishnayya, B.A., B.L. at Masulipatam
Printed By Sri C. B. P. Sastry at The B. N. K. Press Ltd., Vadapalani, Madras-26